

21.10.2026 17:46:47
ΨΗΦΙΑΚΑ
ΥΠΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟ
ΑΠΟ
VARVARA ZACHARAKI

70949

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

21 Οκτωβρίου 2026

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 6369

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Ετήσια έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου έτους 2025.

**ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2025

Ευρήματα, πορίσματα και συστάσεις
από την άσκηση των ελεγκτικών, δικαιοδοτικών
και γνωμοδοτικών αρμοδιοτήτων
του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Αθήνα 2026

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ**

Συνεδρίασε, στις 29 Ιουνίου 2026, με την εξής σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Πρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ευαγγελία-Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Βασιλική Ανδρεοπούλου και Ελένη Λυκεσά, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Κωνσταντίνος Κρέπης, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου, Βασιλική Πέππα, Γρηγόριος Βαλληνδράς, Κωνσταντίνα Σταμούλη, Δημήτριος Κοκοτσής, Χριστίνα Κούνα, Ιωάννα Ρούλια, Ιωάννης Καλακίκος, Ιωάννης Βασιλόπουλος, Άννα Παπαπαναγιώτου, Ελένη Σκορδά, Νικόλαος Βόγκας, Ευαγγελία Πασπάτη, Εριέττα Πίσχου, Βιολέττα Τηνιακού, Ευθύμιος Καρβέλης, Χρυσούλα Μιχαλάκη, Ιωάννα Ευθυμιάδου και Ιουλία Παπαθεοδώρου, Σύμβουλοι. Οι Αντιπρόεδροι Άννα Λιγωμένου και Δημήτριος Πέππας και οι Σύμβουλοι Δέσποινα Καββαδία-Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Αντιγόνη Στίνη, Ευφροσύνη Παπαδημητρίου, Γεώργιος Παπαϊσιδώρου, Ευπράξια Δημολιού και Αικατερίνη Σπηλιοπούλου, απουσίασαν δικαιολογημένα, ενώ η Σύμβουλος Μαρία Μωυσιάδου αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 18 του ν. 4820/2021.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ: Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο οποίος ασκεί καθήκοντα Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Σταυρούλα Τσάλα, Επίτροπος στην Υπηρεσία Επιτρόπου "Γραμματεία" του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Αφού έλαβε υπόψη

(α) Τις διατάξεις των άρθρων 12 και 51 του ν. 4820/2021 «Οργανικός Νόμος του Ελεγκτικού Συνεδρίου και άλλες διατάξεις» (Α' 127), όπως το τελευταίο άρθρο τροποποιήθηκε με το άρθρο 40 παρ. 1 του ν. 5130/2024 (Α' 127).

(β) Την Ετήσια Έκθεση Ευρημάτων, Πορισμάτων και Συστάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου έτους 2025, η οποία εγκρίθηκε κατά την από 26.6.2026 Συνεδρίαση του Όγδου Τμήματος.

(γ) Την ενώπιον της Ολομέλειας εισήγηση του Συμβούλου Κωνσταντίνου Κρέπη, όπως διατυπώθηκε στην 7η Συνεδρίαση αυτής της 29^{ης} Ιουνίου 2026 (Θέμα Γ').

Και άκουσε

Τον Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ενέκρινε ομόφωνα

Την Ετήσια Έκθεση Ευρημάτων, Πορισμάτων και Συστάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου έτους 2025 και, κατ' άρθρο 51 παρ. 1 και 3 του ν. 4820/2021, αποφασίζει την έκδοσή της, προκειμένου να διαβιβασθεί, δια της Προέδρου του Δικαστηρίου, στον Πρόεδρο της Βουλής και να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

**Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Με ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση προλογίζω την Ετήσια Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου έτους 2025. Η παρούσα έκθεση παραδίδεται στους πολίτες και στους εκπροσώπους τους στο Κοινοβούλιο, ως ένα ευσύνοπτο και περιεκτικό μέσο ενημέρωσης για τα ευρήματα, τα πορίσματα και τις συστάσεις, απότοκες της άσκησης των αρμοδιοτήτων του κατά το προηγούμενο έτος.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο, το Ανώτατο Δημοσιονομικό Δικαστήριο και ο Ανώτατος Θεσμός Δημοσιονομικού Ελέγχου της Χώρας, εξακολούθησε και κατά το έτος 2025, αταλάντευτα να επιτελεί την συνταγματική του αποστολή, λειτουργώντας ως εγγυητής της διαφάνειας, του κράτους δικαίου και της χρηστής διαχείρισης των δημόσιων πόρων

Ειδικότερα, το Δικαστήριο, παρά τον ιδιαίτερα αυξημένο όγκο εργασίας που κλήθηκε να διαχειριστεί (αύξηση 14%), αξιοποιώντας την ταχεία διαδικασία εκδίκασης των υποθέσεων («σε Συμβούλιο» ή «Παρεδρική») ανταποκρίθηκε πλήρως στη σχετική πρόκληση. Οι 5.138 δικαστικές αποφάσεις που αντιστοιχούν σε 28.714 αιτήσεις παροχής δικαστικής προστασίας μαρτυρούν την υψηλή παραγωγικότητά του προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης της απονομής της δικαιοσύνης. Ταυτόχρονα, ελέγχθηκαν προληπτικά συμβάσεις τεράστιου οικονομικού αντικειμένου, ύψους 18 δισεκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων το 22,5% αφορούσε συμβασιοποίηση έργων συγχρηματοδοτούμενων από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Στο πεδίο του ελεγκτικού μας έργου, διερευνήσαμε κρίσιμα επίκαιρα θέματα με βαθύ κοινωνικό, περιβαλλοντικό και δημοσιονομικό αποτύπωμα. Η αποτελεσματικότητα των μηχανισμών προστασίας της προσβασιμότητας του αιγιαλού από τους πολίτες, η επιτυχής εκτέλεση προγραμμάτων αναδάσωσης περιοχών που επλήγησαν από καταστροφικές πυρκαγιές, η έγκαιρη κτηματογράφηση της Χώρας, η ορθολογική διαχείριση της στέγασης των δημόσιων υπηρεσιών, η βέλτιστη αξιοποίηση των κληροδοτημάτων αποτέλεσαν αντικείμενα θεματικών ελέγχων για την ανάδειξη συστημικών δυσλειτουργιών και τη διατύπωση σχετικών συστάσεων.

Στο πλαίσιο της οργάνωσης και του εκσυγχρονισμού του θεσμού, ο ψηφιακός μετασχηματισμός του και η εισαγωγή καινοτόμων διαδικασιών αποτελούν μεγάλη πρόκληση. Η ολοκλήρωση το έτος 2025 του νέου Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (ΟΠΣ) του Ελεγκτικού Συνεδρίου και ο σχεδιασμός ενσωμάτωσης Τεχνητής Νοημοσύνης στο δικαιοδοτικό του έργο, μέσω του «Εικονικού Βοηθού Δικαστή» (ΕΒΔ), συμβάλλουν τα μέγιστα στην επίτευξη του στόχου αυτού, με απόλυτο όμως σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα και πάντοτε υπό την αυστηρή προϋπόθεση ότι ο φυσικός δικαστής διατηρεί στο ακέραιο την προσωπική του ευθύνη σε κάθε απόφαση.

Παράλληλα, το έτος 2025 αποτέλεσε ορόσημο για την εξωστρέφεια του θεσμού. Εγκρίναμε και υλοποιούμε μια ολοκληρωμένη και σύγχρονη Στρατηγική Επικοινωνίας για την ευρύτερη ανάδειξη του έργου μας, την άμεση επικοινωνία με την κοινωνία και τους πολίτες μέσω σύγχρονων ψηφιακών πολυμεσικών εργαλείων, καθώς και τη στενότερη διασύνδεσή μας με την ακαδημαϊκή και επιστημονική νομική κοινότητα.

Ιδιαίτερη έμφαση, ωστόσο, οφείλει να δοθεί στη γενική σύσταση που απευθύνουμε προς τη Διοίκηση, απότοκη του ελέγχου που ασκούμε επί του Απολογισμού του Ισολογισμού και των

λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων του Κράτους, σε συνδυασμό με τα αναφερόμενα στην Έκθεση για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα, σχετικά με την αποτελεσματική διαχείριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο και τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης. Η συνεχής και επίμονη διόγκωση των οφειλών αυτών, οι οποίες κατέληξαν να αντιστοιχούν στο 66,50% του ΑΕΠ, συνιστά ένα μείζον διαρθρωτικό πρόβλημα και χρήζει άμεσης αντιμετώπισης και επίλυσης.

Κλείνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους 167 δικαστές και τους 642 δικαστικούς υπαλλήλους του Δικαστηρίου μας, με τη συνδρομή των οποίων διεκπεραιώνεται καθημερινά αυτό το απαιτητικό έργο. Το Ελεγκτικό Συνέδριο παραμένει προσηλωμένο στην αποστολή του, λειτουργώντας ως σταθερός πυλώνας δικαιοσύνης διαφάνειας και δημόσιας λογοδοσίας για την Ελληνική Πολιτεία και Κοινωνία.

Αθήνα, Ιούνιος 2026

Η Πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου

ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

Περιεχόμενα

ΣΥΝΟΨΗ.....	
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ.....	
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	
1. Το Ελεγκτικό Συνέδριο σήμερα.....	
2. Οι Αρμοδιότητες.....	
3. Το έργο του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε αριθμούς.....	
3.1 Το έργο των δικαστικών σχηματισμών.....	
3.2 Το έργο της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας.....	
3.3 Το έργο των Υπηρεσιών Επιτρόπων.....	
3.3.1 Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου.....	
4. Η πορεία των υποθέσεων στο Ελεγκτικό Συνέδριο.....	
4.1. Συνταξιοδοτικές υποθέσεις.....	
4.1.1. Συμμόρφωση στις δικαστικές αποφάσεις.....	
4.1.2. Δίκαιη ικανοποίηση.....	
4.1.3. Η ταχεία διαδικασία («Σε Συμβούλιο» και «Παρεδρική»).....	
4.2. Καταλογιστικές υποθέσεις.....	
4.3. Υποθέσεις προσυμβατικού ελέγχου.....	
4.3.1 Ειδικά οι χρηματοδοτούμενες από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) συμβάσεις.....	
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ.....	
ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ.....	
A. ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ.....	
5. Εικονικός Βοηθός Δικαστή (ΕΒΔ): η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) στην υπηρεσία του δημοσιονομικού δικαστή.....	
B. ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ.....	
6. Διεθνείς Σχέσεις και Δραστηριότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά το έτος 2025.....	
33	
7. Η Νέα Στρατηγική Επικοινωνίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.....	
ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ.....	
ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΩΝ.....	
A. ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ.....	
8. Είναι αποτελεσματικοί οι μηχανισμοί επίβλεψης της παραχώρησης απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας; (Εκθεση Ελέγχου 1/2025).....	

9. Δασικές πυρκαγιές: Έχει μελετηθεί και παρακολουθείται η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αναδάσωσης; (Εκθεση Ελέγχου 2/2025)
10. Κληροδοτήματα που έχουν καταλειφθεί σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, την Ακαδημία Αθηνών και το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών: Παρακολουθείται επαρκώς η διαχείριση και αξιοποίησή τους; (Εκθεση Ελέγχου 3/2025)
11. Έργα δημόσιων φορέων: Αντιμετωπίζονται ως επενδύσεις με ορίζοντα τον κύκλο ζωής τους ή ως βραχύβιες παρεμβάσεις χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό; (Εκθεση Ελέγχου 4/2026).....
12. Γιατί καθυστερεί η κτηματογράφηση ολόκληρης της Χώρας; Έχει αποδώσει η λειτουργία του Κτηματολογίου, όπου η κτηματογράφηση έχει ολοκληρωθεί; (Εκθεση Ελέγχου 5/2025).....
13. Στέγαση υπηρεσιών δημοσίων φορέων: Εφαρμόζονται αποτελεσματικά συστήματα για την εξοικονόμηση δημοσίων πόρων κατά την κάλυψη των σχετικών αναγκών; (Εκθεση Ελέγχου 6/2025).....
- Β. ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ (FOLLOW-UP)**
14. Έλεγχος παρακολούθησης της Συμμόρφωσης επί των συστάσεων της 1/2021 Έκθεσης Ελέγχου «Τέλος ακίνητης περιουσίας: Συμμορφώνονται οι δήμοι με τις υποχρεώσεις είσπραξης και διάθεσης του τέλους;».....
- Γ. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ Η ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ)**
15. Ο έλεγχος του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους για το οικονομικό έτος 2024
16. Η έκθεση για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα έτους 2024
- Δ. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ**
17. Η Έκθεση επί των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου έτους 2025.....
- Ε. Ο ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....**
18. Περιπτωσιολογικές αναφορές στα πορίσματα των ελέγχων.....
- ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ**
- ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ**
19. Νομολογιακά Πορίσματα επί δικαιοδοτικών θεμάτων
- ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ.....**
- ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ**
20. Ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο και τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης: είναι αποτελεσματική η διαχείρισή τους;

ΣΥΝΟΨΗ

1. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, το ανώτατο δημοσιονομικό Δικαστήριο και ο ανώτατος θεσμός δημοσιονομικού ελέγχου στη Χώρα, ασκεί δικαιοδοτικές, ελεγκτικές και γνωμοδοτικές αρμοδιότητες, σε συμμόρφωση με την τριχοτόμηση που επιβάλλει ο συνταγματικός νομοθέτης. Τα σημαντικότερα ευρήματα, πορίσματα και συστάσεις που απέρρευσαν από την άσκηση του συνόλου των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά το έτος 2025, συμπεριλαμβανομένου του δικαιοδοτικού του έργου, παρατίθενται στην παρούσα έκθεση, που προορίζεται να αποτελέσει ένα ευσύνοπτο μέσο ενημέρωσης των πολιτών και των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων τους για την ετήσια πραγμάτωση της ειδικής αποστολής του.

2. Στο Πρώτο Μέρος της έκθεσης παρατίθεται το έργο του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε αριθμούς, με διακριτή αποτύπωση των εργασιών των δικαστικών σχηματισμών (Κλιμάκια, Τμήματα, Ολομέλεια), της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας και των Υπηρεσιών Επιτρόπων υπό την εποπτεία των οικείων Γενικών Συντονιστών.

3. Από την επισκόπηση των στατιστικών στοιχείων προκύπτει ότι εντός του έτους 2025 υπήρξε μικρή επιβράδυνση στη διαχείριση των εκκρεμοτήτων του Δικαστηρίου, αφού οι εκκρεμείς υποθέσεις στις 31.12.2025 αυξήθηκαν κατά 15,05% σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2024). Στο αποτέλεσμα αυτό συνέβαλε καθοριστικά η αυξημένη κατά 14% εισαγωγή νέων υποθέσεων.

4. Το Δεύτερο Μέρος περιλαμβάνει μια επιστημονική παρουσίαση του επίκαιρου ζητήματος της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών από το Ελεγκτικό Συνέδριο και δη της τεχνητής νοημοσύνης προς υποβοήθηση του έργου του δημοσιονομικού δικαστή (εικονικός βοηθός δικαστή). Η σχετική δράση αναπτύσσεται στο πλαίσιο του (υπό εξέλιξη) έργου που αφορά στο νέο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) του Δικαστηρίου. Στο ίδιο Μέρος παρατίθενται οι δράσεις εξωστρέφειας με ειδική αναφορά στις διεθνείς σχέσεις και τη νέα στρατηγική επικοινωνίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

5. Στο Τρίτο Μέρος παρουσιάζονται τα ευρήματα που απορρέουν από την άσκηση των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων. Από τους ολοκληρωθέντες εντός του έτους 2025 ελέγχους, παρατίθενται αναλυτικά τα πορίσματα εκείνων που αφορούν: α) στη διερεύνηση αν λειτουργούν αποτελεσματικά οι μηχανισμοί ελέγχου που εφαρμόζουν οι κτηματικές υπηρεσίες και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν ιδιώτες κατόπιν χορήγησης άδειας απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας (Έκθεση Ελέγχου 1/2025), β) στη διερεύνηση, με αφορμή το ζήτημα των δασικών πυρκαγιών, αν έχει μελετηθεί και παρακολουθείται η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αναδάσωσης (Έκθεση Ελέγχου 2/2025), γ) στον έλεγχο κληροδοτημάτων που έχουν καταλειφθεί σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, την Ακαδημία Αθηνών και το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, αναφορικά με το αν παρακολουθείται επαρκώς η διαχείριση και αξιοποίησή τους (Έκθεση Ελέγχου 3/2025), δ) στη διερεύνηση κατά πόσον οι δημόσιοι φορείς αντιμετωπίζουν τα δημόσια έργα ως μακροπρόθεσμες επενδύσεις με ορίζοντα τον κύκλο ζωής τους ή ως βραχύβιες παρεμβάσεις χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό (Έκθεση Ελέγχου 4/2025), ε) με αφορμή την καθυστέρηση κτηματογράφησης ολόκληρης της Χώρας, στη διερεύνηση των παραγόντων πρόκλησης καθυστερήσεων και δυσλειτουργιών, την αξιολόγηση του

συστήματος των πρώτων εγγραφών και την εξέταση της επάρκειας των μηχανισμών ενημέρωσης των κτηματολογικών εγγραφών (Έκθεση Ελέγχου 5/2025) και στ) στη διερεύνηση κατά πόσον εφαρμόζονται αποτελεσματικά συστήματα για την εξοικονόμηση δημοσίων πόρων κατά την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών δημοσίων φορέων (Έκθεση Ελέγχου 6/2025). Ως απόρροια των πορισμάτων αυτών διατυπώθηκαν συστάσεις για τη βελτίωση, κατά περίπτωση, της δημόσιας διαχείρισης και τη θεραπεία των παθογενειών της. Επίσης παρατίθεται συνοπτικά το πόρισμα ενός ελέγχου με αντικείμενο τη συμμόρφωση ελεγχόμενων φορέων (ή/και ομοειδών προς αυτούς) επί των συστάσεων που είχαν διατυπωθεί σε προηγούμενη έκθεση ελέγχου του Δικαστηρίου, με αντικείμενο την είσπραξη από τους δήμους του τέλους ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ).

6. Στο ίδιο Μέρος (Τρίτο) παρουσιάζονται συνοπτικά: α) η έκθεση (Διαδήλωση) επί του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους έτους 2024, β) η έκθεση για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα έτους 2024, ως αυτοτελές μέρος της Διαδήλωσης και αναγκαίο συμπλήρωμα αυτής, γ) η έκθεση για την εποπτεία της προόδου εγκατάστασης Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου και της οργάνωσης και λειτουργίας Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου στους φορείς του δημόσιου τομέα και δ) περιπτωσιολογική αναφορά στα πορίσματα των προσυμβατικών ελέγχων, με ενδεικτική παράθεση εννέα (9) πράξεων/αποφάσεων του Δικαστηρίου.

7. Η πολυσχιδής κατά το Σύνταγμα και τον ν. 4820/2021 δικαιοδοτική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου καταδεικνύεται εναργώς στα πορίσματα της Ολομέλειάς του που περιλαμβάνονται στο Τέταρτο Μέρος της έκθεσης. Από το πλήθος των σημαντικών αποφάσεων που δημοσιεύθηκαν το έτος 2025 επί αιτήσεων αναιρέσεως κατά αποφάσεων Τμημάτων προτάσσονται και αναλύονται πέντε (5) αποφάσεις, που αφορούν σε ζητήματα: α) επίλυσης υπόθεσης από το Ελεγκτικό Συνέδριο που άπτεται ενωσιακής χρηματοδότησης σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), ενώπιον του οποίου είχαν αποσταλεί σχετικά προδικαστικά ερωτήματα, β) συμβατότητας της διάταξης του άρθρου 5 παρ. 1 του ν. 4488/2017 προς την συνταγματική αρχή της ισότητας και την απορρέουσα από αυτή αρχή της αξιοκρατίας, γ) παραπομπής στη Μείζονα Ολομέλεια για οριστική επίλυση του ζητήματος της εφαρμογής της γενικής εικοσαετούς προθεσμίας για καταλογισμό αδικαιολόγητου περιουσιακού οφέλους (πόθεν έσχες), δ) συμβατότητας της διάταξης του άρθρου 58 του ν. 3528/2007 περί της υποχρέωσης των υπαλλήλων να παραμείνουν στην υπηρεσία για ορισμένο χρόνο μετά το πέρας της εκπαιδευτικής άδειας προς υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις και ε) νομιμότητας της επιβολής τόκων υπερημερίας επί ανάκτησης χρηματοδότησης σε περίπτωση πολύχρονης αδράνειας της Διοίκησης να ασκήσει την απαιτούμενη εποπτεία.

8. Τέλος, στο Πέμπτο Μέρος της έκθεσης παρατίθενται, ως αποτέλεσμα της άσκησης του συνόλου των αρμοδιοτήτων του Δικαστηρίου, συστάσεις προς τη Διοίκηση για την άμεση λήψη ή/και ενίσχυση των πρωτοβουλιών της στο μείζονος σημασίας ζήτημα της διαχείρισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο και τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, οι οποίες παρουσιάζουν συνεχή και επίμονη διόγκωση από έτος σε έτος.

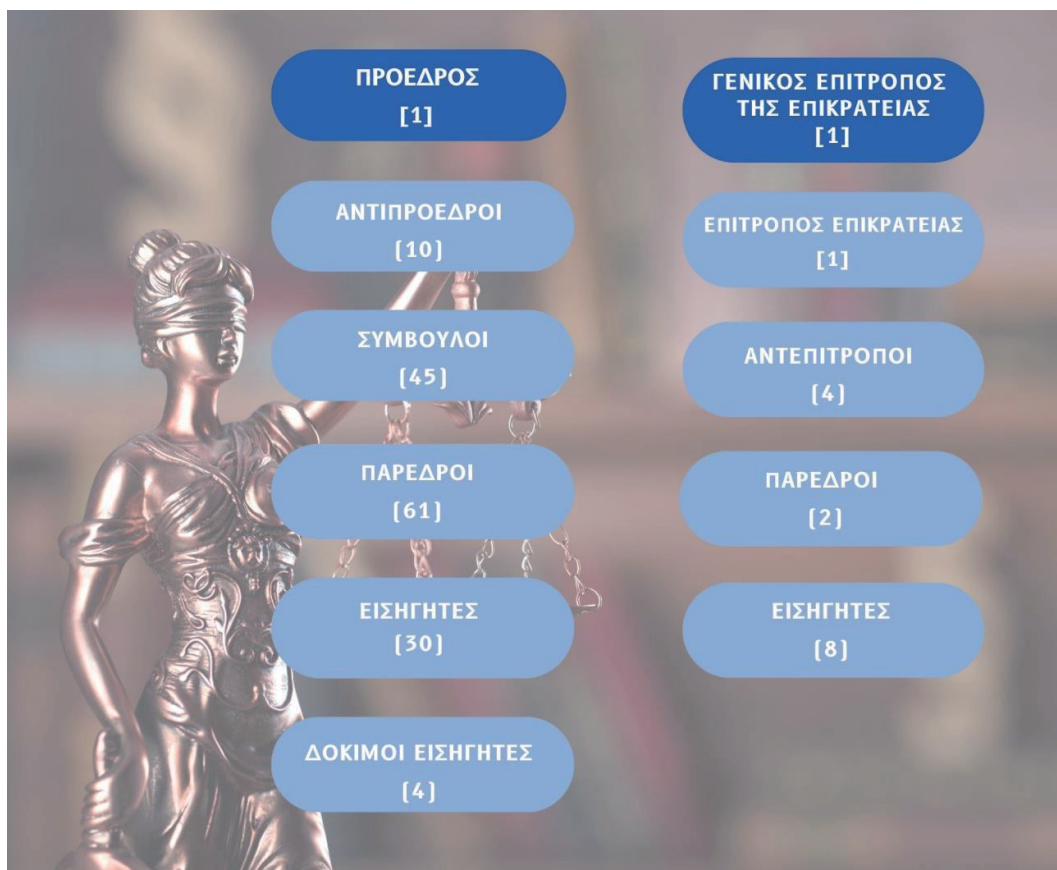
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1. Το Ελεγκτικό Συνέδριο σήμερα

Οι 167¹ δικαστές του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της Γενικής Επιτροπείας αυτού διαρθρώνονται στους εξής βαθμούς:

¹ Στοιχεία ΥΕ Ανθρώπινο Δυναμικό και Διοικητική Μέριμνα της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2025.

Το έργο του Ελεγκτικού Συνεδρίου διεκπεραιώνεται με την αποφασιστική συνδρομή των 642² δικαστικών υπαλλήλων του, διαφόρων κατηγοριών, κλάδων και βαθμίδων όπως κατωτέρω:

² Στοιχεία ΥΕ Ανθρώπινο Δυναμικό και Διοικητική Μέρμνα της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2025.

2. Οι Αρμοδιότητες

Σύμφωνα με το άρθρο 98 του Συντάγματος και τον Οργανικό Νόμο του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου ανήκουν ιδίως:

Ο διαρκής έλεγχος της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου των φορέων που υπάγονται στην ελεγκτική δικαιοδοσία του

Η διενέργεια θεματικών ελέγχων συμμόρφωσης ή επιδόσεων σε τομείς υψηλού ελεγκτικού ενδιαφέροντος

Η διενέργεια κατασταλτικών ελέγχων στους λογαριασμούς και απολογισμούς των φορέων (φυσικών ή νομικών προσώπων) που υπάγονται στην ελεγκτική δικαιοδοσία του

Ο έλεγχος των συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το Δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με αυτό (προσυμβατικός έλεγχος) και η εξέταση των διαφορών από την άσκηση του

Η σύνταξη της έκθεσης επί του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους

Η σύνταξη της έκθεσης για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα

Η γνωμοδότηση επί συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων και άλλων μείζονος σπουδαιότητας θεμάτων

Η εκδίκαση διαφορών από τον έλεγχο των λογαριασμών

Η εκδίκαση διαφορών που πηγάζουν από την αστική ευθύνη των υπαλλήλων και τον έλεγχο των δηλώσεων πόθεν έσχες

Η εκδίκαση συνταξιοδοτικών υποθέσεων

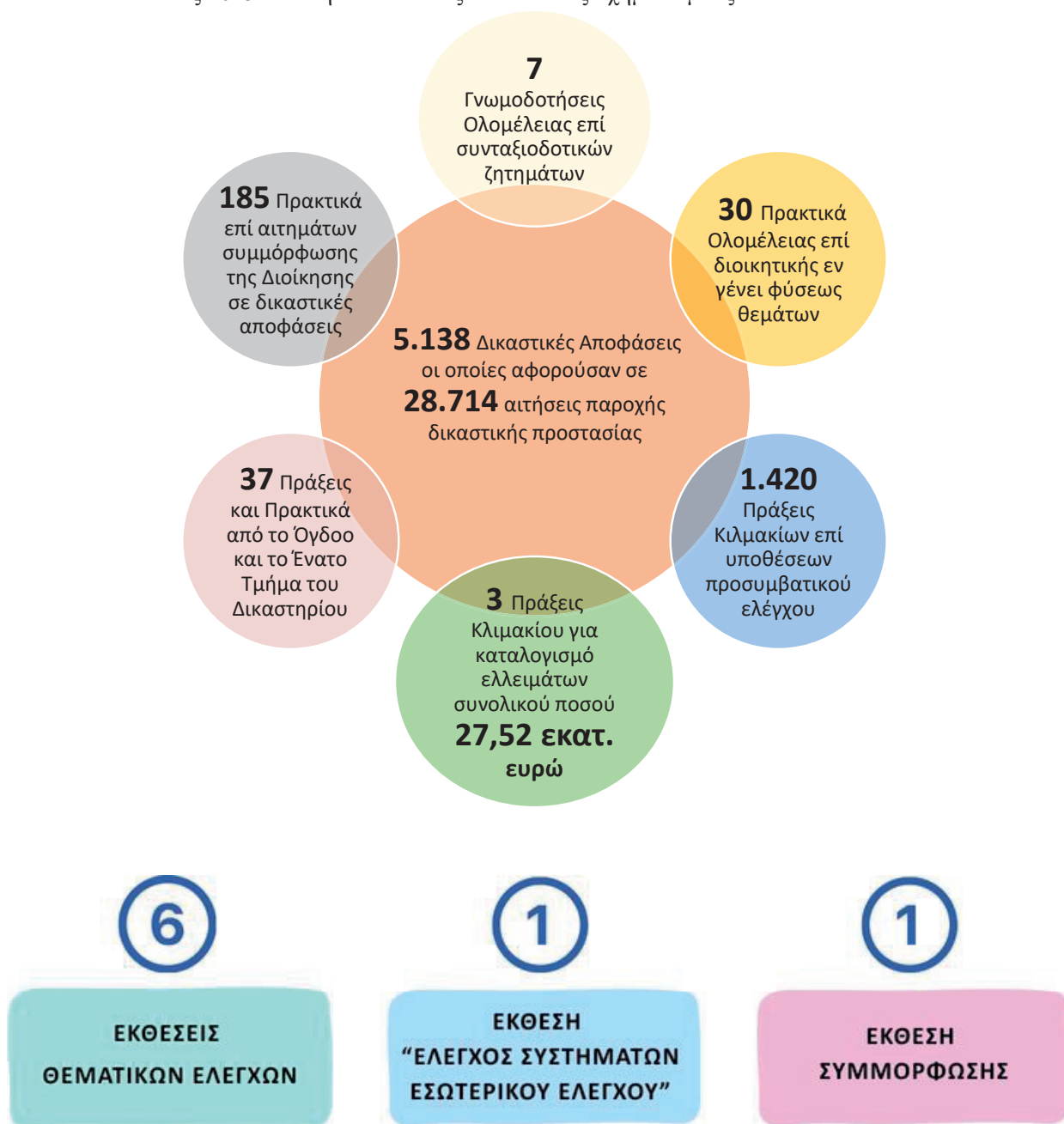

3. Το έργο του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε αριθμούς

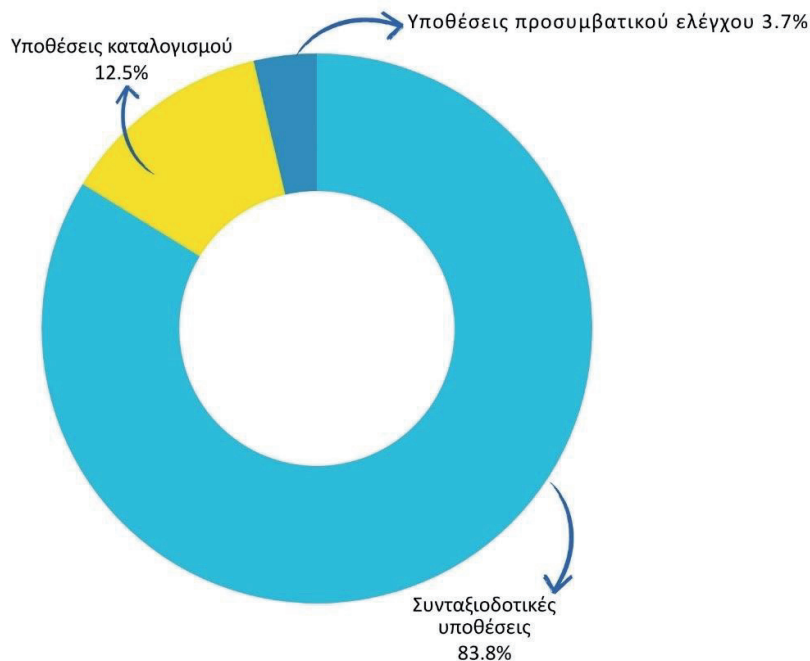
Το έργο των δικαστικών σχηματισμών (Ολομέλεια - Τμήματα - Κλιμάκια), της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο και των Υπηρεσιών Επιτρόπων του Δικαστηρίου έχει ως ακολούθως:

3.1 Το έργο των δικαστικών σχηματισμών

Κατά το έτος 2025 εκδόθηκαν από τους δικαστικούς σχηματισμούς:

Κατανομή των 5.138 Αποφάσεων της Ολομέλειας και των Τμημάτων

3.2 Το έργο της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας

Η Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά το έτος 2025 εξέδωσε **1.455** Γνώμες επί διαφόρων κατηγοριών υποθέσεων. Επίσης, συνέταξε και κατέθεσε ενώπιον των αρμόδιων δικαστικών σχηματισμών του Δικαστηρίου (Πρώτο και Δεύτερο Τμήμα) **12** αιτήσεις καταλογισμού συνολικού ποσού 2,69 εκατ. ευρώ, που αφορούσαν είτε πρόκληση ζημίας σε δημόσιο φορέα (αστική ευθύνη υπαλλήλων) είτε κατοχή μη δυνάμενου να δικαιολογηθεί περιουσιακού στοιχείου (πόθεν έσχες). Ειδικότερα εκδόθηκαν:

3.3 Το έργο των Υπηρεσιών Επιτρόπων

Οι Υπηρεσίες Επιτρόπων (ΥΕ) υπό την εποπτεία και τον συντονισμό των Γενικών Συντονιστών Επιτρόπων, διεκπεραίωσαν τις ακόλουθες εργασίες:

2.760 Πράξεις Προσυμβατικού ελέγχου

Έλεγχος σε **7.542** χρηματικά εντάλματα που αφορούσαν πάγιες προκαταβολές

Έλεγχος σε **559** φορείς (Κεντρικής Διοίκησης, ΟΤΑ και νομικών προσώπων αυτών, Ν.Π.Δ.Δ., Ειδικών Λογαριασμών, λοιπών φορέων Γενικής Κυβέρνησης κ.λπ.)

Έλεγχος σε **291** διαφωνίες του άρθρου 26 του ν. 4270/2014

Έλεγχος σε **5.645** Χρηματικά Εντάλματα Προπληρωμής

Έλεγχος σε **26.643** Υπεύθυνες Δηλώσεις Πολυθεσίας του ν.1256/1982

21 ΥΕ μετείχαν στις προπαρασκευαστικές διαδικασίες της Διαδήλωσης

10 Πράξεις Επιτρόπων περί καταλογισμού υπολόγων και άλλων δημοσιονομικών υπευθύνων προσώπων με το συνολικό ποσό των **37,4** χιλ. ευρώ

11 αιτήσεις από Επιτρόπους προς το αρμόδιο Κλιμάκιο για τον καταλογισμό (για έλλειμα άνω των 100.000 ευρώ) υπολόγων και άλλων υπευθύνων προσώπων, με το συνολικό ποσό των **3,13 εκατ.** ευρώ

78 ΥΕ μετείχαν στη διενέργεια των θεματικών ελέγχων ή ελέγχων επιδόσεων του Ε.Π.Ε.

128 Φύλλα Μεταβολών και Ελλείψεων

Έλεγχος κατά προτεραιότητα σε **609** χρηματικά εντάλματα ΟΤΑ Α' βαθμού

3.3.1 Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Εντός του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχει εγκαθιδρυθεί και λειτουργεί Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ), το οποίο, σύμφωνα με την ΦΓ8/28662/10.6.2020 (Β' 2424) κανονιστική απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, περιλαμβάνει: α) τον Ενδογενή Έλεγχο, β) τον Εσωτερικό Ελεγκτή και γ) την Επιτροπή Διασφάλισης της Ανεξαρτησίας του Εσωτερικού Ελεγκτή.

Το 2025 η αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου (ΥΕ) «Εσωτερικός Έλεγχος» υλοποίησε στο πλαίσιο της αποστολής της για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης, της αποτελεσματικής διαχείρισης κινδύνων και της βελτίωσης των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τις εξής εργασίες:

α) Επισκόπηση της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας του συστήματος ενδογενούς ελέγχου των δημοσιονομικών διαδικασιών.

β) Επισκόπηση του συστήματος διαχείρισης των στεγαστικών αναγκών των Υπηρεσιών του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

γ) Διενέργεια ελέγχου συμμόρφωσης επί των συστάσεων της από 1.4.2022 έκθεσης ελέγχου, η οποία είχε ως αντικείμενο την αξιολόγηση των μηχανισμών διαχείρισης κινδύνων και των δικλίδων ελέγχου που εφαρμόζονται στη διαδικασία μίσθωσης χώρων ως αποθηκών για τη φύλαξη του αρχειακού υλικού του Ελεγκτικού Συνεδρίου στην Περιφερειακή Ενότητα Εύβοιας.

Το σύνολο της δραστηριότητας της ως άνω ΥΕ αποτυπώθηκε στην Ετήσια Έκθεση Εσωτερικού Ελέγχου, η οποία υποβλήθηκε στην Πρόεδρο του Δικαστηρίου και στην Επιτροπή Διασφάλισης της Ανεξαρτησίας του Εσωτερικού Ελεγκτή.

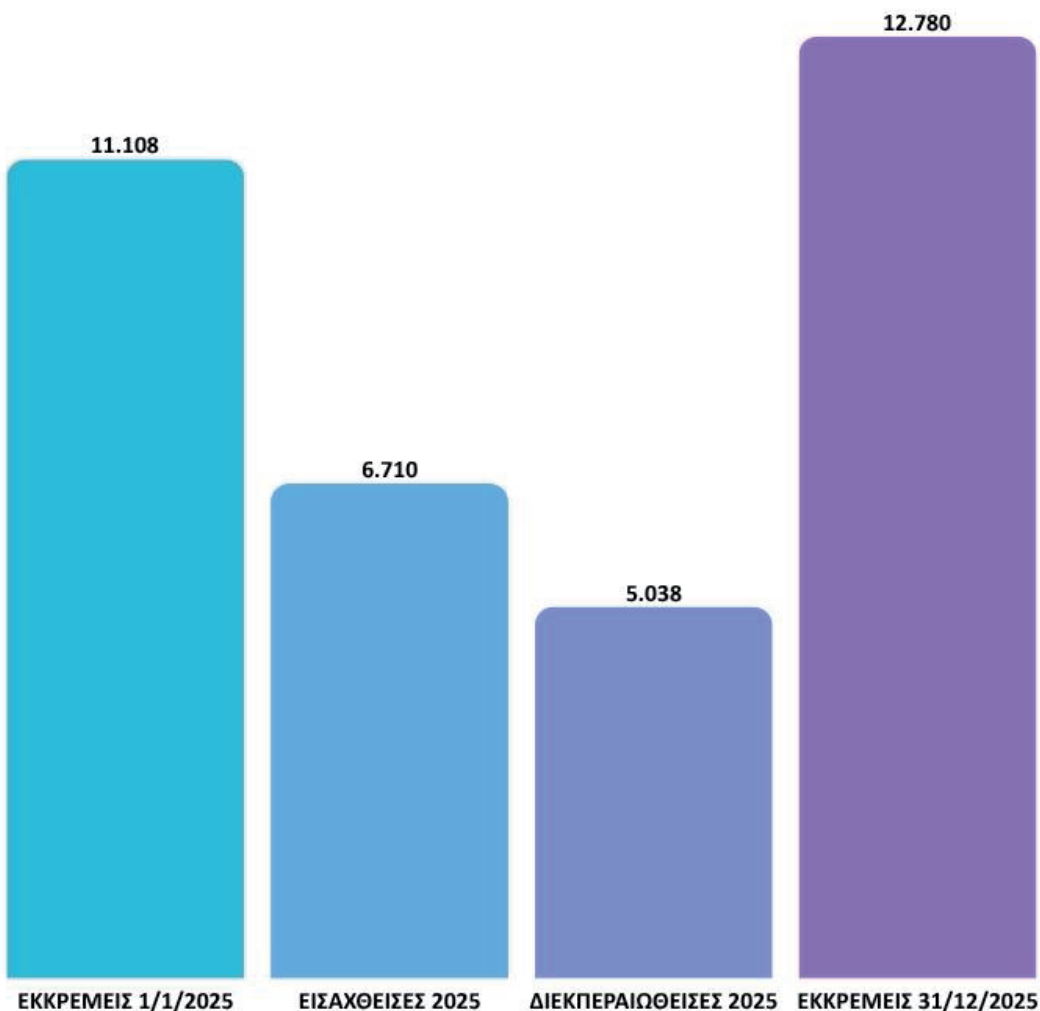

4. Η πορεία των υποθέσεων στο Ελεγκτικό Συνέδριο

Από τα στοιχεία που αποτυπώνονται στο κατωτέρω γράφημα προκύπτει πως εντός του έτους 2025 αυξήθηκαν οι εκκρεμείς υποθέσεις (πλήθος Αριθμών Βιβλίων Δικογράφων, ΑΒΔ) σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2024). Ειδικότερα, οι εκκρεμείς υποθέσεις διαμορφώθηκαν σε **12.780** (από **11.108** το 2024), παρουσιάζοντας αύξηση κατά 15,05%. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται: α) στην αυξημένη εισαγωγή νέων υποθέσεων εντός του 2025 (6.710 έναντι 5.889 το 2024), και β) στη μείωση του αριθμού των διεκπεραιωθείσών υποθέσεων της «ταχείας διαδικασίας» (4.228 έναντι 11.486 το 2024).

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

4.1. Συνταξιοδοτικές υποθέσεις

Κατά τη διάρκεια των εργασιών της Ολομέλειας και των Τμημάτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου εκδόθηκαν **4.072** αποφάσεις, οι οποίες αφορούσαν σε συνταξιοδοτικά αιτήματα και συναφείς χρηματικές αξιώσεις κατά του Ελληνικού Δημοσίου ή/και του e-ΕΦΚΑ που προβλήθηκαν μέσω αγωγών, εφέσεων ή εφέσεων - αγωγών. Στις εν λόγω αποφάσεις αντιστοιχούν **4.908 ΑΒΔ**, ενώ οι διεκπεραιωθείσες αιτήσεις για την παροχή δικαστικής προστασίας (διάδικοι) ανέρχονται σε **27.482**.

4.1.1. Συμμόρφωση στις δικαστικές αποφάσεις

Εντός του έτους 2025, κατόπιν αιτήσεων που υποβλήθηκαν από ενδιαφερόμενους μετά την παρέλευση εύλογου χρονικού διαστήματος από την κοινοποίηση στις αρμόδιες αρχές θετικών για τους ίδιους τελεσίδικων αποφάσεων, τα τριμελή Συμβούλια Συμμόρφωσης του Ελεγκτικού Συνεδρίου εξέδωσαν **185** Πρακτικά επί αιτημάτων συμμόρφωσης και **33** σχετικές αποφάσεις. Η μη συμμόρφωση της διοίκησης αναγνωρίστηκε σε **11** από τις ανωτέρω αποφάσεις, ενώ επιβλήθηκαν κατά περίπτωση και οι προβλεπόμενες στη νομοθεσία κυρώσεις.

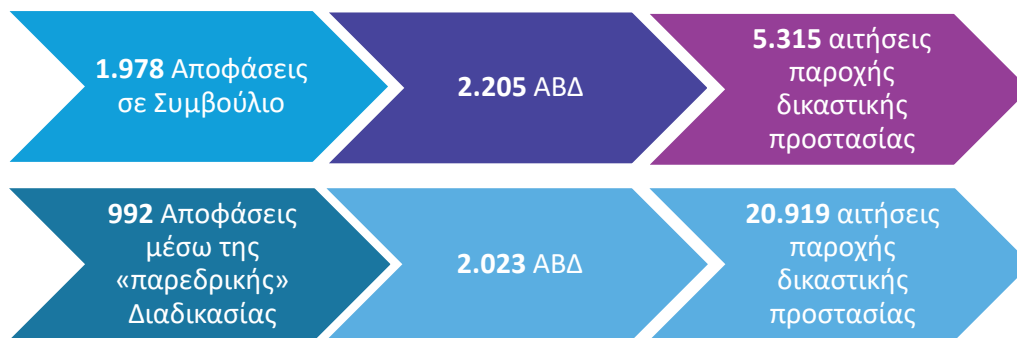
4.1.2. Δίκαιη ικανοποίηση

Το έτος 2025 εκδόθηκαν **201** αποφάσεις «δίκαιης ικανοποίησης», με τις οποίες επιδικάστηκε συνολικά το ποσό των **115,96** χιλ. ευρώ στους αιτούντες. Οι αποφάσεις αυτές εκδόθηκαν βάσει των διατάξεων των άρθρων 1 έως 6 του ν. 4239/2014 (ήδη άρθρα 154 - 160 του ν. 4700/2020), με τις οποίες θεσμοθετήθηκε ως ένδικο βοήθημα ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου η αίτηση για δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της δίκης. Η αίτηση αυτή αποσκοπεί στην αποκατάσταση της βλάβης που υπέστη ο διάδικος λόγω της προσβολής του δικαιώματος σε ταχεία απονομή δικαιοσύνης, με την επιδίκαση εύλογου χρηματικού ποσού.

4.1.3. Η ταχεία διαδικασία («Σε Συμβούλιο» και «Παρεδρική»)³

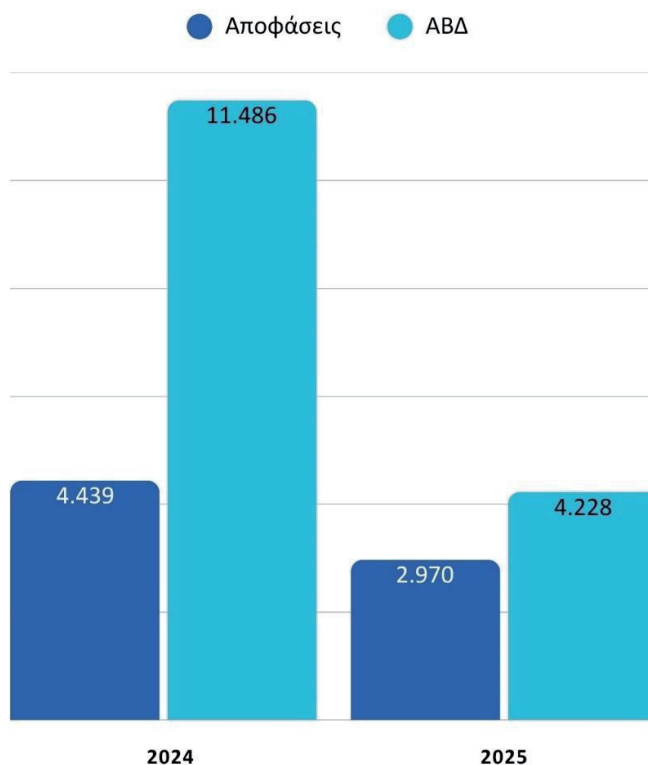
Οι αρμόδιοι Δικαστικοί Σχηματισμοί του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αξιοποιώντας τη δυνατότητα εκδίκασης συνταξιοδοτικών υποθέσεων χωρίς ακροαματική διαδικασία, εξέδωσαν κατά το έτος 2025 συνολικά **2.970** δικαστικές αποφάσεις⁴ και αναλυτικότερα:

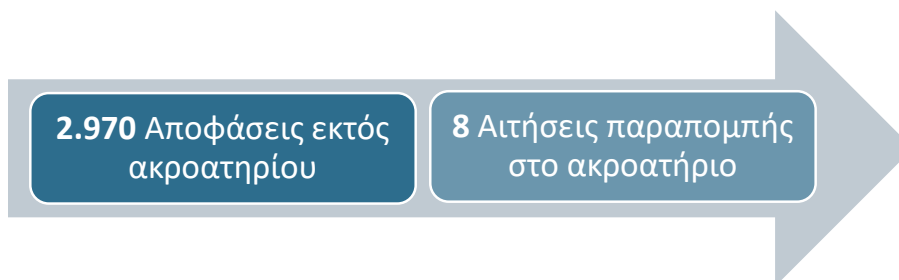
Από τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνεται η μεγάλη συμβολή της εκτός ακροατηρίου διαδικασίας στην επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης. Στο κατωτέρω γράφημα παρατίθενται τα σχετικά στοιχεία σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

³ Η ταχεία διαδικασία «σε Συμβούλιο» προβλέπεται στο άρθρο 91 του ν. 4700/2020 (Α' 127), όπως ισχύει, και η «Παρεδρική» στο άρθρο 178 του ν. 4820/2021 (Α' 130), όπως το τελευταίο διαμορφώθηκε με το άρθρο 52 του ν. 5016/2023 (Α' 21).

⁴ Οι αποφάσεις αυτές συμπεριλαμβάνονται στις 4.072 αποφάσεις συνταξιοδοτικής φύσεως που εξέδωσαν συνολικά η Ολομέλεια και τα Τμήματα του Δικαστηρίου.

Επιπλέον, στην περ. η' της παρ. 1 του άρθρου 178 του ν. 4820/2021, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 52 του ν. 5016/2023, προβλέπεται η δυνατότητα του διαδίκου να ζητήσει, εντός 60 ημερών από την κοινοποίηση σε αυτόν της απόφασης που εκδόθηκε μέσω της «παρεδρικής» διαδικασίας, τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο. Αντίστοιχη δυνατότητα προβλέπεται και στην παρ. 3 του άρθρου 91 του ν. 4700/2020, για τις αποφάσεις που εκδίδονται μέσω της ταχείας διαδικασίας («σε Συμβούλιο»). Στο πλαίσιο των ανωτέρω ρυθμίσεων, εντός του έτους 2025 στο Δικαστήριο κατατέθηκαν αιτήσεις για παραπομπή στο ακροατήριο **4** αποφάσεων που εκδόθηκαν μέσω της «παρεδρικής» διαδικασίας και **4** αποφάσεων που εκδόθηκαν μέσω της διαδικασίας «σε Συμβούλιο». Συνολικά, μόλις **8** από τις **2.970** αποφάσεις που εκδόθηκαν εντός του έτους 2025, οδηγήθηκαν, κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, στο ακροατήριο.

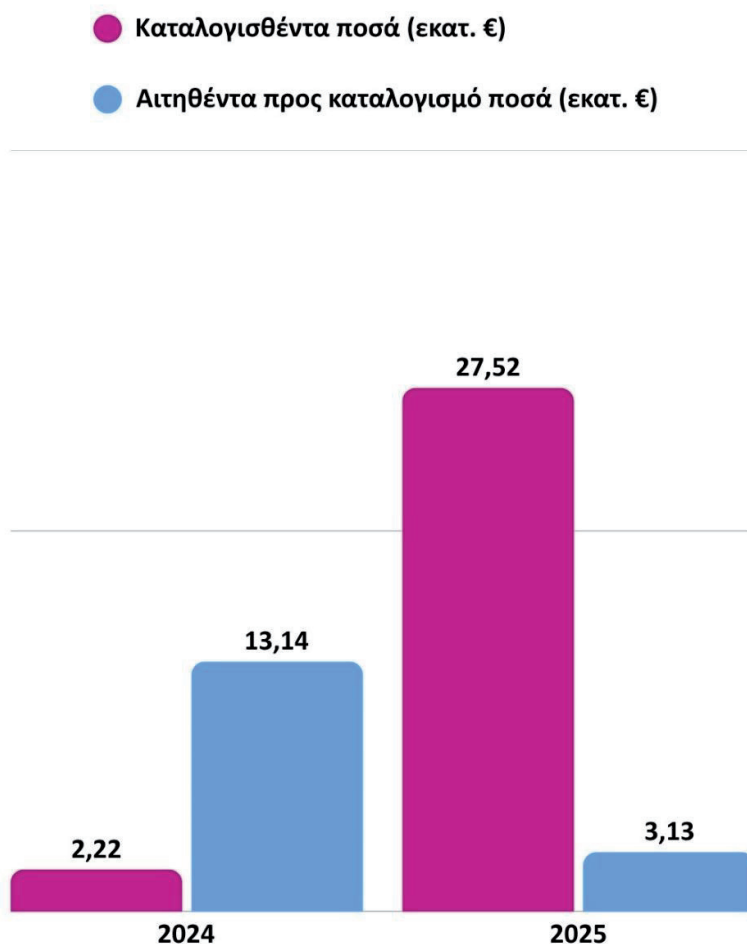
Η ανωτέρω χαμηλή αναλογία (μόλις **0,27%**) αποδεικνύει τη συνολική αποτελεσματικότητα των εκτός ακροατηρίου διαδικασιών («σε Συμβούλιο» και «Παρεδρική»).

4.2. Καταλογιστικές υποθέσεις

Κατά το έτος 2025 οι απαιτήσεις του Δημοσίου από καταλογισμούς υπολόγων και λοιπών δημοσιονομικώς υπευθύνων προσώπων για ελλείματα που διαπιστώθηκαν σε δημόσιες διαχειρίσεις ενσωματώνονται σε **3** Πράξεις του Α' Κλιμακίου και σε **10** Πράξεις Επιτρόπων. Συναφώς, για περιπτώσεις ελλειμμάτων άνω των 100.000 ευρώ, υποβλήθηκαν **11** αιτήσεις από Επιτρόπους προς το αρμόδιο Κλιμάκιο για καταλογισμό υπολόγων και άλλων δημοσιονομικώς υπευθύνων προσώπων.

Στο κατωτέρω γράφημα απεικονίζονται τα καταλογισθέντα⁵ και τα αιτηθέντα προς καταλογισμό ποσά σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (2024).

Το ίδιο έτος, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου εξέδωσε **79** αποφάσεις επί αιτήσεων αναιρέσεως κατά αποφάσεων του Πρώτου, του Δεύτερου και του Εβδόμου Τμήματος. Επιπλέον, εκδόθηκαν

⁵ Ποσό 14 εκατ. ευρώ εκ του συνολικού ποσού των 27,52 εκατ. ευρώ αφορά την 6/2025 Πράξη του Α' Κλιμακίου για καταλογισμό υπευθύνων κατόπιν έκτακτου διαχειριστικού ελέγχου Δήμου.

15 αποφάσεις της Επιτροπής Αναστολών της Ολομέλειας επί αιτήσεων αναστολής εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων.

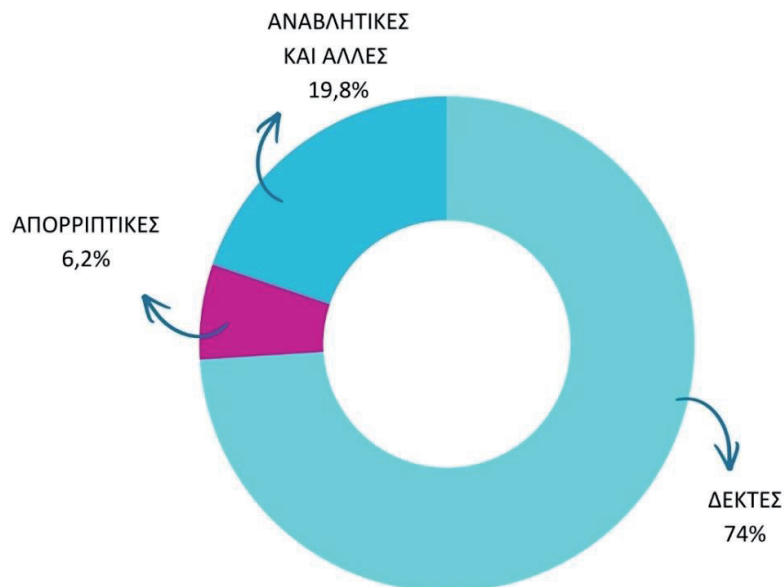
Συναφώς, τα αρμόδια Τμήματα του Δικαστηρίου (Πρώτο, Δεύτερο και Δέκατο), επιλαμβανόμενα επί εφέσεων που αφορούσαν σε καταλογιστικές πράξεις ή/και δημοσιονομικές διορθώσεις/ανακτήσεις, εξέδωσαν συνολικά **426** αποφάσεις. Επιπλέον, εκδόθηκαν **122** αποφάσεις σε συμβούλιο επί αιτήσεων αναστολής εκτέλεσης καταλογιστικών πράξεων ή αποφάσεων δημοσιονομικής διόρθωσης/ανάκτησης.

Από το σύνολο των αποφάσεων που εκδόθηκαν, **157** αφορούσαν σε εφέσεις που ασκήθηκαν επί διαφορών από την επιβολή δημοσιονομικών διορθώσεων και ανακτήσεων σε βάρος υπολόγων δημόσιας λογοδοσίας.

4.3. Υποθέσεις προσυμβατικού ελέγχου

Κατά το έτος 2025 εκδόθηκαν από τις Υπηρεσίες Επιτρόπου και τα αρμόδια Κλιμάκια του Ελεγκτικού Συνεδρίου **4.180** Πράξεις προσυμβατικού ελέγχου. Το συνολικό οικονομικό αντικείμενο των συμβάσεων που ελέγχθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους ανήλθε σε **18** δις ευρώ (συμβατικό ποσό χωρίς ΦΠΑ).

Η κατανομή τους σε θετικές, απορριπτικές και λοιπές περιπτώσεις (αναβλητικές, παραπομπή αμφιβολίας στην Ολομέλεια), με κριτήριο το οικονομικό τους αντικείμενο, αποτυπώνεται στο πιο κάτω γράφημα.

Το αρμόδιο Έβδομο Τμήμα του Δικαστηρίου εξέδωσε συνολικά **155** αποφάσεις κατόπιν προσφυγών για την ανάκληση πράξεων προσυμβατικού ελέγχου των ανωτέρω Κλιμακίων και Υπηρεσιών Επιτρόπων. Περαιτέρω, κατόπιν προσφυγών για αναθεώρηση αποφάσεων του Εβδόμου Τμήματος, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου εξέδωσε **35** αποφάσεις. Το συνολικό οικονομικό αντικείμενο των συμβάσεων που συνδέονται με τις ασκηθείσες προσφυγές ανάκλησης και αναθεώρησης ανέρχεται σε **1,08** δις ευρώ. Οι ανωτέρω προσφυγές, σε ποσοστό

48,7% (526,06 εκατ. ευρώ), με κριτήριο το οικονομικό αντικείμενο των σχετικών συμβάσεων, απορρίφθηκαν από τους εν λόγω Δικαστικούς Σχηματισμούς.

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΑΝΑΚΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ 1,08 ΔΙΣ €

ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΑ ΜΗ ΝΟΜΙΜΕΣ 873,91 εκατ. €

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το συνολικό οικονομικό αντικείμενο των συμβάσεων που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο για προσυμβατικό έλεγχο κατά το έτος 2025 ανήλθε σε **18** δις ευρώ, καθώς και ότι οι συμβάσεις που κρίθηκαν **αμετάκλητα μη νόμιμες** από την Ολομέλεια και το Έβδομο Τμήμα, μέσα στο ίδιο έτος, ανέρχονται σε **873,91** εκατ. ευρώ⁶, συνάγεται ότι το ποσοστό των αμετάκλητα μη νόμιμων συμβάσεων, βάσει του οικονομικού τους αντικειμένου, αντιστοιχεί στο **4,9%** του συνόλου.

⁶ Στο ποσό αυτό περιλαμβάνεται και εκείνο που αντιστοιχεί σε απορριπτικές πράξεις Κλιμακίων και Υπηρεσιών Επιτρόπου, κατά των οποίων δεν ασκήθηκε προσφυγή ανάκλησης στο Έβδομο Τμήμα, ανερχόμενο σε **347,85** εκατ. ευρώ.

4.3.1 Ειδικά οι χρηματοδοτούμενες από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) συμβάσεις

Το 2025 τα Κλιμάκια Προσυμβατικού Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου εξέτασαν τη νομιμότητα σχεδίων συμβάσεων που χρηματοδοτούνταν πλήρως ή εν μέρει από το ΤΑΑ συνολικής αξίας 4 δις ευρώ (συμβατικό ποσό χωρίς ΦΠΑ). Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει περίπου το **22,5%** της συνολικής αξίας των συμβάσεων που υποβλήθηκαν προς έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο.

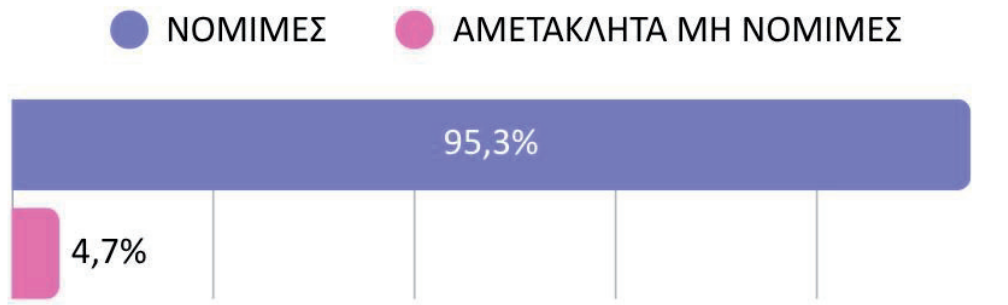
Σε σύγκριση με το 2024, όπου οι συμβάσεις που χρηματοδοτήθηκαν από το ΤΑΑ και ελέγχθηκαν από το Ελεγκτικό Συνέδριο αντιστοιχούσαν στο **15%** της συνολικής αξίας των εισαχθεισών προς έλεγχο συμβάσεων, καταγράφεται αύξηση κατά **50%** στην ελεγχθείσα αξία των χρηματοδοτούμενων από το ΤΑΑ συμβάσεων.

Συνολική Αξία Ελεγχθεισών Συμβάσεων (δισ €) Ποσοστό Χρηματοδότησης ΤΑΑ (%)

Όπως φαίνεται στο πιο κάτω γράφημα, από τις χρηματοδοτούμενες μέσω του ΤΑΑ συμβάσεις που υποβλήθηκαν προς έλεγχο το έτος 2025, ποσοστό περίπου **4,7%** του οικονομικού τους αντικειμένου, που αντιστοιχεί σε **188,84** εκατ. ευρώ, κρίθηκε αμετάκλητα μη νόμιμο από τους δικαστικούς σχηματισμούς του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ

Α. ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

5. Εικονικός Βοηθός Δικαστή (ΕΒΔ): η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) στην υπηρεσία του δημοσιονομικού δικαστή

Εισαγωγή

1. Στην παρούσα ενότητα, θα παρουσιασθεί η νέα πρωτοβουλία του Ελεγκτικού Συνεδρίου σχετικά με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης για την υποβοήθηση του έργου του δημοσιονομικού δικαστή. Αρχικά, θα παρουσιαστεί συνοπτικά το διεθνές και εθνικό ρυθμιστικό περιβάλλον (Ι). Στη συνέχεια, θα εκτεθεί το έργο του ΕΒΔ και οι στόχοι του εντός της ευρύτερης στρατηγικής του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΙΙ).

Ι. Το διεθνές και εθνικό ρυθμιστικό περιβάλλον

2. Η χρήση ΤΝ αποτελεί ένα από τα πλέον προβεβλημένα θέματα της εποχής. Προφανώς ο τομέας της δικαιοσύνης δεν θα μπορούσε να μείνει εκτός της σχετικής συζήτησης.

3. Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει προβεί σε ρύθμιση της χρήσης της ΤΝ, μεταξύ άλλων, και στον τομέα της δικαιοσύνης μέσω του AI Act⁷.

4. Περαιτέρω, στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και δη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ) έχουν εκδοθεί ιδίως ο ευρωπαϊκός χάρτης δεοντολογίας ως προς τη χρήση ΤΝ στα δικαστικά συστήματα⁸ και σχετικές κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση παραγωγικής ΤΝ⁹ από τα δικαστήρια¹⁰, ενώ λειτουργεί δίκτυο για την ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ των δικαστηρίων στο πεδίο της ψηφιοποίησης των δικαστικών διαδικασιών (European Cyberjustice Network)¹¹.

⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1689 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13^{ης} Ιουνίου 2024, για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 300/2008, (ΕΕ) αριθ. 167/2013, (ΕΕ) αριθ. 168/2013, (ΕΕ) 2018/858, (ΕΕ) 2018/1139 και (ΕΕ) 2019/2144 και των οδηγιών 2014/90/ΕΕ, (ΕΕ) 2016/797 και (ΕΕ) 2020/1828 (κανονισμός για την τεχνητή νοημοσύνη). Επισημαίνεται ότι ο ως άνω Κανονισμός αναμένεται να τροποποιηθεί με στόχο την απλοποίηση και βελτιστοποίηση των ρυθμίσεών του, βλ. συναφώς τα από 7.5.2026 δελτία τύπου του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2026/05/07/artificial-intelligence-council-and-parliament-agree-to-simplify-and-streamline-rules/> και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (διαθέσιμο σε: <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20260427IPR42011/ai-act-deal-on-simplification-measures-ban-on-nudifier-apps>

⁸ <https://www.coe.int/en/web/cepej/ethical-charter-on-ai-1>

⁹ Κατά την παρ. 4 των κατευθυντήριων γραμμών, η παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη (Generative AI) είναι ένας κλάδος της τεχνητής νοημοσύνης που επικεντρώνεται στη διδασκαλία μηχανών για τη δημιουργία νέου περιεχομένου που μιμείται πειστικά τα δημιουργήματα της ανθρώπινης νόησης. Αντί να ταξινομούν ή να προβλέπουν απλώς δεδομένα, αυτά τα συστήματα μαθαίνουν από μεγάλα σύνολα δεδομένων να εντοπίζουν υποκείμενα μοτίβα και δομές ώστε να δημιουργούν κείμενο, εικόνες, μουσική, βίντεο και άλλου είδους περιεχόμενο.

¹⁰ <https://rm.coe.int/cepej-2025-18final-en-draft-guidelines-on-the-use-of-generative-ai-for/48802a4ad1>

¹¹ <https://www.coe.int/en/web/cepej/european-cyberjustice-network-ecn->

5. Εξάλλου, με το ζήτημα έχουν ασχοληθεί και φορείς με εμβέλεια σε διεθνές επίπεδο όπως η United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)¹² και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)¹³.
6. Τέλος, η χρήση ΤΝ μελετάται και εσωτερικά από τα δικαστήρια¹⁴.
7. Από την επισκόπηση των ανωτέρω κειμένων, προκύπτει ότι η χρήση ΤΝ από τα δικαστήρια πρέπει να διασφαλίζει: α. την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων (και δη των προσωπικών δεδομένων), β. την απαγόρευση των διακρίσεων, γ. την ποιότητα και την ασφάλεια των δεδομένων, ιδίως την κυβερνοασφάλεια, δ. τη δίκαιη δίκη, ε. τη διαφάνεια και την ιχνηλασιμότητα των διαδικασιών στις οποίες χρησιμοποιείται ΤΝ και στ. κυρίως, την ανθρώπινη εποπτεία και ευθύνη. Τον τελικό λόγο και ευθύνη σε κάθε δικονομικό στάδιο και ενέργεια έχει ο φυσικός δικαστής και όχι η μηχανή.
8. Στην Ελλάδα, η Ειδική Γραμματεία Μακροπρόθεσμου Σχεδιασμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης έχει δημοσιεύσει το σχέδιο για τη μετάβαση της Ελλάδας στη εποχή της ΤΝ¹⁵. Στο σχέδιο αυτό (σελ. 132 επ.) εκτίθενται ενδεικτικά οι τομείς και τα εργαλεία με τα οποία η ΤΝ θα μπορούσε να συμβάλει στη βελτίωση του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης.
9. Με τον ν. 4961/2022 «Αναδυόμενες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, ενίσχυση της ψηφιακής διακυβέρνησης (...)» (Α' 146) εισάγονται, γενικά, ρυθμίσεις για την ανάπτυξη συστημάτων ΤΝ από φορείς του δημόσιου τομέα και για την πρόβλεψη δικλίδων ασφάλειας. Περαιτέρω, στον ν. 4938/2022 «Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών (...)» (Α' 109) ορίζεται¹⁶ ότι η διαχείριση των δικαιοδοτικών και λοιπών υποθέσεων των δικαστηρίων διενεργείται μέσω Ολοκληρωμένων Πληροφοριακών Συστημάτων (ΟΠΣ). Η δε προστασία των προσωπικών δεδομένων διέπεται από τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων (ΓΚΠΔ)¹⁷ και τον ν. 4624/2019 «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (...)» (Α' 137).

¹² Βλ. "AI in the Courtroom: UNESCO's New Guidelines for the Judiciary", διαθέσιμο σε: <https://www.unesco.org/en/articles/ai-courtroom-unescos-new-guidelines-judiciary>

¹³ Βλ. "AI in justice administration and access to justice", διαθέσιμο σε: https://www.oecd.org/en/publications/governing-with-artificial-intelligence_795de142-en/full-report/ai-in-justice-administration-and-access-to-justice_f0cbe651.html

¹⁴ Βλ. ενδεικτικά την έκθεση της γαλλικής Cour de Cassation, διαθέσιμη σε: <https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2025/04/29/intelligence-artificielle-remise-du-rapport-sur-lia>, καθώς και τον Χάρτη Δεοντολογίας για την ΤΝ του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμος σε: https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2026-03/ethics_charter_ai_-_fr.pdf

¹⁵ Διαθέσιμο σε: https://foresight.gov.gr/wp-content/uploads/2024/11/Sxedio_gia_tin_metavasi_TN_Gr.pdf

¹⁶ Άρθρο 127.

¹⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων).

II. Ο ΕΒΔ στο πλαίσιο της στρατηγικής του Ελεγκτικού Συνεδρίου

10. Στον ν. 4820/2021 «Οργανικός Νόμος του Ελεγκτικού Συνεδρίου (...)» (Α' 130) προβλέπεται ότι, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του, το Ελεγκτικό Συνέδριο εγγυάται την τήρηση, μεταξύ άλλων, των αρχών του κράτους δικαίου και της δίκαιης δίκης¹⁸, του Συντάγματος και των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας, ιδίως σχετικά με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση¹⁹. Εξάλλου, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην προστασία των προσωπικών δεδομένων²⁰.

11. Εντός του ανωτέρω πλαισίου, τόσο η δικονομία (ν. 4700/2020, Α' 127)²¹ όσο και το στρατηγικό σχέδιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου 2026-2028²² στοχεύουν στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και δη της ΤΝ με στόχο την επιτάχυνση και ποιοτική αναβάθμιση του δικαιοδοτικού και ελεγκτικού του έργου.

12. Στο πλαίσιο του έργου «Αναβάθμιση και επέκταση υποδομών ΤΠΕ τομέα Δικαιοσύνης», που χρηματοδοτείται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), εντάχθηκε η Λειτουργική Ενότητα 1 (ΛΕ1), με την οποία αναπτύχθηκε το νέο ΟΠΣ του Ελεγκτικού Συνεδρίου²³. Βάσει της σύμβασης που καταρτίστηκε με ιδιώτη ανάδοχο, φορέας λειτουργίας και κύριος του έργου είναι το Υπουργείο Δικαιοσύνης, φορέας χρηματοδότησης είναι το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και αναθέτουσα αρχή είναι η Κοινωνία της Πληροφορίας ΜΑΕ.

13. Κατόπιν ενεργοποίησης 2^{ου} δικαιώματος προαίρεσης στην προαναφερθείσα σύμβαση, προβλέφθηκε, μεταξύ άλλων, η ανάπτυξη ενός συστήματος ΕΒΔ με τη δημιουργία chatbot και την αξιοποίηση ΤΝ. Ειδικότερα, οι λειτουργίες του ανωτέρω ΕΒΔ έχουν προδιαγραφεί ως εξής:

13.1. Πρόταση κατηγοριοποίησης όμοιων υποθέσεων. Λόγω της σημασίας που έχει αποκτήσει η ταχεία διαδικασία για την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης, καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικό το προκαταρκτικό στάδιο της δρομολόγησης των υποθέσεων στην κατάλληλη διαδικασία (τακτική/ταχεία). Ο ΕΒΔ, διαλειτουργώντας με το ΟΠΣ, θα προβαίνει σε μηχανική ανάγνωση των ηλεκτρονικών δικογράφων, ώστε να προτείνει τη δημιουργία ομάδων όμοιων υποθέσεων βάσει των ισχυρισμών που αναπτύσσονται στα δικόγραφα. Παράλληλα, θα αντλεί σχετική νομολογία από την Τράπεζα Νομικού Περιεχομένου (ΤΝΠ) του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Κατά τον τρόπο αυτόν, ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός ή υπάλληλος που έχει επιφορτισθεί με το καθήκον αυτό θα μπορεί να κατηγοριοποιεί ταχύτερα υποθέσεις με όμοια νομικά και πραγματικά δεδομένα (π.χ. συνταξιοδοτικού χαρακτήρα), τα νομικά ζητήματα των οποίων έχουν επιλυθεί από την Ολομέλεια ή με πιλοτικές αποφάσεις του οικείου δικαστικού σχηματισμού. Ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός ή υπάλληλος, κατόπιν της ανωτέρω επεξεργασίας με τη βοήθεια του ΕΒΔ και υπό την προσωπική του ευθύνη, θα εισηγείται

¹⁸ Άρθρο 2 παρ. 1.

¹⁹ Άρθρο 4 παρ. 2.

²⁰ Άρθρο 6.

²¹ Άρθρο 346, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 176 του ν. 4820/2021.

²² Βλ. Πρακτικά της 4^{ης} Γενικής Συνεδρίασης/29.4.2026 της Πλήρους Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Θέμα Β').

²³ Βλ. σχετικά https://ministryofjustice.gr/?page_id=9866

στον επικεφαλής του οικείου δικαστικού σχηματισμού σχετικά με τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί για την εκδίκαση των υποθέσεων.

13.2. Πρόταση σχεδίου δικαστικής απόφασης - δικαστικής πράξης. Κατόπιν μηχανικής ανάγνωσης του δικογράφου, καθώς και άλλων εγγράφων του φακέλου που θα μπορεί να συσχετίσει ο δικαστικός λειτουργός, ο ΕΒΔ, τροφοδοτούμενος αποκλειστικά από την ΤΝΠ του Ελεγκτικού Συνεδρίου, θα προτείνει, σε τμήματα, σχέδιο δικαστικής απόφασης - δικαστικής πράξης. Σε παράθυρο διαλόγου θα υπάρχουν παραπομπές στη νομολογία, ώστε ο χρήστης - δικαστικός λειτουργός να μπορεί να ανατρέχει άμεσα και ευχερώς σε αυτή. Κάθε τμήμα του σχεδίου θα συνοδεύεται από αποτύπωση των ενεργειών του χρήστη (ιδίως τις εντολές που υπέβαλε στο chatbot πριν από την εξαγωγή των σχετικών αποτελεσμάτων) και θα επιτρέπει την επέμβαση του χρήστη για διορθώσεις/συμπληρώσεις. Το παραγόμενο σχέδιο, το οποίο θα υπόκειται σε ουσιαστικό έλεγχο, επεξεργασία και αναμόρφωση από τον αρμόδιο δικαστικό λειτουργό, θα αποτελεί αφετηρία εργασίας προς διευκόλυνση του δικαστικού έργου. Η προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία του δικαστή, η άσκηση των καθηκόντων του υπό συνθήκες αυξημένης ευθύνης, η σύνταξη προεισήγησης, εισήγησης και απόφασης με ευθύνη του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού, η διαδικασία της διάσκεψης, η καταγραφή των μειοψηφιών και η διόρθωση και έγκριση του σχεδίου από τον επικεφαλής του οικείου δικαστικού σχηματισμού διασφαλίζουν τον αμιγώς υποβοηθητικό ρόλο του ΕΒΔ έναντι του δικαστή, ο οποίος παραμένει αποκλειστικά υπεύθυνος για το έργο του.

14. Κατά το παρόν στάδιο, το Ελεγκτικό Συνέδριο -μέσω ομάδας εργασίας- συνεργάζεται στενά με τον ανάδοχο και την επιτροπή παρακολούθησης και παραλαβής σε θέματα ανάλυσης των απαιτήσεων του έργου του ΕΒΔ και συμμόρφωσης με το σχετικό ενωσιακό, διεθνές και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο και ιδίως με τις αρχές που εκτέθηκαν ανωτέρω²⁴. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκεται η διασφάλιση, μεταξύ άλλων, της αναλυτικής καταγραφής των ενεργειών του χρήστη, ώστε αυτές να μπορούν να ελεγχθούν από τον κύριο εισηγητή της υπόθεσης (όταν χρήση του ΕΒΔ γίνεται από τον βοηθό εισηγητή) και, σε κάθε περίπτωση, από τον επικεφαλής του δικαστικού σχηματισμού. Ήδη ο ανάδοχος έχει προβεί σε επίδειξη του αρχικού προτύπου του ΕΒΔ (demo) και σε εκπαίδευση των μελών της ομάδας εργασίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Εκτιμάται ότι, εφόσον διαπιστωθούν η σύμφωνη με τις προδιαγραφές υλοποίηση του ΕΒΔ και η συμβατότητά του με το συναφές κανονιστικό πλαίσιο, το έργο θα τεθεί σε παραγωγική λειτουργία εντός του δεύτερου εξαμήνου του έτους 2026.

Καταληκτικά

15. Όπως καταδείχθηκε, το Ελεγκτικό Συνέδριο, μέσω του ΕΒΔ, δεν «ανακαλύπτει τον τροχό», καθώς η θεωρητική συζήτηση έχει προχωρήσει και σχετικές εφαρμογές έχουν αναπτυχθεί, έστω σε δοκιμαστικό στάδιο, και σε άλλες έννομες τάξεις. Γεγονός πάντως είναι ότι το συναφές κανονιστικό πλαίσιο είναι σχετικά πρόσφατο και μεταβαλλόμενο, με αποτέλεσμα η εφικτότητα της πλήρους τήρησής του να μην έχει επικυρωθεί εμπειρικά. Ενόψει του πλαισίου αυτού, η στάση του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν είναι αμήχανη, αλλά προσεκτική. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, σε συνεργασία με τον ανάδοχο, την αναθέτουσα αρχή

²⁴ Βλ. παρ. 7.

και τα συναρμόδια Υπουργεία, παρακολουθεί τις εξελίξεις και θα πράξει ό,τι είναι εφικτό, κατά τον λόγο των αρμοδιοτήτων του, για τη νόμιμη υλοποίηση, παραλαβή και λειτουργία του ΕΒΔ. Βέβαια, ακόμα και όταν το έργο παραληφθεί και λειτουργήσει, η θεσμική ευθύνη του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν απαλλάσσει κάθε δικαστικό λειτουργό από την ατομική του ευθύνη για νόμιμη και δίκαιη κρίση κάθε υπόθεσης. Ο ΕΒΔ θα εξακολουθεί να είναι ο βοηθός, η μηχανή, όχι όμως ο φυσικός δικαστής που κρίνει με βάση τον νόμο και τη συνείδησή του.

B. ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

6. Διεθνείς Σχέσεις και Δραστηριότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά το έτος 2025

Κατά το έτος 2025, το Ελεγκτικό Συνέδριο ενίσχυσε ουσιαστικά τη διεθνή του παρουσία, συμμετέχοντας ενεργά σε διεθνείς οργανισμούς που συγκροτούν τον παγκόσμιο και ευρωπαϊκό ελεγκτικό χάρτη. Αναλυτικότερα:

1. JURISAI (Jurisdictional Supreme Audit Institutions Network)

Το Διεθνές Δίκτυο Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών με Δικαιοδοτικές Αρμοδιότητες (JURISAI) είναι ένας διεθνής οργανισμός που συγκεντρώνει Ανώτατους Ελεγκτικούς Θεσμούς με δικαιοδοτικές αρμοδιότητες. Εντός του έτους 2025 το Ελεγκτικό Συνέδριο εντάχθηκε στην Επιτροπή Δημοσιονομικών Θεμάτων, Διοίκησης και Επικοινωνίας (Finance, Administration and Communication Committee), καθώς και στην Επιτροπή Διεύρυνσης Ικανοτήτων (Capacity Building Committee) του Οργανισμού.

2. AISCUF (Association des Institutions Supérieures de Contrôle ayant en Commun l'Usage du Français)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο είναι πλήρες μέλος (από το 2024) της Ένωσης Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών με κοινό γνώρισμα τη χρήση της γαλλικής γλώσσας (AISCUF).

3. INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο συμμετέχει ως πλήρες μέλος στον Διεθνή Οργανισμό Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών (INTOSAI). Στο πλαίσιο του INTOSAI το Ελεγκτικό Συνέδριο συμμετέχει στην Ομάδα Εργασίας για τον Περιβαλλοντικό Έλεγχο (Working Group on Environmental Auditing - WGEA) και στην Ομάδα Εργασίας για την Αξία και τα Οφέλη των Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών (Working Group on Value and Benefits of SAIs – WGVBS)

4. EUROSAI (European Organisation of Supreme Audit Institutions)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο συμμετέχει ως πλήρες μέλος στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών (EUROSAI). Στο πλαίσιο αυτό, συμμετείχε στην Ομάδα Εργασίας για τον Περιβαλλοντικό Έλεγχο (Working Group on Environmental Auditing – WGEA), το Δίκτυο για την Ηθική (EUROSAI Network for Ethics – N.ET) και την Ομάδα Εργασίας για τον έλεγχο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Working Group on Municipal Audit – WGMA).

5. Επιτροπή Επαφών των Προέδρων των Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών της ΕΕ

Η συνεργασία μεταξύ των Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών (ΑΕΛΘ) των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ECA) πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο στο πλαίσιο της Επιτροπής Επαφών (Contact Committee). Στο πλαίσιο της εν λόγω Επιτροπής, το Ελεγκτικό Συνέδριο συμμετέχει στην Κοινή Ομάδα Εργασίας για τις Ελεγκτικές Δραστηριότητες (Joint Working Group on Audit Activities), στο Δίκτυο για τον Έλεγχο της Δημοσιονομικής Πολιτικής (Network on Fiscal Policy Audit), ενώ κατέχει και θέση παρατηρητή στην Ομάδα Εργασίας για τον ΦΠΑ (Working Group on Activities on Value-Added Tax). Το 2025 το Ελεγκτικό Συνέδριο εντάχθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τον έλεγχο σε θέματα μετανάστευσης (EU Network on the Audit of Migration) και στην Δραστηριότητα της Επιτροπής Επαφών σχετικά με τις παρατυπίες και την απάτη (Contact Committee Activity on Irregularities and Fraud).

6. Διεθνές Ελεγκτικό Συμβούλιο του NATO (IBAN)

Οι Εκπρόσωποι των Ανώτατων Ελεγκτικών Θεσμών (CNABs) των κρατών μελών του NATO συναντώνται με το Διεθνές Ελεγκτικό Συμβούλιο του NATO (IBAN) προκειμένου να εξετάσουν την Ετήσια Έκθεση Δραστηριοτήτων του (Annual Activities Report – AAR). Στο πλαίσιο αυτό, το Ελεγκτικό Συνέδριο συμμετέχει σε ετήσια βάση στις εν λόγω συναντήσεις του IBAN με τους αντίστοιχους Ανώτατους Ελεγκτικούς Θεσμούς των υπολοίπων κρατών μελών της Συμμαχίας.

7. Δίκτυο Ανωτάτων Δικαστηρίων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο συμμετέχει ενεργά στο Δίκτυο Ανωτάτων Δικαστηρίων (Superior Courts Network - SCN), ένα μοντέλο δικαστικού διαλόγου που ιδρύθηκε το έτος 2015 με σκοπό την υποστήριξη των εθνικών δικαστηρίων στην εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Μέσω αυτής της συμμετοχής, το Ελεγκτικό Συνέδριο εντάσσεται σε μια ευρύτερη κοινότητα πρακτικής 112 δικαστηρίων-μελών από 46 κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ως μέλος του Δικτύου, συμβάλλει στην προώθηση της επικουρικότητας και της κοινής ευθύνης για την τήρηση των προτύπων της Σύμβασης, ενώ επωφελείται από την ανταλλαγή επιχειρησιακής τεχνογνωσίας μέσα από δράσεις όπως το Ετήσιο Φόρουμ και οι διαδικτυακές εκπαιδεύσεις.

8. Συμμετοχή σε Μηχανισμούς που υποστηρίζουν την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο συμμετέχει ενεργά στους ελεγκτικούς μηχανισμούς που υποστηρίζουν την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, διαθέτει μέλη στο Σώμα Ελεγκτών του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού για την Ειρήνη (European Peace Facility – EPF), ο οποίος υποστηρίζει στρατιωτικές επιχειρήσεις και αποστολές της ΕΕ και έχει διαδεχθεί τον μηχανισμό ATHENA. Παράλληλα, συμβάλλει στις διαδικασίες ελέγχου της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Άμυνας (European Defence Agency – EDA), συμμετέχοντας στο Συμβούλιο Ελεγκτών της Υπηρεσίας.

9. Διμερείς σχέσεις

Εντός του έτους 2025 έγιναν σημαντικά βήματα για την προώθηση των Διμερών Σχέσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου με την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας με τον Ανώτατο Ελεγκτικό Θεσμό των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων (Αρχή Λογοδοσίας των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων – United Arab Emirates Accountability Authority).

7. Η Νέα Στρατηγική Επικοινωνίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου

1. Με τα Πρακτικά της 11^{ης} Γεν. Συν./17.09.2025 (Θέμα Β') της Ολομέλειας εγκρίθηκε η Στρατηγική Επικοινωνίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου η οποία καταρτίζεται και υλοποιείται από τον Εκπρόσωπο Τύπου, σύμφωνα με το άρθρο 22B του Κανονισμού Λειτουργίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Β' 1866/2025)²⁵.

2. Η Στρατηγική Επικοινωνίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου συνιστά ένα ολοκληρωμένο και σύγχρονο πλαίσιο δράσεων, με κεντρικό άξονα την ενίσχυση της θεσμικής εξωστρέφειας, τη διαφάνεια και την προάσπιση του κύρους του Ανωτάτου Δημοσιονομικού Δικαστηρίου. Στόχος της είναι η ευρεία ανάδειξη του ελεγκτικού και δικαιοδοτικού έργου, η οικοδόμηση στέρεων σχέσεων εμπιστοσύνης με τους πολίτες και η διασύνδεση με τη νομική και ακαδημαϊκή κοινότητα, εδραζόμενη σε θεμελιώδεις αρχές όπως η σαφήνεια, η ταχύτητα, η

ακρίβεια και η καινοτομία. Η επικοινωνιακή στόχευση διακρίνεται σε πρωτεύον κοινό, το οποίο περιλαμβάνει τους πολίτες, τους κρατικούς λειτουργούς και τους δημόσιους υπαλλήλους, και σε δευτερεύον κοινό, στο οποίο συγκαταλέγονται οι δημοσιογράφοι, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι ακαδημαϊκοί και οι διεθνείς οργανισμοί.

3. Στο επίκεντρο της υλοποίησης αυτής της στρατηγικής τίθεται ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η προσαρμογή στις σύγχρονες απαιτήσεις της πολυμεσικής επικοινωνίας. Προβλέπεται η ουσιαστική βελτιστοποίηση της επίσημης ιστοσελίδας, προκειμένου να λειτουργεί ως διαρκής κόμβος διαφάνειας, καθώς και η δυναμική, στοχευμένη αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, LinkedIn, Twitter/X, Instagram, Youtube) για την προσέγγιση διαφορετικών δημογραφικών και επαγγελματικών ομάδων. Η μετάδοση της πληροφορίας εκσυγχρονίζεται ριζικά μέσω της παραγωγής οπτικοακουστικού υλικού, όπως σύντομων επεξηγηματικών βίντεο, ηχητικών

²⁵ Το πλήρες κείμενο της στρατηγικής είναι διαθέσιμο εδώ: <https://shorturl.at/fFyUe>

εκπομπών (podcasts/vodcasts), «ιστοριών» (stories) και ψηφιακών γραφημάτων (infographics), εργαλεία που μετασχηματίζουν τα σύνθετα νομικά, στατιστικά και ελεγκτικά δεδομένα σε ευρύτερα κατανοητά μηνύματα. Παράλληλα, θεσπίζεται η τακτική έκδοση ενός τριμηνιαίου ενημερωτικού δελτίου (newsletter), όπως και η παραγωγή θεματικού περιεχομένου με αφορμή παγκόσμιες ημέρες και ζητήματα της επικαιρότητας.

4. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στις δράσεις ακαδημαϊκής διασύνδεσης και κοινωνικής εξωστρέφειας. Το Δικαστήριο προωθεί συνεργασίες με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), προσφέροντας θέσεις σε προγράμματα πρακτικής άσκησης και συνδιοργανώνοντας εξειδικευμένα σεμινάρια Δημοσιονομικού Δικαίου υπό την επίβλεψη δικαστικών λειτουργών. Προς περαιτέρω ενίσχυση της θεωρητικής έρευνας, θεσμοθετείται το «Βραβείο καλύτερης επιστημονικής εργασίας» στο πεδίο του Δημοσιονομικού Δικαίου. Για την άμεση επαφή με την κοινωνία των πολιτών, καθιερώνονται «Ανοιχτές Ημέρες» (Open Days) και εκπαιδευτικές επισκέψεις σχολείων, με τη συνδρομή μιας ειδικής «Ομάδας Υποδοχής», αποτελούμενης από δικαστικούς λειτουργούς, η οποία αναλαμβάνει την ξενάγηση και την ενημέρωση των επισκεπτών.

5. Σε αμιγώς θεσμικό επίπεδο, η δημοσιοποίηση του έργου του Δικαστηρίου -όπως το Ετήσιο Πρόγραμμα Ελέγχων, οι εκθέσεις, η Ετήσια Έκθεση και η κρίσιμη νομολογία- οργανώνεται με αυστηρή συνοχή αποκλειστικά μέσω του Γραφείου Επικοινωνίας και Δημοσίων Σχέσεων και του Εκπροσώπου Τύπου, συνοδευόμενη πάντα από επαγγελματικά συντεταγμένα Δελτία Τύπου. Στο παράρτημα της Στρατηγικής εντοπίζεται ο ειδικός Κανονισμός για τη διαπίστευση των δημοσιογράφων στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ρυθμίζει με διαφάνεια την προνομιακή πρόσβασή τους στις πληροφορίες, το υλικό και τους ειδικά διαμορφωμένους χώρους. Ταυτόχρονα, διεξάγεται καθημερινή αποδελτίωση του Τύπου για τη στενή παρακολούθηση της δημοσιότητας και την άμεση αποκατάσταση της αλήθειας σε περιπτώσεις τυχόν ανακριβών δημοσιευμάτων. Κατόπιν της έγκρισης της Στρατηγικής και του Κανονισμού δημοσιεύθηκε πρόσκληση για την υποβολή αιτήσεων διαπίστευσης για την κάλυψη των εργασιών και των δραστηριοτήτων του Δικαστηρίου για την περίοδο 2025-2028. Η ευρεία ανταπόκριση πληθώρας μέσων οδήγησε στη συγκρότηση ενός εξειδικευμένου, πλουραλιστικού και άκρως αντιπροσωπευτικού καταλόγου διαπιστευμένων λειτουργών του Τύπου, οι οποίοι θα καλύπτουν στο εξής το έργο του Δικαστηρίου.

6. Τέλος, η επιτυχία αυτού του πολυδιάστατου επικοινωνιακού σχεδιασμού θωρακίζεται εσωτερικά, μέσα από εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού, ώστε κάθε στέλεχος να λειτουργεί ως πρεσβευτής του θεσμού, αλλά και μέσω της αναβάθμισης των υλικοτεχνικών υποδομών, όπως ο εξοπλισμός για ζωντανές μεταδόσεις (live streaming). Η αποδοτικότητα του συνόλου των δράσεων υπόκειται σε αυστηρή, ετήσια αξιολόγηση με τη χρήση ψηφιακών αναλυτικών εργαλείων (google analytics), την αξιολόγηση της διάδρασης στα κοινωνικά δίκτυα και τη διεξαγωγή ερευνών κοινού, εξασφαλίζοντας τη διαρκή βελτιστοποίηση της Στρατηγικής Επικοινωνίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ
ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΩΝ

Α. ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

8. Είναι αποτελεσματικοί οι μηχανισμοί επίβλεψης της παραχώρησης απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας; (Εκθεση Ελέγχου 1/2025)²⁶

Οι προκλήσεις ως προς την προστασία του κοινόχρηστου χαρακτήρα του αιγιαλού και της παραλίας εντείνονται τα τελευταία χρόνια, ενόψει και της συνεχώς αυξανόμενης τουριστικής κίνησης. Το Ελεγκτικό Συνέδριο διερεύνησε αν λειτουργούν αποτελεσματικά οι μηχανισμοί ελέγχου που εφαρμόζουν οι Κτηματικές Υπηρεσίες και οι

οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν ιδιώτες κατόπιν χορήγησης άδειας απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας. Ο έλεγχος διενεργήθηκε από 16 Υπηρεσίες Επιτρόπου σε 19 δήμους και 14 κτηματικές υπηρεσίες.

Τα πορίσματα του ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

1. Το υπό κατάρτιση Μητρώο Συμβάσεων Παραχώρησης δεν είναι πλήρως ενημερωμένο με συμβάσεις που συνάπτουν άλλοι, πλην των Κτηματικών Υπηρεσιών, φορείς, όπως οι δήμοι και η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου Α.Ε. καθώς και με τις αυτοψίες και τα αποτελέσματα των ελέγχων. Δεν είναι προσβάσιμο σε όλους τους φορείς που εμπλέκονται στην ελεγκτική διαδικασία.
2. Δεν διενεργούνται τακτικοί έλεγχοι, ορθολογικά κατανομημένοι εντός της θερινής περιόδου, βάσει αξιολόγησης κινδύνων ως προς τις παραλίες και τους παραχωρησιούχους. Οι έλεγχοι στοχεύουν αποκλειστικά στη διερεύνηση των καταγγελιών, ο αριθμός των οποίων αυξήθηκε κατακόρυφα λόγω της εφαρμογής «MyCoast».
3. Οι Κτηματικές Υπηρεσίες δεν διαθέτουν επαρκές προσωπικό και σύγχρονα τεχνολογικά μέσα για την επίκαιρη διερεύνηση των καταγγελιών και τη διαπίστωση των παραβάσεων, γεγονός που περιορίζει και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων.
4. Η ελεγκτική δραστηριότητα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης είναι περιορισμένη. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης δεν συνεργάζονται αποτελεσματικά με τις Κτηματικές Υπηρεσίες.
5. Εντοπίστηκαν ελλείψεις και καθυστερήσεις στην επιβολή των προστίμων και των διοικητικών μέτρων. Το πόρισμα της αυτοψίας δεν συντάσσεται αμέσως παρά την αντίθετη πρόβλεψη του νόμου. Δεν διενεργούνται επανέλεγχοι. Οι καθυστερήσεις επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να συνεχίζουν τη δραστηριότητά τους κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου.

²⁶ Το κείμενο της έκθεσης είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΕΛΕΓΧΟΙ [ΕΔΩ](#)

9. Δασικές πυρκαγιές: Έχει μελετηθεί και παρακολουθείται η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αναδάσωσης; (Εκθεση Ελέγχου 2/2025)²⁷

Η επαναλαμβανόμενη, ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες, καταστροφή δασών και δασικών εκτάσεων συνιστά μείζον περιβαλλοντικό πρόβλημα, με βαρύτατες συνέπειες για την οικολογική ισορροπία και τη βιοποικιλότητα, συχνά, όμως, και για τις ανθρώπινες ζωές και περιουσίες. Για τον λόγο αυτόν, η αποκατάσταση των κατεστραμμένων δασικών οικοσυστημάτων και η τεχνητή επανίδρυση των δασών, όπου η φυσική αναγέννηση δεν αρκεί, αποτελεί προτεραιότητα της Πολιτείας, για την οποία πληθώρα δημόσιων πόρων, εθνικών και ενωσιακών, διατίθενται.

Κύριο αντικείμενο του ελέγχου ήταν κατά πόσον οι δημόσιοι αυτοί πόροι αξιοποιούνται με ορθολογικό τρόπο και αποφέρουν αποτελέσματα. Περαιτέρω, ωστόσο, ο έλεγχος ασχολήθηκε και με τον νέο θεσμό της αναδοχής αποκατάστασης και αναδάσωσης, της ανάληψης, δηλαδή, από ιδιώτες, που εκδηλώνουν ενδιαφέρον και επιλέγονται προς τούτο, του κόστους και της ευθύνης εκτέλεσης των έργων αποκατάστασης και αναδάσωσης που απαιτούνται σε δημόσιες εκτάσεις δασικού χαρακτήρα. Ο έλεγχος διενεργήθηκε από 12 Υπηρεσίες Επιτρόπου στη Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και σε κατά τόπους δασικές υπηρεσίες, καθώς και στην Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Στρατηγικού Σχεδίου Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Από τον έλεγχο προέκυψαν τα ακόλουθα:

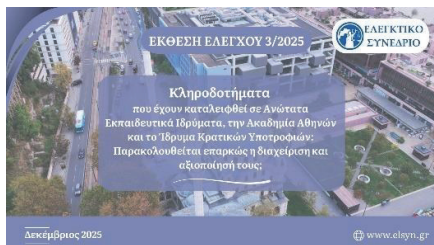
1. Αν και αρμόδια για την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δάση και υπεύνη για την πολιτική αναδασώσεων στη Χώρα, η Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος δεν διαθέτει αξιόπιστα συνολικά δεδομένα ούτε για τις κηρυχθείσες ως αναδασωτέες εκτάσεις ανά την επικράτεια, ούτε για το σε ποιες από τις εκτάσεις αυτές επιβάλλεται, κατά τα διδάγματα της επιστήμης, η εκτέλεση αναδασωτικών εργασιών, με συνέπεια οι διαθέσιμοι για τις αναδασώσεις δημόσιοι πόροι ευκαιριακά να κατανέμονται.
2. Ο υπερβολικά φιλόδοξος σχεδιασμός της σχετικής με τις αναδασώσεις Δράσης του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2022, σε συνδυασμό με την ανωριμότητα των έργων και τις επιπλοκές από τη μεταφορά των περιφερειακών δασικών υπηρεσιών στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, ενόσω το Πρόγραμμα βρισκόταν σε εξέλιξη, είχαν ως συνέπεια η Δράση αυτή να αποδώσει ελάχιστα αποτελέσματα, τόσο από άποψη απορρόφησης των διαθέσιμων πιστώσεων, όσο και ως προς την επίτευξη του στόχου των εκτάσεων που επρόκειτο να αναδασωθούν.
3. Παρά την έλλειψη τυπικότητας, όσον αφορά την επιλογή των αναδόχων αποκατάστασης και αναδάσωσης, και την πλημμελή, σε κάποιο βαθμό, εποπτεία, από τις αρμόδιες δασικές αρχές, της συμμόρφωσης των αναδόχων προς τις υποχρεώσεις τους, ο νέος θεσμός της αναδοχής επιτάχυνε την εκτέλεση των αναδασωτικών έργων. Σε

²⁷ Το κείμενο της έκθεσης είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΕΛΕΓΧΟΙ: [ΕΔΟ](#)

ορισμένες, ωστόσο, περιπτώσεις, οι δημόσιοι πόροι που προορίζονταν για έργα αναδασώσεων, τα οποία εκτελέστηκαν τελικώς με αναδοχή, δεν αποδεσμεύτηκαν εγκαίρως.

4. Διαχρονικά, πραγματοποιούνται πολύ λιγότερες αναδασώσεις από εκείνες που είχε προγραμματιστεί να γίνουν. Η αποκατάσταση του δασικού περιβάλλοντος στις κατεστραμμένες εκτάσεις, ως μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα των αναδασωτικών έργων, δεν παρακολουθείται και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί.

10. Κληροδοτήματα που έχουν καταλειφθεί σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, την Ακαδημία Αθηνών και το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών: Παρακολουθείται επαρκώς η διαχείριση και αξιοποίησή τους; (Έκθεση Ελέγχου 3/2025)²⁸

Ο έλεγχος διενεργήθηκε από 5 Υπηρεσίες Επιτρόπου σε δείγμα 78 κληροδοτημάτων που έχουν καταλειφθεί σε 4 Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, την Ακαδημία Αθηνών και το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, προκειμένου να διαπιστωθεί αν παρακολουθείται επαρκώς η διαχείριση και αξιοποίησή τους, υπέρ της

εκπλήρωσης των κοινωφελών σκοπών για τους οποίους έχουν καταλειφθεί. Τα συστημικού ενδιαφέροντος πορίσματα που προέκυψαν από τον έλεγχο και αναδεικνύονται με την παρούσα έκθεση, είναι τα ακόλουθα:

1. Η καταχώριση των κληροδοτημάτων του ελέγχου στο Μητρώο Κοινωφελών Περιουσιών είναι ελλιπής και δεν παρέχει ακριβή και επίκαιρη εικόνα των περιουσιών, ώστε να διασφαλίζεται επαρκώς η διαφανής και αποτελεσματική καταγραφή και παρακολούθησή τους.
2. Δεν επαληθεύεται η ορθότητα της οικονομικής διαχείρισης των κληροδοτημάτων του ελέγχου, καθώς έχουν πλήρως ατονήσει οι οποιοδήποτε είδους ελεγκτικοί μηχανισμοί, ακόμη και σε περιπτώσεις μη κατάρτισης και μη υποβολής στις αρμόδιες αρχές των προβλεπόμενων οικονομικών καταστάσεων.
3. Το μέτρο της κατάρτισης σχεδίων διαχείρισης και αξιοποίησης των κοινωφελών περιουσιών δεν έχει τύχει καθολικής εφαρμογής από τους φορείς διαχείρισης, ώστε να αξιολογηθεί αν αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στην αντιμετώπιση των δυσχερειών αξιοποίησης ορισμένων περιουσιακών στοιχείων και στην αύξηση των εσόδων από τις διαχειρίσεις των κληροδοτημάτων.
4. Η έκταση και η συχνότητα με την οποία εκτελούνται οι κοινωφελείς σκοποί των κληροδοτημάτων του ελέγχου δεν υπόκεινται σε κάποιου είδους ουσιαστική εποπτεία, υπό την έννοια της, ανά τακτά διαστήματα, αποτίμησης των αποτελεσμάτων που επέφεραν οι διαχειρίσεις τους.

²⁸ Το κείμενο της έκθεσης είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΕΛΕΓΧΟΙ: [ΕΔΟ](http://www.elsyn.gr)

11. Έργα δημόσιων φορέων: Αντιμετωπίζονται ως επενδύσεις με ορίζοντα τον κύκλο ζωής τους ή ως βραχύβιες παρεμβάσεις χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό; (Εκθεση Ελέγχου 4/2026)²⁹

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διερεύνησε κατά πόσον οι δημόσιοι φορείς αντιμετωπίζουν τα δημόσια έργα ως μακροπρόθεσμες επενδύσεις, διασφαλίζοντας τη λειτουργία και διαθεσιμότητά τους καθ' όλο τον κύκλο ζωής τους. Ο έλεγχος διενεργήθηκε από 13 Υπηρεσίες Επιτρόπου στις τεχνικές υπηρεσίες 18 οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού

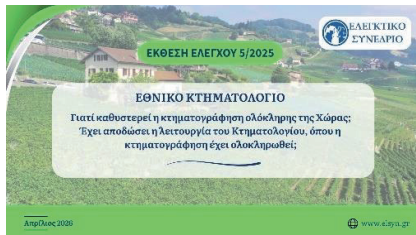
και σε 149 κατασκευαστικά έργα διαφόρων φορέων.

Τα πορίσματα του ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

1. Δεν υφίσταται ένα ολοκληρωμένο σύστημα συνολικής διαχείρισης της αξιοποίησης των έργων καθ' όλο τον κύκλο ζωής τους. Η υποχρέωση αξιολόγησης της σκοπιμότητας και βιωσιμότητας των έργων και η ουσιαστική διαβούλευση με το κοινό ούτε προβλέπονται με ενιαία και πλήρη ρύθμιση σε επίπεδο κανονιστικού πλαισίου ούτε διενεργούνται κατά κανόνα από τους φορείς.
2. Δυσχέρειες παρουσιάστηκαν κατά την αξιοποίηση ορισμένων ολυμπιακών ακινήτων. Στο αποτέλεσμα αυτό συνέβαλαν η απουσία σχετικού σχεδιασμού και οι αλληπάλληλες μεταβιβάσεις της αρμοδιότητας αξιοποίησης.
3. Δεν έχει τεθεί σε λειτουργία ένα σύστημα συνολικής διαρκούς παρακολούθησης της συντήρησης των έργων. Δεν προγραμματίζονται κατά κανόνα συντηρήσεις και τακτικές επιθεωρήσεις, αλλά οι όποιες παρεμβάσεις λαμβάνουν χώρα κατόπιν αναφορών χρηστών ή έκτακτων βλαβών.
4. Δεν έχουν θεσπιστεί δείκτες απόδοσης σε σημαντικές κατηγορίες έργων, ενώ οι φορείς δεν ορίζουν τέτοιους δείκτες στα επιμέρους έργα που υλοποιούν, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους.
5. Κατά την εκπόνηση των μελετών δεν σταθμίζονται επαρκώς κίνδυνοι, όπως ακραία καιρικά φαινόμενα, γεωτεχνικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες.
6. Δεν παρέχονται επαρκείς εγγυήσεις για την άσκηση ουσιαστικής επίβλεψης, καθόσον οι τεχνικές υπηρεσίες είναι υποστελεχωμένες, ενώ διαπιστώθηκαν σε αρκετές περιπτώσεις ελλείψεις στην τήρηση ημερολογίων και ανακεφαλαιωτικών εκθέσεων, περιορισμένη παρουσία των επιβλεπόντων, ανεπαρκής τεκμηρίωση των ελέγχων ποιότητας και μη αξιοποίηση της δυνατότητας ανάθεσης της επίβλεψης σε εξωτερικούς φορείς.

²⁹ Το κείμενο της έκθεσης είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΕΛΕΓΧΟΙ: [ΕΔΩ](#)

12. Γιατί καθυστερεί η κτηματογράφηση ολόκληρης της Χώρας; Έχει αποδώσει η λειτουργία του Κτηματολογίου, όπου η κτηματογράφηση έχει ολοκληρωθεί; (Έκθεση Ελέγχου 5/2025)³⁰

Το Εθνικό Κτηματολόγιο αποτελεί θεμελιώδες δυναμικό εργαλείο για την ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη της Χώρας. Το Ελεγκτικό Συνέδριο διερεύνησε τους παράγοντες πρόκλησης καθυστερήσεων και δυσλειτουργιών στην κτηματογράφηση, αξιολόγησε το σύστημα των πρώτων εγγραφών και εξέτασε την επάρκεια των

μηχανισμών ενημέρωσης των κτηματολογικών εγγραφών. Ο έλεγχος διενεργήθηκε από 11 Υπηρεσίες Επιτρόπου στο νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου «Ελληνικό Κτηματολόγιο» και δη στην κεντρική υπηρεσία και σε 10 περιφερειακές υπηρεσίες αυτού.

Τα πορίσματα του ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

1. Τρεις δεκαετίες μετά τη νομοθετική πρόβλεψή της, η κτηματογράφηση πλησιάζει στο τέλος της. Το χρονικό διάστημα που απαιτήθηκε είναι αντικειμενικά υπέρμετρα εκτεταμένο, ακόμη και για ένα τόσο σύνθετο εγχείρημα. Αξιοσημείωτη πρόοδος σημειώθηκε κατά την τελευταία δεκαετία.
2. Σημαντικός αριθμός ακινήτων έχουν καταχωρηθεί ως αγνώστου ιδιοκτήτη. Η καθυστέρηση ολοκλήρωσης της κτηματογράφησης οφείλεται σε εγγενείς παράγοντες, αλλά και χρόνιες δυσλειτουργίες, όπως η ελλιπής καταγραφή της δημόσιας περιουσίας και η μη σύνταξη δασικών χαρτών. Ο ρυθμός υλοποίησης επιβραδύνθηκε από συχνές μεταβολές του νομοθετικού πλαισίου και λειτουργικά προβλήματα, όπως καθυστερήσεις στη συλλογή δηλώσεων, δυσχέρειες στη συγκρότηση των επιτροπών ενστάσεων και υποστελέχωση των υπηρεσιών ποιοτικού ελέγχου.
3. Σε πολλές περιοχές περατώθηκε πρόωρα η κτηματογράφηση χωρίς προηγούμενη ολοκλήρωση της εξέτασης αιτήσεων διόρθωσης και ενστάσεων από τις αρμόδιες Επιτροπές ή τον ανάδοχο. Δεν έχει γίνει μέχρι τώρα χρήση της νομοθετικά προβλεπόμενης δυνατότητας περάτωσης χωρίς προηγούμενη ανάρτηση. Επίσης, προβλέφθηκαν ιδιαίτερα αυστηρές διαδικαστικές προϋποθέσεις εξέτασης των αιτήσεων διόρθωσης. Τα μέτρα αυτά, ενώ επιταχύνουν την έναρξη της λειτουργίας του Κτηματολογίου, μπορούν να προκαλέσουν παρατεταμένη αβεβαιότητα ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των ακινήτων και επιβάρυνση του δικαστικού συστήματος, αν δεν επιταχυνθεί η διεκπεραίωση των εκκρεμοτήτων.
4. Διαπιστώθηκε η ύπαρξη μεγάλου αριθμού εκκρεμοτήτων σε ορισμένα κτηματολογικά γραφεία και υποκαταστήματα λόγω υποστελέχωσης. Η υλοποίηση του φυσικού αντικειμένου της ψηφιοποίησης του αρχείου των υποθηκοφυλακείων προχωρά με ικανοποιητικό ρυθμό. Η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης επιτάχυνε σημαντικά τον νομικό

³⁰ Το κείμενο της έκθεσης είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΕΛΕΓΧΟΙ: [ΕΛΩ](#)

έλεγχου των εγγραπτών πράξεων, συνεπάγεται δε την ανάγκη πρόβλεψης κατάλληλων δικλίδων ασφαλείας. Οι διαδικασίες έχουν ψηφιοποιηθεί σε σημαντικό βαθμό, διαπιστώνονται όμως ορισμένες δυσλειτουργίες.

5. Το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία του Κτηματολογίου απαιτεί διευκρινίσεις. Υφίσταται νομοθετική ασάφεια ως προς το θεμελιώδες ζήτημα αν η οριστικοποίηση ανακριβών πρώτων εγγραφών συνεπάγεται πρωτότυπη κτήση της κυριότητας από τον ανακριβώς εγγεγραμμένο. Το καθεστώς αποζημιωτικής ευθύνης του Ελληνικού Κτηματολογίου για εσφαλμένες εγγραφές χρήζει επανεξέτασης.

13. Στέγαση υπηρεσιών δημοσίων φορέων: Εφαρμόζονται αποτελεσματικά συστήματα για την εξοικονόμηση δημοσίων πόρων κατά την κάλυψη των σχετικών αναγκών; (Έκθεση Ελέγχου 6/2025)³¹

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διενήργησε έλεγχο επί των συστημάτων που εφαρμόζονται για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών υπηρεσιών του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως οι Υγειονομικές Περιφέρειες της Χώρας, ο e-ΕΦΚΑ, ο ΕΟΠΥΥ και η ΔΥΠΑ.

Τα πορίσματα του ελέγχου, ο οποίος διενεργήθηκε από 11 Υπηρεσίες Επιτρόπου, είναι τα ακόλουθα:

1. Οι στεγαστικές ανάγκες των δημοσίων φορέων δεν υπόκεινται σε προηγούμενο της διαδικασίας κάλυψής τους σχεδιασμό και δεν αποτυπώνονται ούτε παρακολουθούνται συστηματικά. Σε περίπτωση ουσιώδους μεταβολής των αναγκών αυτών, δεν έχουν θεσμοθετηθεί επαρκείς συστημικές δικλίδες, που να διασφαλίζουν την επανεξέταση του υφιστάμενου καθεστώτος στέγασης.
2. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την καταγραφή της στέγασης των υπηρεσιών των δημοσίων φορέων παρουσιάζουν ελλείψεις στον σχεδιασμό τους. Στο μέτρο που δεν έχουν ενσωματωθεί σε ένα συνεκτικό σύστημα παρακολούθησης των στεγαστικών αναγκών, η πληροφόρηση που παρέχουν για το υφιστάμενο καθεστώς στέγασης είναι αποσπασματική.
3. Διαπιστώνεται συστηματική προσφυγή στη μίσθωση ακινήτων για τη στέγαση των δημοσίων υπηρεσιών. Οι μισθώσεις, λόγω της κατά κανόνα μακράς διάρκειάς τους, λειτουργούν ως μόνιμες λύσεις. Η πρακτική αυτή δεν συμβαδίζει με τις διατάξεις που ορίζουν τη μίσθωση ως προσωρινή λύση.
4. Οι Κτηματικές Υπηρεσίες, τα Υπουργεία και τα ΝΠΔΔ που ελέγχθηκαν, διαθέτουν πληροφορίες μόνο των ακινήτων που διαχειρίζονται. Στο Δημόσιο, η κατανομή των αρμοδιοτήτων επιλογής στεγαστικής λύσης είναι ασαφής και κατακεραματισμένη. Δεν έχουν θεσπισθεί διαδικασίες συνεργασίας μεταξύ δημοσίων φορέων για συστέγαση ή διάθεση χώρου ούτε σχετικά κίνητρα. Στο πλαίσιο αυτό περιορίζεται η δυνατότητα

³¹ Το κείμενο της έκθεσης είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΕΛΕΓΧΟΙ: [ΕΛΩ](#)

αξιολόγησης όλων των διαθέσιμων λύσεων. Η επιλογή της μίσθωσης παρουσιάζει εγγενείς δυσκολίες, καθώς οι διαθέσιμες επιλογές ακινήτων είναι συχνά περιορισμένες, ενώ παρουσιάζονται καθυστερήσεις κατά την τήρηση των σχετικών διαδικασιών.

B. ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ (FOLLOW-UP)

14. Έλεγχος παρακολούθησης της Συμμόρφωσης επί των συστάσεων της 1/2021 Έκθεσης Ελέγχου «Τέλος ακίνητης περιουσίας: Συμμορφώνονται οι δήμοι με τις υποχρεώσεις είσπραξης και διάθεσης του τέλους;»

Ο ως άνω έλεγχος (follow-up) διενεργήθηκε από 22 Υπηρεσίες Επιτρόπου σε 13 φορείς που είχαν ελεγχθεί στο πλαίσιο εκπόνησης της Έκθεσης 1/2021 (ελεγμένοι φορείς) και σε 20 φορείς που, αν και δεν είχαν ελεγχθεί αρχικά, εντούτοις παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά με τους ελεγχθέντες (ομοειδείς φορείς). Σύμφωνα με την ως άνω Έκθεση είχαν διαπιστωθεί ελλείψεις, παραλείψεις και αδυναμίες που αφορούσαν, ιδίως, την ορθή αποτύπωση, εκ μέρους των δήμων, των ακινήτων που βαρύνονται με ΤΑΠ και των υποχρεών για την καταβολή του, στο σύστημα επαλήθευσης των λόγων εξαίρεσης ακινήτων από την καταβολή του ΤΑΠ, τον ορθό υπολογισμό αυτού, τη βεβαίωση και είσπραξη του τέλους για τα μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα και τη διασφάλιση ότι το 50% του εισπραττόμενου τέλους διατίθεται για σκοπούς που προβλέπονται στον νόμο. Το γενικό συμπέρασμα του ελέγχου είναι ότι υπάρχει χαμηλός βαθμός πλήρους συμμόρφωσης στις διατυπωθείσες συστάσεις, καθώς στο σύνολό τους οι ελεγχθέντες και οι ομοειδείς με αυτούς φορείς έχουν συμμορφωθεί προς τις συστάσεις σε ποσοστό μόλις 21%. Επίσης, υπάρχει χαμηλή προσδοκία για πλήρη συμμόρφωση στο άμεσο μέλλον, καθώς η διαδικασία συμμόρφωσης είναι σε εξέλιξη σε ποσοστό μόλις 7%. Επιπλέον, η πλειονοψηφία των συστάσεων δεν έχει υιοθετηθεί από τους φορείς, καθώς το ποσοστό των μη εκτελεσμένων συστάσεων ανέρχεται σε 37%, ενώ σε ποσοστό 35% παρατηρείται μερική συμμόρφωση, χωρίς να υφίσταται διαδικασία σε εξέλιξη για την πλήρη υλοποίησή τους.

Γ. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ Η ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ)

15. Ο έλεγχος του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους για το οικονομικό έτος 2024³²

Η διαδικασία και το περιεχόμενο του ελέγχου

Ο δικαστικός έλεγχος της δημόσιας διαχείρισης, ο οποίος ανατίθεται από το Σύνταγμα στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ολοκληρώνεται με τον έλεγχο του Απολογισμού και του Ισολογισμού του Κράτους (άρθρο 98 παρ. 1 εδάφιο ε' του Συντάγματος).

Η διαδικασία ελέγχου από το Ελεγκτικό Συνέδριο του Απολογισμού, του Ισολογισμού και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων του Κράτους στηρίζεται στις βασικές αρχές της νομιμότητας, της αξιοπιστίας των λογαριασμών και της αποτελεσματικής διαχείρισης των δημόσιων πόρων. Οι ελεγκτικές εργασίες αποσκοπούν στην επαλήθευση της ακρίβειας και της πληρότητας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς και στη διασφάλιση ότι η διαχείριση των δημοσίων οικονομικών συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και της καλής διακυβέρνησης.

Ο έλεγχος του Δικαστηρίου συνιστά, ως προς τον Απολογισμό, έλεγχο αξιοπιστίας του λογαριασμού, καθώς και έλεγχο νομιμότητας και κανονικότητας των πράξεων που τον υποστηρίζουν, συμπεριλαμβανομένων των αποκλίσεων που προέκυψαν κατά την εκτέλεση του Προϋπολογισμού του ίδιου οικονομικού έτους. Ως προς τον Ισολογισμό και τις λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης (ΚΔ), ο έλεγχος αφορά την αξιοπιστία του λογαριασμού, με αναφορά στις κυριότερες διαπιστώσεις που προκύπτουν από την απεικόνιση της χρηματοοικονομικής θέσης και της διάρθρωσης της περιουσιακής κατάστασης του Δημοσίου.

Οι σημαντικότερες διαπιστώσεις – ευρήματα του ελέγχου

Επί του Απολογισμού Εσόδων – Εξόδων

1. Ζητήματα πληρότητας και ακρίβειας κατά την κατάρτιση και την εκτέλεση του Προϋπολογισμού

Ορισμένα ποσά εσόδων και εξόδων της Κεντρικής Διοίκησης δεν είχαν ενσωματωθεί στις προβλέψεις του Προϋπολογισμού. Διαπιστώθηκε, επίσης, επανειλημμένη υποεκτίμηση των προβλέψεων ως προς το ύψος επιμέρους εσόδων και εξόδων, καθώς και διαφορές μεταξύ των προβλέψεων του Προϋπολογισμού και των πραγματοποιηθεισών συναλλαγών που αφορούν τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση της ΚΔ μέσω συμφωνιών επαναγοράς τίτλων (repos).

³² Η ετήσια έκθεση επί του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους για το οικονομικό έτος 2024 είναι αναρτημένη στον διαδικτυακό τόπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ: [ΕΛΩ](#)

2. Ζητήματα ορθής διάθεσης των πιστώσεων των αποθεματικών και διαχείρισης των μεταβιβαστικών πληρωμών

Όπως και κατά τα προηγούμενα έτη, παρατηρήθηκε διάθεση πιστώσεων των αποθεματικών για τη χρηματοδότηση δαπανών φορέων της ΚΔ οι οποίες δεν είναι συμβατές με τον κατά νόμο προορισμό αυτών των ειδικών πιστώσεων, καθώς και υψηλά αδιάθετα υπόλοιπα σε ορισμένους φορείς κατά τη λήξη της χρήσης, προερχόμενα από τα αποθεματικά. Επιπλέον, διαπιστώθηκε η απουσία ενός κατάλληλου και επαρκούς συστήματος διαχείρισης, ελέγχου και αξιολόγησης των επιχορηγήσεων και λοιπών μεταβιβαστικών πληρωμών.

3. Ζητήματα αξιοπιστίας δεδομένων και επάρκειας μηχανισμών ελέγχου και είσπραξης

Διαπιστώθηκαν ελλείψεις στις διαδικασίες ελέγχου και επαλήθευσης των οικονομικών στοιχείων, ιδίως κατά τη βεβαίωση των εσόδων. Στο εισπρακτέο υπόλοιπο περιλαμβάνονται ποσά αβέβαιης εισπραξιμότητας και παλαιές απαιτήσεις, η ύπαρξη και η ορθότητα των οποίων απαιτούν περαιτέρω διερεύνηση. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν αποκλίσεις μεταξύ των δεδομένων που τηρούνται στα πληροφοριακά συστήματα της ΚΔ (ΟΠΣΔΠ και TAXISNET).

4. Ζητήματα εσωτερικού ελέγχου, διενέργειας δαπανών, δημοσίων συμβάσεων και διαχείρισης δημοσιονομικών υποχρεώσεων

Η λειτουργία των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου (ΜΕΕ) παραμένει ανεπαρκής, παρά τη θεσμική τους σύσταση στην πλειονότητα των φορέων. Διαπιστώθηκαν παρατυπίες στη διαδικασία διενέργειας δαπανών και αδυναμίες στην εφαρμογή της δικλίδας του άρθρου 26 του ν. 4270/2014, που αφορά τον έλεγχο νομιμότητας και κανονικότητας των δαπανών. Επιπλέον, εντοπίστηκαν ασυμφωνίες μεταξύ των στοιχείων των δημοσίων συμβάσεων που τηρούνται στα εσωτερικά μητρώα των φορέων και εκείνων που καταχωρίζονται στα κεντρικά πληροφοριακά συστήματα (ΚΗΜΔΗΣ). Παρατηρήθηκε, επίσης, ευρεία χρήση εξαιρετικών διαδικασιών ανάθεσης, όπως η διαπραγμάτευση χωρίς δημοσίευση προκήρυξης και η απευθείας ανάθεση, ενώ σημαντικό ποσοστό συμβάσεων, τόσο κατόπιν διαγωνισμού (43%) όσο και κατόπιν εξαιρετικής διαδικασίας (61%), ανατέθηκε με την υποβολή μίας μόνο προσφοράς. Τέλος, διαπιστώθηκε αύξηση των απλήρωτων και ληξιπρόθεσμων οφειλών της ΚΔ σε σχέση με το 2023, καθώς και ελλιπής τήρηση του Μητρώου Δεσμεύσεων από ορισμένους φορείς. Η αξιοπιστία του Μητρώου Δεσμεύσεων επηρεάζεται από ελλείψεις στην ενημέρωσή του και από την απουσία αυτοματοποιημένων διασυνδέσεων με τα λοιπά συστήματα, γεγονός που δύναται να προκαλέσει δημοσιονομικούς κινδύνους και έκτακτες, μη προγραμματισμένες επιβαρύνσεις.

5. Ζητήματα δημοσιονομικών παρεμβάσεων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων

Η απορρόφηση των πιστώσεων από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) κατά το έτος 2024 ανήλθε περίπου σε 94%, παρουσιάζοντας, ωστόσο, σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των Υπουργείων. Αντίθετα, η υλοποίηση των έργων του ΤΑΑ έως το τέλος του έτους 2024 εμφάνιζε σημαντικές καθυστερήσεις, καθώς επί συνόλου 792 ενταγμένων έργων, ανήλθε μόλις στο 34,17% του συνολικού προϋπολογισμού. Καθυστερήσεις σε διαγωνισμούς, αδειοδοτήσεις και υπογραφές συμβάσεων, καθώς και ελλείψεις συντονισμού και διοικητικής ωριμότητας των έργων, συνέβαλαν στην

περιορισμένη πρόοδο υλοποίησής τους. Τέλος, η λογιστική μεταρρύθμιση, μολονότι ακολουθεί καθορισμένο χρονοδιάγραμμα, παρουσιάζει σημαντικές οργανωτικές καθυστερήσεις. Η απουσία κατάλληλων προσαρμογών στα οργανωτικά σχήματα των οικονομικών υπηρεσιών των φορέων περιορίζει τη δυνατότητα ουσιαστικής μετάβασης στη λογιστική δεδουλευμένης βάσης.

Επί του Ισολογισμού (Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης

1. Σε σχέση με την προηγούμενη χρήση, τα περιουσιακά στοιχεία της ΚΔ μειώθηκαν κατά 1,29 δις ευρώ, κυρίως λόγω της μείωσης των ταμειακών διαθεσίμων κατά 2,89 δις ευρώ, ενώ οι συνολικές υποχρεώσεις παρέμειναν στα ίδια επίπεδα.

2. Η μη συμπερίληψη της αξίας των ενσώματων και άυλων πάγιων στοιχείων στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης θέτει ζήτημα πληρότητας της εν λόγω Κατάστασης, ενώ επηρεάζει αρνητικά τη συνολική αξία των περιουσιακών στοιχείων της ΚΔ και, κατ' αποτέλεσμα, το ύψος της Καθαρής Θέσης των Πολιτών.

3. Το χρέος της ΚΔ, ως ποσοτικό μέγεθος, μειώθηκε κατά την περίοδο αναφοράς κατά 2,66 δις ευρώ (από 406,52 δις ευρώ το έτος 2023 σε 403,86 δις ευρώ το έτος 2024). Η σχέση του χρέους προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε τρέχουσες τιμές βελτιώθηκε ουσιαστικά, κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησης του ΑΕΠ (από 224,69 δις ευρώ, σύμφωνα με την αναθεωρημένη εκτίμηση για το έτος 2023, σε 236,74 δις ευρώ). Ειδικότερα, ενώ κατά την 31η.12.2023 το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ ανερχόταν σε 180,93%, κατά την περίοδο αναφοράς αντιστοιχεί σε ποσοστό 170,6% του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 10,33 ποσοστιαίες μονάδες.

4. Αναφορικά με τα ταμειακά διαθέσιμα, διαπιστώθηκε εσφαλμένη ταξινόμηση ποσού μεταξύ ταμειακών διαθεσίμων και προκαταβολών, με αποτέλεσμα την ανακριβή απεικόνιση των στοιχείων του ενεργητικού.

5. Ως προς τις απαιτήσεις, η αποτίμησή τους εξακολουθεί να πραγματοποιείται με βάση τη λογιστική πολιτική της 31ης.12.2018 και όχι σύμφωνα με την παρ. 19 της Λογιστικής Πολιτικής για την Πρώτη Εφαρμογή (ΛΠΠΕ), με αναγνώριση μόνο των εισπρακτέων ποσών της επόμενης χρήσης και χρήση απλού μέσου όρου εισπραξιμότητας. Η καταγραφή και αποτίμησή τους παρουσιάζει συστηματικές αδυναμίες, καθώς σημαντικά ποσά είτε δεν έχουν αναγνωριστεί καθόλου είτε εμφανίζονται υποεκτιμημένα ή υπερεκτιμημένα.

6. Αναφορικά με τις επενδύσεις σε ελεγχόμενες και συγγενείς εταιρείες, σε ορισμένες περιπτώσεις η αποτίμηση των επενδύσεων του Δημοσίου πραγματοποιήθηκε με χρήση μεθόδου που δεν συνάδει με τα προβλεπόμενα από το εφαρμοζόμενο λογιστικό πλαίσιο. Συνεπεία αυτού, η αξία των επενδύσεων σε οντότητες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο εμφανίζεται υποεκτιμημένη κατά 283,60 εκατ. ευρώ, ενώ η αξία των επενδύσεων σε μη εισηγμένες οντότητες εμφανίζεται υπερεκτιμημένη κατά 306,73 εκατ. ευρώ.

7. Ως προς τα λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία, δεν έχει αναγνωριστεί η συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) στην αύξηση του εγγεγραμμένου μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης για μερίδια ποσού 18 εκατ. ευρώ,

καθώς και στη Δέκατη Όγδοη Αναπλήρωση των Πόρων του Διεθνούς Οργανισμού Ανάπτυξης για μερίδια ποσού 2,88 εκατ. ευρώ, για το έτος 2025. Επιπλέον, δεν έχει αναγνωριστεί αποτίμηση παραγώγων προϊόντων που σχετίζονται με τοποθετήσεις σε προθεσμιακές καταθέσεις, με αποτέλεσμα ο σχετικός λογαριασμός να εμφανίζεται υποεκτιμημένος, γεγονός που συνεπάγεται υπερεκτίμηση των ζημιών εύλογης αξίας που καταχωρίστηκαν στα αποτελέσματα χρήσης, καθώς και υποεκτίμηση της καθαρής θέσης.

8. Η επιμέτρηση των λοιπών μακροπρόθεσμων τίτλων και των λοιπών μακροπρόθεσμων δανείων της ΚΔ εξακολουθεί να πραγματοποιείται στην ονομαστική τους αξία, σύμφωνα με τη λογιστική πολιτική που ίσχυε κατά την 31η.12.2018. Η επιμέτρηση των πληρωτέων υποχρεώσεων από αγορές αγαθών, λήψη υπηρεσιών και τόκους δεν πραγματοποιείται σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παρ. 27 και 25 της ΛΠΠΕ (αρχή του δεδουλευμένου). Επίσης, δεν έχουν αναγνωριστεί υποχρεώσεις που αφορούν τη συμμετοχή του ΕΔ σε διεθνείς οργανισμούς, παρότι η καταβολή τους έχει ήδη προβλεφθεί με κανονιστικές πράξεις. Η μη αναγνώριση των εν λόγω υποχρεώσεων οδηγεί σε υποεκτίμηση των σχετικών οφειλών και σε ελλιπή απεικόνιση των δεσμεύσεων της ΚΔ. Παράλληλα, εντοπίστηκαν περιπτώσεις εσφαλμένης ταξινόμησης υποχρεώσεων, καθώς και υποεκτιμήσεις λόγω μη αναγνώρισης συγκεκριμένων υποχρεώσεων και καταχωρίσεων που επηρεάζουν την ακρίβεια των καταστάσεων.

9. Αναφορικά με το χρέος της ΚΔ, η αρχική αναγνώριση και η μεταγενέστερη επιμέτρηση των σχετικών υποχρεώσεων πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τη λογιστική πολιτική που ίσχυε κατά την 31η.12.2018 και όχι με βάση τα οριζόμενα στην παρ. 25 της ΛΠΠΕ. Επιπλέον, στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το Δημόσιο Χρέος εντοπίστηκαν αδυναμίες.

10. Η ΚΔ δεν έχει καταρτίσει μητρώο παρακολούθησης ζημιών και υποχρεώσεων, όπως απαιτείται από την παρ. 26 της ΛΠΠΕ, ούτε έχουν αναγνωριστεί προβλέψεις για κινδύνους από καταπτώσεις εγγυήσεων ή δικαστικές διεκδικήσεις. Επιπλέον, οι λογαριασμοί γενικής λογιστικής για καταπτώσεις εγγυήσεων δεν παρακολουθούνται σε δεδουλευμένη βάση, λόγω αδυναμιών στις λογιστικές πρακτικές και στα πληροφοριακά συστήματα.

Επί της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Επίδοσης και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης

1. Το έτος 2024, σύμφωνα με την Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Επίδοσης, ήταν ελλειμματικό κατά ποσό 1,23 δις ευρώ. Το έλλειμμα αυτό αποτυπώθηκε στο σωρευμένο έλλειμμα της ΚΔ, το οποίο αυξήθηκε ισόποσα, με περαιτέρω συνέπεια την επιβάρυνση της Καθαρής Θέσης των Πολιτών, η οποία παρέμεινε αρνητική.

2. Κατά τον έλεγχο των εσόδων της χρήσης, εντοπίστηκαν περιπτώσεις τόσο υπερεκτίμησης όσο και υποεκτίμησής τους. Επιπλέον, δεν αναγνωρίστηκαν τα έσοδα των Στρατιωτικών Νοσοκομείων από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του ΕΟΠΥΥ, καθώς και τα έσοδα άλλων οργανικών μονάδων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Διαπιστώθηκαν, επίσης, περιπτώσεις εσφαλμένης επιμέτρησης ή αποτίμησης, κυρίως λόγω εσφαλμένης κατηγοριοποίησης ή προβλημάτων στα πληροφοριακά συστήματα.

3. Τα έξοδα της χρήσης 2024 εμφανίζονται υποεκτιμημένα λόγω μη αναγνώρισης δαπανών των Στρατιωτικών Νοσοκομείων, οργανικών μονάδων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας,

του Υπουργείου Υγείας, των Υπουργείων Προστασίας του Πολίτη και Εσωτερικών, καθώς και του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου.

4. Τα λοιπά έξοδα και οι ζημίες από την εύλογη αξία χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων εμφανίζονται υπερεκτιμημένα, καθόσον η αποτίμηση της αξίας συμμετοχών πραγματοποιήθηκε χωρίς να ληφθεί υπόψη η ορθή εύλογη αξία, ενώ οι σχετικές συμμετοχές επιμετρήθηκαν με βάση τη χρηματιστηριακή αξία αντί του κόστους κτήσης, μειωμένου κατά τις τυχόν ζημίες απομείωσης.

6. Τα λοιπά έσοδα και κέρδη από την εύλογη αξία χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων εμφανίζονται υπερεκτιμημένα, λόγω εσφαλμένου υπολογισμού της καθαρής θέσης του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ).

7. Οι καθαρές ταμειακές ροές από λειτουργικές και επενδυτικές δραστηριότητες της ΚΔ παρουσίασαν συνολικό έλλειμμα ύψους 1,11 δις ευρώ, μειωμένο κατά 4,46 δις ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση. Οι καθαρές ταμειακές ροές από χρηματοδοτικές δραστηριότητες παρουσίασαν έλλειμμα ύψους 1,38 δις ευρώ, έναντι πλεονάσματος 7,38 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση.

8. Η καθαρή θέση διαμορφώθηκε αρνητική, επιβαρυνμένη κυρίως από το καθαρό έλλειμμα της περιόδου, λόγω αυξημένων τόκων και απομειώσεων απαιτήσεων.

9. Η καθαρή θέση εμφανίζεται υποεκτιμημένη, κυρίως λόγω υπερεκτίμησης του ελλείμματος της περιόδου, μη αναγνώρισης διαθεσίμων, εσόδων και δαπανών προηγούμενων χρήσεων, καθώς και λανθασμένης αποτίμησης συμμετοχών και χρηματοοικονομικών μέσων.

Το Συμπέρασμα

Η Ολομέλεια, με τη σύμφωνη γνώμη του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αποφάνθηκε υπέρ της ορθότητας και αξιοπιστίας του Απολογισμού του οικονομικού έτους 2024, καθώς και του Ισολογισμού (Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων του Κράτους της 31ης.12.2024, με την επιφύλαξη των παρατηρήσεων που διατυπώνονται στα επιμέρους κεφάλαια της Έκθεσης. Παράλληλα, διατυπώθηκαν σχετικές συστάσεις για την ενίσχυση της διαφάνειας, της ακρίβειας και της αξιοπιστίας κατά την κατάρτιση των δημοσιονομικών στοιχείων, καθώς και της αποτελεσματικότητας της δημοσιονομικής διαχείρισης.

16. Η έκθεση για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα έτους 2024³³

1. Η έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα εντάσσεται στις θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις του νέου Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021). Με εργαλείο τη συστηματική παρακολούθηση των εξελίξεων σε

³³ Η ετήσια έκθεση για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα έτους 2023 είναι αναρτημένη στον διαδικτυακό τόπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου www.elsyn.gr στη διαδρομή ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΑΣ > ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ: [ΕΔΩ](#)

συγκεκριμένους τομείς (χαρτοφυλάκια), η έκθεση αποβλέπει στην τεκμηριωμένη ενημέρωση της Βουλής για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Σημαντικό στοιχείο της έκθεσης αποτελεί ο εντοπισμός και η αξιολόγηση πιθανών κινδύνων, αλλά και η ανάδειξη σημαντικών προκλήσεων σε επιμέρους πεδία που εκτιμάται ότι είναι κρίσιμα για την «υγεία» -παρούσα και μελλοντική- των δημόσιων οικονομικών.

Οι σημαντικότερες διαπιστώσεις της έκθεσης

2. Στο πεδίο των **μακροοικονομικών μεγεθών**, διαπιστώθηκε ότι η Ελλάδα το 2024 πέτυχε ικανοποιητική ανάπτυξη, καθώς το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) αυξήθηκε κατά 2,1%, αρκετά υψηλότερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου (0,9%). Παράλληλα η Χώρα μας κατέγραψε μία από τις ισχυρότερες δημοσιονομικές επιδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), επιτυγχάνοντας τόσο πρωτογενές (4,7% του ΑΕΠ) όσο και δημοσιονομικό πλεόνασμα (1,2% του ΑΕΠ), σε μια συγκυρία κατά την οποία η πλειονότητα των κρατών μελών παρουσίασε ελλείμματα. Παρά ταύτα, η επίτευξη δημοσιονομικής σταθερότητας δεν δικαιολογεί εφησυχασμό, καθώς εξακολουθούν να υφίστανται σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες συνδεδεμένες με το λεγόμενο «παραγωγικό μοντέλο» της χώρας. Ειδικότερα, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, στη χώρα μας διαχρονικά η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ είναι πολύ υψηλή (71,4% κατά την περίοδο αναφοράς), τροφοδοτούμενη κατά ένα μεγάλο μέρος από εισαγωγές, με τις επενδύσεις να διατηρούνται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (17,7% του ΑΕΠ) και τις καθαρές εξαγωγές (διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών) να έχουν έντονη αρνητική συμβολή στο ΑΕΠ (-8,5%). Εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για την ελληνική οικονομία, λαμβανομένων υπόψη και των δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων, η διόρθωση του επίμονου ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (7,16% του ΑΕΠ σε ονομαστικούς όρους κατά την περίοδο αναφοράς), το οποίο καταδεικνύει έλλειμμα ανταγωνιστικότητας, η κάλυψη του επενδυτικού κενού και η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (η οποία, ανά ώρα εργασίας, ανήλθε το 2023 στο 56% του μέσου όρου της ΕΕ-27).

3. Όσον αφορά στα **εξοπλιστικά προγράμματα**, παραμένει γεγονός ότι η Ελλάδα δαπανά διαχρονικά για τις ανάγκες της άμυνάς της πάνω από το όριο του 2% του ΑΕΠ που έχει τεθεί από το ΝΑΤΟ αλλά και πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ, με σημαντικό τμήμα των αμυντικών δαπανών να κατευθύνεται στην υλοποίηση εξοπλιστικών προγραμμάτων. Κατά την περίοδο αναφοράς τόσο οι αμυντικές δαπάνες εν γένει όσο και οι δαπάνες ειδικά για εξοπλιστικά προγράμματα κυμάνθηκαν εντός των ορίων δαπανών που επιβάλλονται από το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ), με συνέπεια να μην προκύπτει απειλή για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η συστηματική παρακολούθηση της πορείας των αμυντικών δαπανών και της μελλοντικής εξέλιξής τους, ανεξαρτήτως της ρήτηρας διαφυγής και του τρόπου υπολογισμού τους κατά το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ESA 2010), είναι ζωτικής σημασίας για τη δημοσιονομική σταθερότητα, ώστε να αποτραπούν πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα και ιδίως στο δημόσιο χρέος. Σημείο προσοχής πρέπει να αποτελούν και οι επιπτώσεις των αμυντικών δαπανών στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ενόψει του έντονα εισαγωγικού περιεχομένου του μεγαλύτερου μέρους των εξοπλισμών. Για τον λόγο αυτό, η περαιτέρω ανάπτυξη της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας αναμένεται να είναι αποφασιστικής σημασίας για τη

δημοσιονομική σταθερότητα, ιδίως ενόψει της σχεδιαζόμενης ουσιαστικής αύξησης των αμυντικών δαπανών.

4. Στο πεδίο του δημοσίου χρέους, η Χώρα μας εξακολουθεί να κατέχει την πρώτη θέση στην ΕΕ ως προς το ύψος του σε σχέση με το ΑΕΠ, παρά τη συνεχιζόμενη αποκλιμάκωση του σχετικού δείκτη (σωρευτικά κατά 43,1 ποσοστιαίες μονάδες την τριετία 2022-2024). Ειδικά για το έτος 2024, το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά 10,1 ποσοστιαίες μονάδες (από 164,3% σε 154,2% του ΑΕΠ), με τις ακαθάριστες (μικτές) χρηματοδοτικές ανάγκες να παραμένουν εντός των αποδεκτών ορίων που έχει θέσει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και έχει υιοθετήσει η ΕΕ. Επίσης, συνεχίστηκε η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Χώρας μας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, γεγονός που ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των επενδυτών, με θετική επίπτωση στο κόστος δανεισμού. Σημαντική θετική παράμετρος για τη βιωσιμότητα του χρέους παραμένει η διάρθρωσή του, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του αφορά σε δάνεια του επίσημου τομέα με ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής. Ωστόσο, καθώς τα δάνεια αυτά σταδιακά αντικαθίστανται από νέο δανεισμό μέσω των αγορών, αυξάνεται η έκθεση της χώρας στον επιτοκιακό κίνδυνο. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται εγρήγορση, καθώς η εμφάνιση στο μέλλον απρόβλεπτων υπό τα τωρινά δεδομένα εσωτερικών ή εξωτερικών κινδύνων μπορεί να επηρεάσει δυσμενώς το κόστος δανεισμού, με αντίκτυπο στη βιωσιμότητα του χρέους, επαναφέροντας στην τρέχουσα επικαιρότητα τη συζήτηση για το μεγάλο ύψος του σε σχέση με το ΑΕΠ.

5. Όσον αφορά τη δημόσια ασφάλιση, επιβεβαιώθηκε για μια ακόμη χρονιά η σχεδόν απόλυτη εξάρτηση του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος από τον διανεμητικό πρώτο πυλώνα ασφάλισης, με συνέπεια την έντονη ευαισθησία του απέναντι στις δημογραφικές εξελίξεις. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, οι βασικοί δημογραφικοί δείκτες για τη Χώρα μας βαίνουν συνεχώς επιδεινούμενοι, κάτι που αναμένεται να δοκιμάσει τις αντοχές του συστήματος μελλοντικά τόσο στο πεδίο της βιωσιμότητάς του όσο και στο επίπεδο της επάρκειας των χορηγούμενων παροχών. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε αντίθεση με τα διεθνώς ισχύοντα, ούτε η επαγγελματική ασφάλιση ούτε και η εθελοντική ιδιωτική ασφάλιση έχουν αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό στην Ελλάδα ώστε να αποτελούν ένα αντίβαρο ικανό να αντισταθμίσει, έστω μερικώς, τους κινδύνους που ελλοχεύουν για το εισόδημα και το επίπεδο ζωής των μελλοντικών συνταξιούχων. Στον αντίποδα, θεσμοί όπως το Ταμείο Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης (ΤΕΚΑ), που δημιουργήθηκε για την ενδυνάμωση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος (μέσω της κεφαλαιοποίησης των εισφορών), αναμένεται να αποδώσουν απτά αποτελέσματα κατά τη σταδιακή ωρίμανση των σχετικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, δηλαδή σε πολύ μεταγενέστερο χρόνο. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ισχυρές προκλήσεις που συνίστανται, ιδίως, στην ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών για τη σταδιακή βελτίωση των δυσμενών δημογραφικών δεικτών, τη διαρκή και ενδεδειγμένη παρακολούθηση των βασικών παραμετρικών συνιστωσών του ασφαλιστικού συστήματος, με προσεκτική αξιολόγηση των εκθέσεων των αρμόδιων οργάνων (Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Eurostat κ.λπ.), την αποτελεσματική διαχείριση των σωρευμένων και μεγάλου ύψους ασφαλιστικών οφειλών και την επανεξέταση των κινήτρων συμμετοχής στα σχήματα του δεύτερου και τρίτου πυλώνα ασφάλισης ώστε να λειτουργήσει εν τοις πράγμασι, έστω μακροπρόθεσμα, η «πολυεπίπεδη» προστασία του εισοδήματος των μελλοντικών συνταξιούχων. Ιδιαίτερης

σημασίας είναι, επίσης, η διασφάλιση των πόρων του Ασφαλιστικού Κεφαλαίου Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ), που είναι το ισχυρότερο αντίβαρο απέναντι στις πιέσεις που πιθανολογείται ότι θα δεχθεί μελλοντικά το διανεμητικό σύστημα.

6. Στο πεδίο των δαπανών κοινωνικής προστασίας, διαπιστώθηκε ότι το σύστημα συνεχίζει να είναι κατακερματισμένο ως προς τις κοινωνικές δαπάνες, καθώς χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό επιδομάτων. Αν και η Ελλάδα εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις στους βασικούς κοινωνικούς δείκτες (κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, δείκτης υλικής και κοινωνικής στέρησης, δείκτης παιδικής υλικής στέρησης, δείκτης gini), η άμβλυνση των ανισοτήτων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στηρίζεται στη Χώρα μας κυρίως στην καταβολή συντάξεων και δευτερευόντως στις λοιπές κοινωνικές μεταβιβάσεις, καθώς τα επιδόματα επιφέρουν μικρή μόνο μείωση της φτώχειας, κατ' απόκλιση από τα ισχύοντα στις λοιπές χώρες της ΕΕ όπου η αντίστοιχη συμβολή είναι ουσιαστικά μεγαλύτερη. Η καλύτερη στόχευση των επιδομάτων, ώστε αυτά να χορηγούνται σε αυτούς που τα έχουν πραγματικά ανάγκη, συνιστά μέγιστη πρόκληση για τους φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής, αν και απαιτεί τη συνδυασμένη δράση και τον συντονισμό περισσότερων φορέων, με κυρίαρχο τον ρόλο της φορολογικής διοίκησης. Το ύψος των κοινωνικών δαπανών της περιόδου αναφοράς κινήθηκε πλησίον των πληρωμών του προηγούμενου έτους και, λαμβανομένων υπόψη των θετικών δημοσιονομικών επιδόσεων της Χώρας, δεν προκύπτει δυσμενής επίδραση στη δημοσιονομική βιωσιμότητα.

7. Όσον αφορά στο τραπεζικό σύστημα, διαπιστώθηκε για μια ακόμη χρονιά σημαντική βελτίωση στα θεμελιώδη μεγέθη και στους εποπτικούς δείκτες των ελληνικών τραπεζών, η οποία, σε συνδυασμό με τις ικανοποιητικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας και την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας της Χώρας μας από τους οίκους αξιολόγησης, ενίσχυσαν τη σταθερότητα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Παρά τις θετικές αυτές εξελίξεις, οι τράπεζες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις που συνίστανται, ιδίως, στην ανάγκη διατήρησης ισχυρής κεφαλαιακής βάσης, την περαιτέρω ενίσχυση της κερδοφορίας τους, την επιτάχυνση απόσβεσης της αναβαλλόμενης φορολογίας, την περαιτέρω μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, την σταδιακή εξομάλυνση (μείωση) του καθαρού επιτοκιακού περιθωρίου και, ιδίως, την ενίσχυση της χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας (πιστωτική επέκταση) μέσω της βελτίωσης του σχετικού δείκτη (δάνεια προς καταθέσεις), ο οποίος υπολείπεται ουσιαστικά του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μέσου όρου.

8. Στο πλαίσιο της έκθεσης εξετάστηκε ως ειδικό ζήτημα ευρύτερου κοινωνικού ενδιαφέροντος -καθώς ενέπιπτε στην αρμοδιότητα περισσότερων χαρτοφυλακίων- και η **στεγαστική κρίση**. Διαπιστώθηκε, συγκεκριμένα, ότι η χαμηλή κατασκευαστική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της δημοσιονομικής κρίσης που βίωσε η Χώρα μας, ο μεγάλος αριθμός κενών κατοικιών, η ζήτηση κατοικίας από μη κατόχους και η επενδυτική εκμετάλλευση των οικιστικών ακινήτων, ιδίως μέσω της βραχυχρόνιας μίσθωσης, ενέτειναν τις πιέσεις στην αγορά κατοικίας. Η βασική αιτία της κρίσης εντοπίζεται στη στενότητα της προσφοράς κατοικιών, η οποία αδυνατεί να ανταποκριθεί στην υφιστάμενη εγχώρια και διεθνή ζήτηση. Η ανισορροπία αυτή ασκεί ισχυρή ανοδική πίεση στις τιμές των ακινήτων, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η εξεύρεση κατοικίας από τα νοικοκυριά σε προσιτές τιμές. Η ένταση της στεγαστικής κρίσης, που ήδη δοκιμάζει την κοινωνική συνοχή, απαιτεί, παράλληλα με τη διατήρηση (ή/και ενίσχυση) των μέτρων τόνωσης της

αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών ώστε να έχουν πρόσβαση σε στέγη, την κατά κύριο λόγο προσήλωση στη λήψη αποτελεσματικών μέτρων ενίσχυσης της προσφοράς ώστε να αντιστραφεί η αποεπένδυση σε κατοικίες που παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης και να επέλθει σταδιακά η πλήρης εξισορρόπηση της αγοράς.

Α. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

17. Η Έκθεση επί των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου έτους 2025

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διενήργησε έλεγχο επί των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ) όλων των υποκείμενων στην ελεγκτική του δικαιοδοσία φορέων κατά το έτος 2025, σε συνέχεια του αντίστοιχου ελέγχου κατά το έτος 2024. Κύριο αντικείμενο του ελέγχου αποτέλεσε η εξέταση της προόδου της καταγραφής των διαδικασιών

παραγωγής ή διενέργειας πράξεων με δημοσιονομικές συνέπειες, καθώς και της οργάνωσης και λειτουργίας του ΣΕΕ των Φορέων του Δημόσιου Τομέα (ΦΔΤ).

Από τον έλεγχο, που διενεργήθηκε σε 666 ΦΔΤ, προέκυψαν τα ακόλουθα :

Υλοποίηση Συστάσεων οικονομικού έτους 2024

1. Ως προς την υλοποίηση των συστάσεων που εστάλησαν στους φορείς κατά το έτος 2024, διαπιστώθηκε : α) σημαντική μείωση των απολύτως αδρανών φορέων ως προς τη σύσταση και στελέχωση Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου - ΜΕΕ (από 53,8% σε 41% περίπου), β) σημαντική πρόοδος ως προς τη σύνταξη και τη διαβίβαση των Εκθέσεων Εσωτερικού Ελέγχου των ΦΔΤ στο Ελεγκτικό Συνέδριο, στη Γενική Διεύθυνση Δημοσιονομικών Ελέγχων του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας (από περίπου 20% σε περίπου 50%) και γ) περιορισμένη πρόοδος ως προς την καταγραφή των διαδικασιών και τη συγκρότηση των Επιτροπών Ελέγχου.

Συνολική αποτίμηση των ΣΕΕ οικονομικού έτους 2025

2. Μόλις το 19% των φορέων διαθέτει λειτουργικά ολοκληρωμένα ΣΕΕ με επαρκή χαρτογράφηση διαδικασιών, κινδύνων και δικλίδων σε ποσοστό άνω του 50% και με στελεχωμένη ΜΕΕ ή πλήρη ανάθεση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου σε εξωτερικό συνεργάτη. Αντιθέτως, το 81% των φορέων δεν πληροί τα ανωτέρω κριτήρια, γεγονός που καταδεικνύει ότι τα ΣΕΕ παραμένουν σε πρώιμο και λειτουργικά ανεπαρκές στάδιο ανάπτυξης. Παρά τη βελτιωμένη εικόνα σε Νοσοκομεία, Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) β' βαθμού και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), η συνολική εικόνα εξακολουθεί να είναι αποθαρρυντική δημιουργώντας σημαντικούς λειτουργικούς και δημοσιονομικούς κινδύνους για τους φορείς.

ΣΕΕ - Καταγραφή διαδικασιών των ΦΔΤ

3. Α. Διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των ΦΔΤ σε ποσοστό που ανέρχεται περίπου στο 68%, έχει καταγράψει λιγότερες από τις μισές διαδικασίες. Μόλις το 9,43% των φορέων έχει προβεί σε πλήρη καταγραφή. Ειδικότερα, τη χαμηλότερη επίδοση στην καταγραφή των διαδικασιών εμφανίζουν οι φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, ενώ τα ΑΕΙ και τα Νοσοκομεία παρουσιάζουν το υψηλότερο ποσοστό στην ολοκλήρωση καταγραφής των διαδικασιών τους.

Β. Στις περιπτώσεις των φορέων που έχουν καταγεγραμμένες έστω κάποιες διαδικασίες, περίπου το 43% αυτών δεν μπορεί να εκτιμήσει πόσες από τις καταγεγραμμένες διαδικασίες του είναι λειτουργικές. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται συχνά στη χρήση έτοιμων καταγραφών από γενικά πρότυπα ή υποδείγματα άλλων φορέων μη προσαρμοσμένων ειδικά στις ανάγκες εκάστου φορέα (copy paste).

Σύσταση – στελέχωση των ΜΕΕ

4. Α. Η πλειονότητα των ΦΔΤ (περίπου 55%) έχει προβεί στη σύσταση ΜΕΕ και μάλιστα στην πλειονότητα αυτών που έχουν συστήσει και στελεχώσει ΜΕΕ υπηρετεί τουλάχιστον ένας υπάλληλος με πιστοποίηση επάρκειας εσωτερικού ελεγκτή (81,9%), γεγονός που αξιολογείται θετικά.

Β. Ωστόσο, σημαντικό ποσοστό των φορέων αντιμετωπίζει τη σύσταση ΜΕΕ ως τυπική εκ του νόμου υποχρέωση, χωρίς ουσιαστική εφαρμογή («tick the box»). Περίπου το 32% των φορέων που έχουν συστήσει ΜΕΕ δεν έχει μεριμνήσει για τη στελέχωσή τους, γεγονός που υποδηλώνει την υιοθέτηση μιας κατ' επίφαση συμμόρφωσης χωρίς την απαιτούμενη λειτουργική υποστήριξη.

Γ. Παρατηρείται ταχεία εναλλαγή του προσωπικού στις ΜΕΕ και στελέχωσή τους με προσωπικό βραχείας υπηρεσιακής διαθεσιμότητας.

Αρμοδιότητες ΜΕΕ

5. Διαπιστώθηκε ότι: α) κατά την κατάρτιση των Ετήσιων Προγραμμάτων Εργασιών δεν λαμβάνονται υπόψη οι στρατηγικές και επιχειρησιακές προτεραιότητες των φορέων, ούτε η αξιολόγηση των κινδύνων που τους απειλούν και β) μεγάλο μέρος των ΜΕΕ, ανεξαρτήτως της χρήσης ή μη εξωτερικών συνεργατών, δεν ασκεί τις αρμοδιότητες που αφορούν την εκτέλεση των προϋπολογισμών των φορέων και δεν ελέγχει την αξιοπιστία της κατάρτισης των οικονομικών και μη αναφορών.

Επιτροπές Ελέγχου

6. Οι ΦΔΤ υπολείπονται σημαντικά στην υλοποίηση της υποχρέωσής τους για συγκρότηση των Επιτροπών Ελέγχου.

Εξωτερικοί συνεργάτες

7. Α. Η πλειονότητα των ΜΕΕ των ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, των Νοσοκομείων, των ΑΕΙ και των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου (ΝΠΙΔ) εξακολουθεί, τέσσερα (4) έτη μετά

την έναρξη ισχύος του ν. 4795/2021, να στηρίζεται στη συνδρομή εξωτερικών συνεργατών, είτε για την υποστήριξη της ΜΕΕ, είτε για την πλήρη ανάθεση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Εξαίρεση αποτελούν η Κεντρική Διοίκηση και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ).

Β. Η συντριπτική πλειονότητα των φορέων (90%) ανέθεσε τα σχετικά έργα μέσω της διαδικασίας της απευθείας ανάθεσης. Από πλευράς αξίας των συμβάσεων, το 85% (περίπου 7,6 εκατ. ευρώ) ανατέθηκε με απευθείας ανάθεση, ενώ το 65,5% του πλήθους και της αξίας των συμβάσεων συγκεντρώθηκε στους οκτώ πρώτους αναδόχους, οι οποίοι έχουν αναλάβει έργα σε όλη την επικράτεια.

Γ. Η υψηλή συγκέντρωση αναθέσεων σε περιορισμένο αριθμό αναδόχων ενέχει τον λειτουργικό κίνδυνο της επαναληπτικής χρήσης του ίδιου προτύπου σε όλους τους φορείς (φασόν) χωρίς προσαρμογή των ελεγκτικών ενεργειών, των διαδικασιών και εν γένει των παραδοτέων στις ιδιαιτερότητες και ανάγκες εκάστου φορέα.

Δ. Διαπιστώθηκε ότι επί συνόλου 152 εκθέσεων που εκδόθηκαν από εξωτερικούς συνεργάτες δεν διατυπώθηκε καμία αρνητική Γνώμη για τη συνολική επάρκεια των ΣΕΕ. Μάλιστα, οι εξωτερικοί συνεργάτες φέρεται να διατυπώνουν υψηλότερα ποσοστά θετικών γνώμων ακόμη και σε περιπτώσεις φορέων στους οποίους δεν υφίσταται καταγεγραμμένο ΣΕΕ, δηλαδή καταγραφή διαδικασιών, κινδύνων και δικλίδων, ούτε έχουν οριστεί οι δημοσιονομικώς υπεύθυνοι, ιδίως όταν τους έχει ανατεθεί εξ ολοκλήρου η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου.

Ε. Τα 3/4 των ΦΔΤ αναθέτουν την παραλαβή των παραδοτέων των εξωτερικών συνεργατών σε εντεταλμένα όργανα εκτός της ΜΕΕ τους. Στα εν λόγω όργανα, διαπιστώνεται ότι, σε ποσοστά που υπερβαίνουν το 90%, δεν συμμετέχει υπάλληλος με πιστοποίηση επάρκειας εσωτερικού ελεγκτή. Στις ανωτέρω περιπτώσεις προκύπτουν εύλογα ερωτήματα ως προς την ικανότητα των φορέων να παρακολουθούν την εκτέλεση του έργου των εξωτερικών αναδόχων και να αξιολογούν ορθά τα παραδοτέα τους.

Ε. Ο ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

18. Περιπτώσιολογικές αναφορές στα πορίσματα των ελέγχων

1. Άρση αμφιβολίας ως προς την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου. Μη υπαγωγή σε προσυμβατικό έλεγχο της σύμβασης παράτασης της ανάθεσης στην ΕΥΔΑΠ των υπηρεσιών λειτουργίας και συντήρησης του εξωτερικού υδροδοτικού συστήματος

528/2025 Απόφαση Μείζονος Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 528/2025 απόφασή της, αποφαινόμενη επί αίτησης άρσης αμφιβολίας ως προς την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 337 παρ. 3 του ν. 4700/2020, έκρινε ότι σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου, του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (νπδδ) με την επωνυμία «Εταιρεία Παγίων ΕΥΔΑΠ» (ΕΠΕΥΔΑΠ) και της ΕΥΔΑΠ, με αντικείμενο την παράταση, για επιπλέον δεκαοκτώ (18)

μήνες, της ανάθεσης (στην τρίτη των συμβαλλομένων) των υπηρεσιών λειτουργίας και συντήρησης του εξωτερικού υδροδοτικού συστήματος (ΕΥΣ), δεν εμπίπτει από τη φύση, τα εγγενή χαρακτηριστικά και το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, στην έννοια της υποκείμενης σε προσυμβατικό έλεγχο «δημόσιας σύμβασης». Ειδικότερα, η εν λόγω σύμβαση εντάσσεται σε ένα ειδικό πλαίσιο, που συνίσταται, σε επίπεδο εθνικού δικαίου, στην υλοποίηση εκ μέρους του Κράτους της απορρέουσας από το Σύνταγμα υποχρέωσης για την οργάνωση και λειτουργία ολοκληρωμένων υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης και διάθεσης πόσιμου ύδατος στους κατοίκους του Λεκανοπεδίου της Αττικής, υπό δημόσιο έλεγχο, για την πραγμάτωση του δικαιώματος στο νερό. Η διάρθρωση δε του συστήματος τελεί υπό οργανωτικούς και λειτουργικούς περιορισμούς που επιβάλλουν τη μη διαφυγή του πυρήνα των αρμοδιοτήτων που συναρθρώνουν τη δημόσια υπηρεσία σε τρίτους, αλλά τη διατήρησή του στα υπό άμεσο δημόσιο έλεγχο νομικά πρόσωπα που έχουν ιδρυθεί προς τούτο, με τη διαρρύθμιση των μεταξύ τους αρμοδιοτήτων. Με τα χαρακτηριστικά αυτά, η επίμαχη ανάθεση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ευρύτερου αναγκαστικού πλέγματος κατανομής αρμοδιοτήτων των μερών στο πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας της ολοκληρωμένης διαχείρισης υπηρεσιών ύδρευσης, ως Υπηρεσίας Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος (ΥΓΟΣ). Στο πλαίσιο αυτό, οι επιμέρους όροι της σύμβασης δεν συνιστούν προϊόν μιας γνήσιας πρωτογενούς εσωτερικής συμβατικής ευχέρειας των μερών, καθόσον από τη συνολική επισκόπηση του περιεχομένου τους προκύπτει ότι, παρά το γεγονός ότι κατ' αρχήν εμφανίζουν ορολογικές αναλογίες με τις κοινές δημόσιες συμβάσεις, στην ουσία υλοποιούν τις αναγκαστικού δικαίου διατάξεις περί ανάθεσης της οικείας αρμοδιότητας στην ΕΥΔΑΠ και συνιστούν καταγραφή των επιμέρους καθηκόντων στα οποία αναλύεται η εν λόγω αρμοδιότητα, το δε προβλεπόμενο τίμημα αποτελεί κατ' ουσίαν χρηματοδότηση που καταβάλλεται από την ΕΠΕΥΔΑΠ στην ΕΥΔΑΠ για την υλοποίηση της αρμοδιότητάς της. Περαιτέρω, οι διατάξεις περί ελέγχου της σύμβασης από το Δημόσιο και την ΕΠΕΥΔΑΠ και επιβολής κυρώσεων στην ΕΥΔΑΠ σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεών της, καθώς και οι συναφείς ρήτρες για τη λύση της σύμβασης σε περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της έννομης σχέσης, συγκροτούν το πλέγμα των εννόμων συνεπειών, σε περίπτωση μη προσήκουσας άσκησης της σχετικής αρμοδιότητας εκ μέρους της ΕΥΔΑΠ και δεν αλλοιώνουν τη φύση της σύμβασης ως εκτελεστικής της διάταξης περί μερικής ή καθολικής μεταβίβασης της αρμοδιότητας Συντήρησης και Λειτουργίας του ΕΥΣ στην εν λόγω εταιρεία. Υπό τα δεδομένα αυτά, η σύμβαση συνιστά, υπό τις προεκτεθείσες περιστάσεις, μέσο εκτέλεσης αναγκαστικού δικαίου διατάξεων για τη ρύθμιση των αρμοδιοτήτων των εμπλεκόμενων στην οικεία ΥΓΟΣ δημοσίων φορέων και επομένως δεν αποτελεί σύμβαση υπαγόμενη στον προληπτικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά την έννοια της παρ. 1 του άρθρου 324 του ν. 4700/2020.

2. Κριτήρια χαρακτηρισμού μεικτής σύμβασης παραχώρησης η οποία έχει ως αντικείμενο τόσο έργα όσο και υπηρεσίες ως σύμβασης παροχής υπηρεσιών

693/2025 Απόφαση Μείζονος Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Μείζων Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 693/2025 απόφασή της, αποφαινόμενη επί αίτησης άρσης αμφισβήτησης αναφορικά με τη φύση σύμβασης παραχώρησης υπηρεσιών λειτουργίας λιμένος και του δικαιώματος χρήσης, λειτουργίας, διαχείρισης και εκμετάλλευσης μαρίνας, η οποία έχει ως αντικείμενο τόσο έργα όσο και υπηρεσίες, έκρινε, ερμηνεύοντας και εφαρμόζοντας τα άρθρα 2 και 19 του ν. 4412/2016, ότι η εν λόγω μεικτή σύμβαση αποτελεί, με βάση το κύριο (προέχον) αντικείμενό της, σύμβαση για την παραχώρηση των υπηρεσιών λειτουργίας, διαχείρισης και εκμετάλλευσης της ήδη κατασκευασθείσας σε προγενέστερο χρόνο μαρίνας. Η κρίση αυτή του Δικαστηρίου στηρίχθηκε στις εξής σκέψεις: α) Η ανάγκη εκτέλεσης πρόσθετων εργασιών, καθώς και η κατασκευή ορισμένων εγκαταστάσεων ιδίως επί της χερσαίας ζώνης, οι οποίες πράγματι είναι απαραίτητες για την αδειοδότηση και λειτουργία της μαρίνας, δεν αναιρούν το χαρακτήρα τους ως μέσου (εμπροσθοβαρής υποχρέωση) για την εξυπηρέτηση του κυρίου αντικειμένου της παραχώρησης, το οποίο συνίσταται στη χρήση, λειτουργία, διαχείριση και εκμετάλλευση της μαρίνας για χρονικό διάστημα 40 ετών, β) πέραν των απαιτήσεων συντήρησης καθ' όλη τη διάρκεια της παραχώρησης, ουδεμία άλλη συμβατική υποχρέωση προβλέπεται σε σχέση με την εκτέλεση τεχνικών έργων, τυχόν δε πρόσθετες επενδύσεις σε τεχνικές υποδομές δεν αποτελούν υποχρέωση, αλλά μόνο δικαίωμα του παραχωρησιούχου, συνιστούν δε μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός, το οποίο δεν αξιολογήθηκε από την αναθέτουσα αρχή κατά το στάδιο υποβολής των προσφορών, γ) τα κριτήρια τεχνικής ικανότητας που τέθηκαν με την πρόσκληση υποβολής εκδήλωσης ενδιαφέροντος σχετίζονται με την προηγούμενη εμπειρία στην παροχή υπηρεσιών διαχείρισης μαρίνας και όχι με την κατασκευή δημόσιων (λιμενικών) έργων, δ) οι πληρωμές από τον παραχωρησιούχο -ο οποίος αναλαμβάνει πλήρως τον σχετιζόμενο με τη διαχείριση των υπηρεσιών επιχειρηματικό κίνδυνο- προς την αναθέτουσα αρχή συναρτώνται ιδίως με τα ετήσια πραγματικά έσοδά του από τη διαχείριση και εκμετάλλευση της μαρίνας κατά τη διάρκεια της περιόδου παραχώρησης και ε) από την οικονομική αξία των επιμέρους παροχών (εργασίες/υπηρεσίες), προκύπτει ότι προέχων είναι ο χαρακτήρας της παραχώρησης των υπηρεσιών λειτουργίας και διαχείρισης της μαρίνας, καθόσον η αξία των παραχωρούμενων -και δη σε βάθος 40ετίας- υπηρεσιών υπερτερεί συντριπτικά της αξίας των εργασιών που θα απαιτηθούν για την αδειοδότηση της μαρίνας (σχέση 17,5:1).

3. Υπαγωγή σε προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας συμφωνίας τεχνικής βοήθειας με αντικείμενο την ανάπτυξη των αερομεταφορών και τη συνεχή βελτίωση των λειτουργιών επιχειρησιακής ασφάλειας και εποπτείας

1355/2025 Απόφαση Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 1355/2025 απόφασή της, αποφαινόμενη επί αίτησης άρσης αμφιβολίας, έκρινε ότι σύμβαση μεταξύ της Αρχής Πολιτικής Αεροπορίας (ΑΠΑ) και του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (ΔΟΠΑ), με αντικείμενο την ανάπτυξη των αερομεταφορών και τη συνεχή βελτίωση των λειτουργιών επιχειρησιακής ασφάλειας και εποπτείας, διάρκειας τριών ετών, υπάγεται σε προσυμβατικό έλεγχο, έστω

και αν δεν διέπεται από τον ν. 4412/2016, καθότι ο ουσιαστικός χαρακτήρας αυτής δεν έγκειται στην απλή μεσολάβηση για την πρόσληψη προσωπικού, ούτε εξαντλείται στη διάθεση στην ΑΠΑ εργαζομένων, αλλά συνίσταται στην παροχή μιας σύνθετης και ολοκληρωμένης υπηρεσίας τεχνικής βοήθειας και, συγκεκριμένα, στην εξειδικευμένη τεχνογνωσία και την επιχειρησιακή υποστήριξη που αυτοί (εργαζόμενοι) παρέχουν, υπό την εποπτεία και τις διαδικασίες του ΔΟΠΑ, ο οποίος θα εγγυηθεί την εμπειρογνωμοσύνη τους και την κατάρτισή τους, μεριμνώντας για την πρόσληψη που θα στοχεύει στην άρτια επιτέλεση των περιγραφόμενων στη συμφωνία καθηκόντων. Η υπαγωγή στον έλεγχο επιβάλλεται και από τον σκοπό του προσυμβατικού ελέγχου, καθόσον στην έννοια των συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας υπάγονται και οι συμφωνίες φορέων της Γενικής Κυβέρνησης με διεθνείς οργανισμούς, οι οποίες, μολονότι δεν αποτελούν δημόσιες συμβάσεις με την κλασική έννοια του όρου, συνεπάγονται, εντούτοις, σημαντική δαπάνη εθνικών πόρων για την παροχή υπηρεσιών που υπηρετούν δημόσιο σκοπό, όπως εν προκειμένω.

4. Δάνεια εμπειρία. Μη νόμιμος όρος διακήρυξης που απαιτεί την εκτέλεση του συνόλου των εργασιών από τον προσφέροντα, ως περιοριστικός της ανάπτυξης υγιούς και ανόθευτου ανταγωνισμού

101/2025 Απόφαση Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 101/2025 απόφασή της, έκρινε μη νόμιμη τη σύμβαση βιοκλιματικής ανάπλασης παραλιακού μετώπου Δήμου, με την αιτιολογία ότι ο σχετικός όρος της διακήρυξης περί της υποχρεωτικής εκτέλεσης του συνόλου των εργασιών από τον προσφέροντα (ή από τον έναν συμμετέχοντα στην ένωση) είναι μη νόμιμος, καθώς σύμφωνα με την εξαιρετική διάταξη του άρθρου 78 παρ. 2 του ν. 4412/2016 (και το αντίστοιχο άρθρο 63 παρ. 2 της οδηγίας 2014/24/ΕΕ), ο περιορισμός του δικαιώματος των προσφερόντων να μετέχουν στον διαγωνισμό στηριζόμενοι στις ικανότητες τρίτων μπορεί να καμφθεί μόνον για ορισμένα (ποσοτικό κριτήριο) και κρίσιμα (ποιοτικό κριτήριο) καθήκοντα και όχι για το σύνολο του έργου. Εν προκειμένω, δεν αιτιολογείται επαρκώς από την αναθέτουσα αρχή ούτε προκύπτει ότι οι εργασίες που περιλαμβάνονται στο αντικείμενο της σύμβασης (κατασκευή πεζοδρομίων, ποδηλατοδρόμων και ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων με πράσινο) παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες που απαιτούν ικανότητα μη δυνάμενη να προκύψει ως άθροισμα της ελάχιστονος ικανότητας περισσότερων οικονομικών φορέων. Πρόκειται, συνεπώς, για έναν όρο της διακήρυξης που περιορίζει, χωρίς βάσιμο λόγο, τον κύκλο των οικονομικών φορέων που δικαιούνται να υποβάλλουν προσφορά και εμποδίζει την ανάπτυξη υγιούς και ανόθευτου ανταγωνισμού.

5. Τεκμηρίωση προϋπολογισμού. Τα όρια της υποχρέωσης έρευνας αγοράς κατά τον ν. 4412/2016

1356/2025 Απόφαση Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 1356/2025 απόφασή της, έκρινε νόμιμη τη σύμβαση προμήθειας αυτοματοποιημένου συστήματος αποθήκευσης και διαχείρισης φαρμάκων και αναλωσίμων δημόσιου νοσοκομείου, με την αιτιολογία ότι, σύμφωνα με τα άρθρα 45 και 49 του ν. 4412/2016, η υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να τεκμηριώσει επαρκώς τον προϋπολογισμό της προμήθειας μέσω πραγματοποίησης έρευνας αγοράς δεν εξικνείται μέχρι τη διοργάνωση, κατ' ουσίαν, ενός «άτυπου» διαγωνισμού, αλλά αρκεί η αναθέτουσα αρχή να έχει προβεί αποδεδειγμένα σε όλες τις απαραίτητες και ενδεδειγμένες, μέσα στα πλαίσια του εφικτού, ενέργειες αναζήτησης ενδεικτικών προσφορών για το υπό προμήθεια είδος. Εν προκειμένω, η αναθέτουσα αρχή αποδεδειγμένα απευθύνθηκε με κάθε πρόσφορο μέσο σε κατασκευαστικούς οίκους του εξωτερικού, η δε μη ανταπόκριση αυτών δεν αποτελεί δική της ευθύνη. Άλλωστε, η δυσχέρεια στην ανάδειξη των κατάλληλων προμηθευτών επαληθεύεται και από τη ματαίωση του προηγθέντος διαγωνισμού και την επαναπροκήρυξή του με τους ίδιους όρους, λόγω της απόρριψης των προσφορών όλων των συμμετεχόντων οικονομικών φορέων. Συναφώς, η αναθέτουσα αρχή δεν απευθύνθηκε αποκλειστικά στην ανάδοχο εταιρεία, αλλά, πριν από την έναρξη δημοπράτησης, ζήτησε και έλαβε ενδεικτική (μη δεσμευτική) προσφορά και από έτερη εταιρεία που δραστηριοποιείται στον οικείο κλάδο, η οποία είναι παρεμφερής με εκείνη της αναδόχου. Ενόψει αυτών, αιτιολογείται επαρκώς η προϋπολογισθείσα δαπάνη του προς προμήθεια είδους και, συνεπώς, καθίσταται νόμιμη η διάθεση του δημοσίου χρήματος που προορίζεται για την προμήθεια του αυτοματοποιημένου συστήματος διαχείρισης φαρμάκων και αναλωσίμων του νοσοκομείου.

6. Τροποποιητική σύμβαση που μεταβάλλει τους όρους πληρωμής υπέρ του αναδόχου. Πότε είναι ουσιώδης

1638/2025 Απόφαση Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 1638/2025 απόφασή της, έκρινε μη νόμιμη τροποποιητική σύμβαση που μεταβάλλει τον τρόπο πληρωμής του αναδόχου κατά τρόπο μη προβλεπόμενο από τους όρους της διακήρυξης, με την αιτιολογία ότι η τροποποίηση της αρχικής σύμβασης -με αντικείμενο την πλήρη προμήθεια και εγκατάσταση εξοπλισμού για κόμβο καινοτομίας- κατά τρόπο που εισάγει συνδυασμό των δύο προβλεπόμενων στη διακήρυξη τρόπων πληρωμής, έχει ουσιώδη χαρακτήρα και δεν είναι επιτρεπτή, σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ. 4 και 5 του άρθρου 132 του ν. 4412/2016. Τούτο, διότι, το οικείο άρθρο της διακήρυξης ορίζει δύο διαζευκτικούς -και όχι εναλλακτικούς- τρόπους πληρωμής του συμβατικού ανταλλάγματος στην ανάδοχο (Α' και Β'), χωρίς να προβλέπει

την περαιτέρω δυνατότητα συνδυασμού αυτών. Η τροποποίηση αυτή, εν προκειμένω, ως αφορώσα σε ουσιώδες στοιχείο της σύμβασης, αλλοιώνει τη γενική οικονομία του διαγωνισμού και μεταβάλλει την οικονομική ισορροπία της σύμβασης υπέρ του αναδόχου. Περαιτέρω, δεν συνέτρεξαν απρόβλεπτες περιστάσεις δυνάμενες να δικαιολογήσουν την επίδικη τροποποίηση, καθόσον δεν συντρέχουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις που θέτει η διάταξη του εδ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 132 του ν. 4412/2016. Ειδικότερα, η ανάγκη τροποποίησης προέκυψε λόγω περιστάσεων που φέρεται να συντρέχουν στο πρόσωπο της αναδόχου (και όχι της αναθέτουσας αρχής), η οποία τις επικαλέστηκε, αναγόμενες στη σφαίρα του συνήθους επιχειρηματικού κινδύνου που αναλαμβάνει ο εκάστοτε ανάδοχος κατά την εκτέλεση μιας σύμβασης προμήθειας. Τέλος, οι γεωπολιτικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο και η αβεβαιότητα που αυτές προκάλεσαν στις αγορές ήταν γεγονότα απολύτως γνωστά τόσο στην αναθέτουσα αρχή όσο και στην προσφεύγουσα κατά τον χρόνο δημοσίευσης της διακήρυξης και διαμόρφωσης των οικονομικών προσφορών και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστούν απρόβλεπτες περιστάσεις που δικαιολογούν την ως άνω τροποποίηση.

7. Σύμβαση παραχώρησης της μελέτης, κατασκευής, χρηματοδότησης, λειτουργίας, συντήρησης και εκμετάλλευσης οδικού άξονα. Πώς επιδρά η τυχόν ευδοκίμηση εκκρεμών αιτήσεων ακυρώσεως κατά αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων στο σχεδιασμό του έργου και στους όρους της σύμβασης

147/2025 Πράξη Ε' Κλιμακίου Ελ.Συν

Το Ε' Κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την 147/2025 Πράξη του, έκρινε νόμιμη τη σύμβαση παραχώρησης με αντικείμενο τη μελέτη, κατασκευή, χρηματοδότηση, λειτουργία και εκμετάλλευση τμήματος οδικού άξονα. Ωστόσο, δοθέντος ότι κατά τον χρόνο του προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας εκκρεμούσαν αιτήσεις ακυρώσεως κατά των οικείων αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, το Κλιμάκιο επισήμανε ότι σε περίπτωση ευδοκίμησης αυτών, θα πρέπει τα συμβαλλόμενα μέρη να συμμορφωθούν προς την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, προβαίνοντας, εφόσον απαιτηθεί, σε τροποποίηση του σχεδιασμού του έργου και, ενδεχομένως, σε τροποποίηση της σύμβασης παραχώρησης και των αντίστοιχων όρων αυτής, υποβαλλόμενη εκ νέου σ' αυτό προς έλεγχο.

8. Προμήθεια υδρομετρητών: έγκριση συμφωνίας - πλαίσιο υπό όρο (ρήτρα αναπροσαρμογής τιμών)

112/2025 Πράξη ΣΤ' Κλιμακίου

Το ΣΤ' Κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την 112/2025 Πράξη του, έκρινε ότι συμφωνία - πλαίσιο με αντικείμενο την προμήθεια, εγκατάσταση, θέση σε λειτουργία και λειτουργία υδρομετρητών οικιακής χρήσης στην περιοχή δραστηριότητας εταιρείας ύδρευσης και αποχέτευσης, είναι μεικτή σύμβαση προμήθειας αγαθών και παροχής υπηρεσιών, ο προέχων χαρακτήρας της οποίας είναι αυτός της προμήθειας. Η εν λόγω

σύμβαση είναι νόμιμη, υπό τον όρο να ενσωματωθεί στο κείμενο αυτής η προβλεπόμενη στη διακήρυξη ρήτρα αναπροσαρμογής τιμών, με την προσθήκη της συγκεκριμένης κατηγορίας, στην οποία εμπίπτει έκαστο των προμηθευόμενων ειδών για την εφαρμογή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (κωδικός COICOP), προκειμένου να καθίσταται εξαρχής σαφές ότι τυχόν αναπροσαρμογή των τιμών που θα συντελεσθεί κατά τον χρόνο παράδοσης των επιμέρους ειδών της προμήθειας, εφόσον συντρέξουν οι νόμιμες προϋποθέσεις, θα γίνει με βάση τον Δείκτη Τιμών της συγκεκριμένης και προσδιορισθείσας με τη σύμβαση κατηγορίας.

9. Σύμβαση παροχής υπηρεσιών διαχείρισης οικονομικών λειτουργιών των Ελληνικών Ταχυδρομείων. Κριτήρια οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας

68/2025 Πράξη Ζ' Κλιμακίου

Το Ζ' Κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την 68/2025 Πράξη του, έκρινε νόμιμη τη σύμβαση παροχής υπηρεσιών διαχείρισης οικονομικών λειτουργιών των Ελληνικών Ταχυδρομείων (ΕΛΤΑ), με την αιτιολογία ότι το κριτήριο οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας των υποψηφίων για την εκτέλεση της σύμβασης που τέθηκε στην διακήρυξη, σχετικά με τον μέσο γενικό ετήσιο κύκλο εργασιών των τριών τελευταίων ετών, δεν αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 75 παρ. 1 και 3 του ν. 4412/2016, οι οποίες -δυνάμει του άρθρου 305 παρ. 3 του ίδιου νόμου- εφαρμόζονται και επί διαδικασιών ανάθεσης που διέπονται από το Βιβλίο ΙΙ του νόμου αυτού, καθόσον στην έννοια της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης συνυπολογίζεται κατά ρητή πρόβλεψη του εφαρμοστέου εν προκειμένω άρθρου 236 παρ.1 του ν. 4412/2016 και το δικαίωμα προαίρεσης. Εν προκειμένω, η απαίτηση περί ελάχιστου μέσου γενικού ετήσιου κύκλου εργασιών δεν υπερβαίνει το διπλάσιο της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, συνυπολογιζομένου του ως άνω δικαιώματος. Περαιτέρω, ο όρος της διακήρυξης που αφορά στην τεκμηρίωση της τεχνικής και επαγγελματικής καταλληλότητας των υποψηφίων, σύμφωνα με τον οποίο απαιτείται επί ποινή απαραδέκτου και προς απόδειξη της εμπειρίας των ενδιαφερομένων η εκτέλεση μιας ή περισσότερων συμβάσεων σε παροχή λογιστικών και φορολογικών υπηρεσιών καθώς και υπηρεσιών οικονομικής διαχείρισης με τη μορφή μοντέλου Co-Sourcing/Outsourcing, σε εταιρείες ή ομίλους εταιρειών με βάση την Ελλάδα, δεν δύναται να θεωρηθεί ότι αντίκειται στην αρχή της ίσης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων και της διαφάνειας, ούτε ότι περιορίζει δυσανάλογα την ανάπτυξη ανταγωνισμού μεταξύ των ενδιαφερομένων οικονομικών φορέων. Ειδικότερα, ο όρος αυτός παρίσταται εν προκειμένω αναγκαίος, ενόψει του υπό ανάθεση αντικειμένου, το οποίο προϋποθέτει τη γνώση ενός ιδιαίτερα περίπλοκου νομοθετικού καθεστώτος που αφορά σε μία δημόσια επιχείρηση (φορέας καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας), αλλά και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και παραμέτρων λειτουργίας της τελευταίας, ώστε να μπορεί να επιτευχθεί το βέλτιστο αποτέλεσμα.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

19. Νομολογιακά Πορίσματα επί δικαιοδοτικών θεμάτων

1. Δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση ποσού προερχόμενου από ενωσιακούς πόρους. Προδικαστική παραπομπή ενώπιον του ΔΕΕ. Επίλυση της υπόθεσης από το Ελεγκτικό Συνέδριο σύμφωνα με την κρίση του ΔΕΕ. Η απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης, ερειδόμενη επί εθνικής κανονιστικής διάταξης μη συμβατής με το ενωσιακό δίκαιο, στερείται νομίμου ερείσματος και είναι ακυρωτέα

18/2025 Απόφαση Μείζονος Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, επιλαμβανόμενη αιτήσεως αναιρέσεως κατά απόφασης του Ι Τμήματος, με την οποία είχε απορριφθεί έφεση της αναιρεσείουσας κατά απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης με ανάκτηση, λόγω μη τήρησης της υποχρέωσης περί απαγόρευσης μεταβίβασης των πάγιων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης για χρονικό διάστημα πέντε ετών από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης ολοκλήρωσης της επένδυσης, υπέβαλε αρχικά, με την 545/2022 απόφασή της, σχετικά προδικαστικά ερωτήματα ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Το ΔΕΕ, με την από 13.7.2023 απόφασή του (υπόθεση C-313/22), έκρινε ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία επιβάλλει, ανεξαιρέτως, στον δικαιούχο επιδότησης καταβληθείσας στο πλαίσιο επενδυτικής πράξης συγχρηματοδοτούμενης από τα διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης, την υποχρέωση να μη μεταβιβάζει, για διάστημα πέντε ετών από την έκδοση της απόφασης περί ολοκλήρωσης της οικείας επένδυσης, επ' απειλή δημοσιονομικής διόρθωσης συνεπαγόμενης την ολική ή μερική ανάκτηση της επιδότησης αυτής, είναι μη συμβατή με το ενωσιακό δίκαιο. Ενόψει της ερμηνείας αυτής, η Ολομέλεια, μετά την επανεισαγωγή της υπόθεσης για συζήτηση, δέχθηκε την αναίρεση και, δικάζοντας την έφεση, την έκανε δεκτή, με την αιτιολογία ότι η ένδικη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης, ερειδόμενη επί εθνικής διάταξης (άρθρο 18 παρ. 5 ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/19.8.2002) που κρίθηκε από το ΔΕΕ μη συμβατή με το άρθρο 30 παρ. 4 εδ. α' του Κανονισμού 1260/1999 και άρα μη εφαρμοστέα, με βάση την αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου, στερείται νομίμου ερείσματος.

2. Η συμβατότητα της διάταξης του άρθρου 5 παρ. 1 του ν. 4488/2017 με τη συνταγματική αρχή της ισότητας

26/2025 απόφαση Μείζονος Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Μείζων Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 26/2025 απόφασή της, ύστερα από παραπομπή σε αυτήν του ζητήματος της αντισυνταγματικότητας του άρθρου 5 παρ. 1 του ν. 4488/2017, έκρινε ότι η ρητή και ολοσχερής κατάργηση, με το τελευταίο άρθρο, της διάταξης της περίπτωσης β' του άρθρου 62 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 169/2007), αποτυπώνει τη σαφή δικαιοπολιτική επιλογή του νομοθέτη να αποσυνδέσει πλήρως την ποινικά κολάσιμη συμπεριφορά των υπαλλήλων από την οιασδήποτε έκτασης (ολική ή μερική) οριστική απώλεια του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος. Η ρύθμιση δε αυτή, η

οποία έχει τεθεί κατά τρόπο αντικειμενικό και φέρει επαρκή δικαιολογητική βάση, συνεπαγόμενη την απόληψη από τον επίορκο καταδικασθέντα αμετακλήτως υπάλληλο σύνταξης του αυτού ύψους με τον ευόρκως υπηρετήσαντα, δεν δύναται να θεωρηθεί ότι εξομοιώνει αυθαίρετα τις δύο αυτές κατηγορίες υπαλλήλων, κατά παράβαση της συνταγματικής αρχής της αναλογικής ισότητας, δοθέντος ότι και ο επίορκος υπάλληλος παρείχε επί μακρόν υπηρεσίες επί τη βάσει νομίμως συσταθείσας δημοσιοϋπαλληλικής σχέσης, διαθέτοντας τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα της θέσης του, έχοντας καταβάλει ασφαλιστικές εισφορές και έχοντας συμπληρώσει τις χρονικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης από το Δημόσιο. Η ποινικώς κολάσιμη συμπεριφορά των υπαλλήλων δεν συνιστά πρόσφορο κριτήριο δυνάμενο να δικαιολογήσει, κατά τρόπο συνταγματικώς ανεκτό, την εξαίρεσή τους από το δικαίωμα σύνταξης. Τυχόν δε αναλογική μείωση του ύψους της σύνταξης αμετακλήτως καταδικασθέντος υπαλλήλου που προέβη σε έκνομες δραστηριότητες κατά την άσκηση των υπηρεσιακών του καθηκόντων, θα συνιστούσε πράξη νομοθέτησης και, επομένως, ανεπίτρεπτη κατ' άρθρο 26 του Συντάγματος επέμβαση του δικαστή στα έργα της νομοθετικής εξουσίας.

3. Έλεγχος δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες). Αντίθεση της γενικής εικοσαετούς προθεσμίας παραγραφής της αξίωσης του Δημοσίου προς καταλογισμό στις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της αναλογικότητας και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Παραπομπή στη Μείζονα Ολομέλεια λόγω σπουδαιότητας

1476/2025 απόφαση Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 1476/2025 απόφασή της, εκδοθείσα επί αιτήσεως για αναίρεση απόφασης του V Τμήματος, που αφορούσε καταλογισμό πολιτικού προσώπου για απόκτηση αδικαιολόγητου περιουσιακού οφέλους, κατόπιν ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασής του (πόθεν έσχες) κατ' εφαρμογή του άρθρου 1 του ν. 4065/2012, έκρινε ότι η εφαρμογή -ελλείπει πρόβλεψης στις ισχύουσες κατά τον κρίσιμο χρόνο διατάξεις περί πόθεν έσχες σχετικής ειδικής προθεσμίας- της γενικής εικοσαετούς (άρθρο 249 του Αστικού Κώδικα) προθεσμίας για τη διενέργεια και ολοκλήρωση του ελέγχου των υποβληθεισών από τους υπόχρεους προς τούτο δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης και χρόνου παραγραφής της αξίωσης του Δημοσίου προς καταλογισμό παράνομου περιουσιακού οφέλους, καθώς και η διατήρηση των προσωπικών δεδομένων των υπόχρεων για το ίδιο ως άνω χρονικό διάστημα, δεν παρίσταται εύλογη και αντίκειται στις κατοχυρωμένες συνταγματικώς αρχές της ασφάλειας του δικαίου, της αναλογικότητας και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η κατά τα ανωτέρω δε εύλογη προθεσμία δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη της πενταετίας. Λόγω της σπουδαιότητας του εγείρουμένου νομικού ζητήματος και προς αποφυγή έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, ενόψει των κριθέντων για το ίδιο ζήτημα με αποφάσεις άλλων ελασσόνων σχηματισμών της Ολομέλειας, η αίτηση παραπέμφθηκε στη Μείζονα Ολομέλεια για οριστική κρίση.

4. Η νομοθετική πρόβλεψη (άρθρο 58 ν. 3528/2007) της υποχρέωσης του υπαλλήλου που έλαβε εκπαιδευτική άδεια να παραμείνει στην υπηρεσία για εύλογο χρονικό διάστημα μετά το πέρας αυτής, που ορίζεται εκ των προτέρων, δεν αντίκειται σε υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις

1463/2025 απόφαση Ολομέλειας ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 1463/2025 απόφασή της, απορριπτική αίτησης αναίρεσης κατά απόφασης του IV Τμήματος, έκρινε ότι η θεσπισθείσα με τη διάταξη του άρθρου 58 του ν. 3528/2007 υποχρέωση του υπαλλήλου που έλαβε εκπαιδευτική άδεια να παραμείνει στην υπηρεσία για εύλογο χρονικό διάστημα μετά το πέρας αυτής, το οποίο ορίζεται εκ των προτέρων, δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας, καθόσον εξυπηρετεί θεμιτό σκοπό δημοσίου συμφέροντος, που συνίσταται στην ανάγκη να αξιοποιούνται υπηρεσιακά οι δεξιότητες που απέκτησε ο υπάλληλος από την εκπαίδευσή του. Συναφώς, η συνακόλουθη υποχρέωση του υπαλλήλου να επιστρέψει το ποσό των αποδοχών που του καταβλήθηκαν κατά τον χρόνο της εκπαίδευσής του δεν συνιστά υπέρμετρο περιορισμό του περιουσιακού του δικαιώματος, καθόσον αποτελεί άμεση συνέπεια της αθέτησης της υποχρέωσης παραμονής στην υπηρεσία και αποβλέπει στην αποκατάσταση της δαπάνης στην οποία υπεβλήθη το Δημόσιο ή το ν.π.δ.δ. για τη συγκεκριμένη αιτία. Νόμιμη η επιβολή του καταλογισμού, διότι ο αναιρεσείων, πρώην ερευνητής, δεν εκπλήρωσε στο ελάχιστο την υποχρέωση να υπηρετήσει στο φορέα μετά τη λήξη της εκπαιδευτικής άδειας, ενώ τελούσε εν γνώσει της υποχρέωσης επιστροφής του συνόλου των αποδοχών, δοθέντος ότι η άνω διάταξη είναι απόλυτα σαφής.

5. Μη νόμιμη η επιβολή τόκων υπερημερίας επί ανάκτησης χρηματοδότησης προερχόμενης από εθνικούς πόρους, λόγω της πολύχρονης αδράνειας της αρμόδιας υπηρεσίας να ασκήσει την απαιτούμενη εποπτεία

800/2025 απόφαση ΕλΣυν

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την 800/2025 απόφασή της, αναιρετική απόφασης του Εβδόμου Τμήματος, έκρινε ότι η επιβολή ανάκτησης χρηματοδότησης προερχόμενης από εθνικούς πόρους (τακτικός προϋπολογισμός Υπουργείου Εξωτερικών), την οποία έλαβε μη κερδοσκοπικό σωματείο, είναι μη νόμιμη κατά το σκέλος της επιβολής τόκων υπερημερίας επί του κεφαλαίου, λόγω της πολύχρονης αδράνειας της αρμόδιας υπηρεσίας να ασκήσει την απαιτούμενη εκ μέρους της εποπτεία ως προς την υλοποίηση του χρηματοδοτηθέντος προγράμματος. Η υπόμνηση υποβολής της τελικής απολογιστικής έκθεσης του προγράμματος και του τελικού οικονομικού απολογισμού, μαζί με τα αναγκαία δικαιολογητικά, έλαβε χώρα έξι χρόνια μετά τη λήξη των συμβατικών υποχρεώσεων και ο καταλογισμός έντεκα χρόνια μετά τη λήξη του ίδιου χρόνου, με αποτέλεσμα το σωματείο να επιβαρυνθεί με τόκους, ύψους μεγαλύτερου του ποσού της ληφθείσας χρηματοδότησης. Μετά την αναίρεση της απόφασης, η Ολομέλεια, δικάζοντας την έφεση, έκρινε ότι η επιβληθείσα σε βάρος του σωματείου απόφαση ανάκτησης πρέπει να ακυρωθεί ως προς το σκέλος της επιβολής των τόκων υπερημερίας.

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

20. Ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο και τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης: είναι αποτελεσματική η διαχείρισή τους;

I. Εισαγωγή

1. Το ζήτημα της διόγκωσης των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο και τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΚΑ) απασχολεί συχνά τη δημόσια σφαίρα. Ανάλογα με την ακολουθούμενη προσέγγιση, το υψηλό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο άλλοτε θεωρείται ως σοβαρή ένδειξη επάρκειας δημόσιων πόρων «που απλώς δεν εισπράττονται» και άλλοτε ως ένδειξη υπερβολικών φορολογικών και ασφαλιστικών επιβαρύνσεων που «δυσκολεύουν και επιβαρύνουν τη ζωή των πολιτών». Κατ' άλλη ενδιάμεση προσέγγιση, πρόκειται για ένα υπαρκτό πρόβλημα που δεν αφορά μόνο τη Χώρα μας και απαιτεί ορθολογική, προσεκτική, ρεαλιστική και αποτελεσματική διαχείριση.

2. Ο τρόπος διαχείρισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών έχει πολλές προεκτάσεις. Επηρεάζει αναμφίβολα τα δημόσια οικονομικά, καθώς το Δημόσιο και οι ΦΚΑ πρέπει να γνωρίζουν όχι μόνο το ύψος των απαιτήσεών τους αλλά και το ποσό που είναι πράγματι ανακτήσιμο, κατόπιν μιας -κατά το δυνατόν- ειλικρινούς εκτίμησης. Η πληροφόρηση αυτή, εφόσον είναι αξιόπιστη, επιτρέπει τόσο την κατάρτιση ρεαλιστικών προϋπολογισμών όσο και τον ορθολογικό σχεδιασμό των τρεχουσών και μελλοντικών δαπανών των ως άνω φορέων. Δεν πρέπει, όμως, να παραγνωρίζονται και οι σοβαρές κοινωνικές συνέπειες. Οι οφειλές αυτές επηρεάζουν δυσμενώς τη ζωή των οφειλετών, καθώς οι τελευταίοι αντιμετωπίζουν μια σειρά περιορισμών κατά τη συμμετοχή τους στην οικονομική ζωή (μη δυνατότητα αξιοποίησης περιουσιακών στοιχείων, επιβολή κατασχέσεων, αδυναμία πρόσβασης σε τραπεζικό δανεισμό, δυσχέρειες στις συναλλαγές κ.λπ.).

3. Το πρόβλημα των ληξιπρόθεσμων οφειλών δεν είναι τωρινό. Η ύπαρξη μεγάλου ύψους οφειλών και η διόγκωσή τους από έτος σε έτος έχει μεγάλο ιστορικό βάθος. Μάλιστα μέχρι την ένταξη της χώρας μας στο καθεστώς των «Μνημονίων» (2010) δεν είχαν ληφθεί ιδιαίτερες πρωτοβουλίες για την εκκαθάριση αυτών των οφειλών. Στην πράξη, οι ανείσπρακτες οφειλές επιβαρύνονταν με τόκους, πρόσθετα τέλη, προσαυξήσεις κ.λπ. και παρέμεναν καταχωρισμένες στα λογιστικά βιβλία. Λόγω της πρακτικής αυτής, παλαιές οφειλές για τις οποίες οι προσπάθειες είσπραξης δεν είχαν αποδώσει επί μακρόν, διογκώνονταν υπέρμετρα. Και αυτό καθιστούσε περισσότερο αβέβαιη την είσπραξη των σχετικών ποσών.

4. Στην ενότητα II γίνεται συνοπτική αναφορά του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη διαχείριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών και ιδίως στις νομοθετικές πρωτοβουλίες που λήφθηκαν μετά το έτος 2010. Τα μεγέθη των ληξιπρόθεσμων οφειλών, διακριτά για το Δημόσιο και τους ΦΚΑ, παρουσιάζονται στην ενότητα III. Στην ενότητα IV καταγράφονται τα σχετικά συμπεράσματα ιδίως σε σχέση με την αποτελεσματικότητα του θεσμικού πλαισίου και των συναφών διοικητικών πρακτικών. Τέλος, στην τελευταία ενότητα (V) διατυπώνονται συστάσεις προς τη Διοίκηση για την θεραπεία της παρατηρούμενης παθογένειας.

II. Το θεσμικό πλαίσιο

5. Ένα βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της διαχείρισης των φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών, τουλάχιστον μέχρι το τέλος του έτους 2010, ήταν η έλλειψη συστήματος διάκρισης αυτών σε εισπράξιμες και ανεπίδεκτες είσπραξης. Αυτό είχε ως συνέπεια να μεταφέρονται τα χρέη από έτος σε έτος, χωρίς η φορολογική και ασφαλιστική Διοίκηση να διαθέτει ασφαλή γνώση για το εφικτό ή μη της ανάκτησης αυτών των οφειλών ή έστω μέρους αυτών. Επιπλέον, η επιβολή τόκων, προσανξήσεων κ.λπ. συνέτεινε στη γεωμετρική αύξηση των οφειλών και στη διαμόρφωση μιας περισσότερο στρεβλής εικόνας για την πραγματική εικόνα του ληξιπρόθεσμου χρέους.

6. Η πρώτη προσπάθεια εξορθολογισμού έγινε με τον ν. 3943/2011 (Α' 66). Ειδικότερα, με το άρθρο 10 του νόμου αυτού προστέθηκε νέο άρθρο 82Α στον (τότε) Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (ν.δ. 356/1974), με στόχο, όπως προκύπτει από τον τίτλο του άρθρου, τη διάκριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών σε εισπράξιμες και ανεπίδεκτες είσπραξης. Βάσει της σχετικής ρύθμισης, προκειμένου να χαρακτηριστεί μια οφειλή ως ανεπίδεκτη είσπραξης και να καταχωρισθεί στα ειδικά βιβλία της υπηρεσίας, θα έπρεπε να έχουν εξαντληθεί όλες οι ενέργειες εντοπισμού πηγών αποπληρωμής και αναγκαστικής είσπραξης, μεταξύ των οποίων η ολοκλήρωση των ερευνών σε βάρος του οφειλέτη χωρίς να προκύψει η ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων, η ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας σε βάρος των υπευθύνων, η πιστοποίηση με έκθεση ελέγχου ειδικά οριζόμενου ελεγκτή ότι δεν υφίσταται άλλη πηγή αποπληρωμής κ.λπ.. Σε κάθε περίπτωση έπρεπε να τηρηθεί μια πολύπλοκη διοικητική διαδικασία, η οποία προέβλεπε πολλά στάδια και διατυπώσεις (πρόταση του προϊσταμένου της υπηρεσίας στην οποία ήταν βεβαιωμένη η οφειλή, έλεγχος και επαλήθευση από την κεντρική υπηρεσία, ανάρτηση της πρότασης στο διαδίκτυο, γνωμοδότηση τριμελούς επιτροπής). Εν συνεχεία, ο σχετικός φάκελος διαβιβαζόταν σε Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο αποφάσιζε οριστικά για τη συνδρομή των προϋποθέσεων και την καταχώριση ή μη της οφειλής στα βιβλία των ανεπίδεκτων είσπραξης οφειλών.

7. Με στόχο να καταστούν οι διαδικασίες διάκρισης των οφειλών σε εισπράξιμες και ανεπίδεκτες είσπραξης περισσότερο ευέλικτες και αποτελεσματικές, ο νομοθέτης προέβη στην τροποποίηση του σχετικού θεσμικού πλαισίου, μέσω της αντικατάστασης των άρθρων 82 και 82Α του (τότε) ΚΕΔΕ με τις Υποπαραγράφους Α3 και Α4 του άρθρου πρώτου του ν. 4152/2013 (Α' 107), αντίστοιχα.

7.1. Ειδικότερα, με το (τροποποιημένο) άρθρο 82 (πρώην άρθρο 82Α) του ν.δ. 356/1974 αναδιατυπώθηκαν και απλοποιήθηκαν οι σωρευτικές απαιτούμενες προϋποθέσεις για το χαρακτηρισμό μιας ληξιπρόθεσμης οφειλής ως ανεπίδεκτης είσπραξης. Προβλέφθηκε, επίσης, ότι αρμόδιο όργανο για τον χαρακτηρισμό των οφειλών ως ανεπίδεκτων είσπραξης και για την καταχώρισή τους στα ειδικά βιβλία είναι ο Γενικός Γραμματέας Δημοσίων Εσόδων (ΓΓΔΕ) για συνολική βασική οφειλή μέχρι 1.500.000 ευρώ, ενώ στην περίπτωση που η οφειλή υπερέβαινε το προηγούμενο ποσό, απαιτείτο και η σύμφωνη γνώμη Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Ορίστηκε, συναφώς, ότι για χρονικό διάστημα δέκα (10) ετών από τη λήξη του έτους μέσα στο οποίο έγινε η καταχώριση επέρχονται συγκεκριμένες δυσμενείς συνέπειες σε βάρος του οφειλέτη και των τυχόν συνυπόχρεων προσώπων, όπως η αυτοδίκαιη αναστολή της παραγραφής, η μη χορήγηση πιστοποιητικού φορολογικής

ενημερότητας και η δέσμευση, στο σύνολο, των τραπεζικών και επενδυτικών λογαριασμών των προσώπων αυτών.

7.2. Συναφώς, με το (τροποποιημένο) άρθρο 82Α του ν.δ. 356/1974 ρυθμίστηκε το ζήτημα της διαγραφής των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, μετά τον προηγούμενο χαρακτηρισμό τους ως ανεπίδεκτων είσπραξης, ακόμη και πριν την παρέλευση της δεκαετούς προθεσμίας του άρθρου 82 του Κώδικα, υπό τη συνδρομή των εκεί αναφερόμενων σωρευτικά απαιτούμενων προϋποθέσεων (έρευνες για την ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων στην ημεδαπή και αλλοδαπή, ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας κ.λπ.). Αρμόδιο όργανο για τη διαγραφή και τη σχετική καταχώριση στα βιβλία διαγραφών ορίστηκε το Ελεγκτικό Συνέδριο (Κλιμάκιο, Τμήμα ή Διεύθυνση αυτού). Κατ' εξαίρεση, με απόφαση του ΓΓΔΕ, επιτράπηκε η διαγραφή ληξιπρόθεσμων οφειλών χωρίς ιδιαίτερη έρευνα, ακόμη και αν αυτές δεν έχουν χαρακτηριστεί προηγουμένως ως ανεπίδεκτες είσπραξης, εφόσον πρόκειται είτε για οφειλές αποβιωσάντων χωρίς περιουσία, των οποίων οι κληρονόμοι αποποιήθηκαν την κληρονομία, είτε για οφειλές μικρού ύψους. Το ίδιο όργανο (ΓΓΔΕ) ορίστηκε αρμόδιο για τις διαγραφές οφειλών εφόσον είχε παρέλθει η δεκαετής προθεσμία του άρθρου 82 του Κώδικα. Επίσης, με την παράγραφο 4 του εν λόγω άρθρου παρασχέθηκε η δυνατότητα διαγραφής βασικών οφειλών που γεννήθηκαν προ του έτους 1993 και ήταν μικρότερες του ποσού των διακοσίων (200) ευρώ, με απόφαση του ΓΓΔΕ. Η αρμοδιότητα αυτή μπορούσε να ασκηθεί αποκλειστικά μέχρι 31.12.2013 και τέθηκε «προκειμένου να εκκαθαριστεί το χαρτοφυλάκιο ληξιπρόθεσμων οφειλών».

8. Εν συνεχεία, με την Υποπαράγραφο Δ.1. του άρθρου δεύτερου του ν. 4336/2015 (Α' 94) έγιναν επιμέρους τροποποιήσεις στο άρθρο 82 του ν.δ. 356/1974, όπως ίσχυε τότε.

9. Με τον βασικό κοινωνικοασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό νόμο 4387/2016 (Α' 85) και συγκεκριμένα με τα άρθρα 108 και 109 αυτού, όπως τροποποιήθηκαν, αντίστοιχα, με τα άρθρα 184 και 185 του ν. 4820/2021 (Α' 130), προβλέφθηκε και στο πεδίο των ασφαλιστικών οφειλών, δηλαδή των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς τους ΦΚΑ, η δυνατότητα και οι προϋποθέσεις αφενός χαρακτηρισμού τους ως ανεπίδεκτων είσπραξης και, αφετέρου, διαγραφής τους. Κατά βάση, ως προς το ουσιαστικό περιεχόμενο των ρυθμίσεων, ακολουθήθηκε το πρότυπο των αντίστοιχων διαδικασιών για τις φορολογικές οφειλές (άρθρα 82 και 82Α του ΚΕΔΕ).

9.1. Αρμόδιο όργανο για τον χαρακτηρισμό των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών ως ανεπίδεκτων είσπραξης και για την καταχώρισή τους στα ειδικά βιβλία ορίστηκε ο Διοικητής του φορέα, κατόπιν εισήγησης της αρμόδιας υπηρεσίας του Κέντρου Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΚΕΑΟ) και με τη σύμφωνη γνώμη της οικείας Διεύθυνσης Εσόδων. Εφόσον πρόκειται για συνολική βασική κύρια οφειλή που υπερβαίνει το ποσό του 1.500.000 ευρώ, απαιτείται και η σύμφωνη γνώμη της Υπηρεσίας Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία είναι αρμόδια για τον έλεγχο του φορέα.

9.2. Όσον αφορά στη διαγραφή ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών και την καταχώρισή τους στα ειδικά βιβλία διαγραφών, η σχετική αρμοδιότητα ανατέθηκε, ομοίως, στον Διοικητή του φορέα, κατόπιν εισήγησης της αρμόδιας υπηρεσίας του ΚΕΑΟ και με τη σύμφωνη γνώμη της οικείας Διεύθυνσης Εσόδων. Ορίστηκε, επίσης, ότι οι σχετικές αποφάσεις (περί διαγραφής) κοινοποιούνται στην Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου που είναι αρμόδια για τον έλεγχο του φορέα, από την οποία και ελέγχονται.

10. Με τον ίδιο νόμο (4820/2021) και δη με τα άρθρα 182 και 183 τροποποιήθηκαν, αντίστοιχα, και τα άρθρα 82 και 82Α του (τότε) ΚΕΔΕ που αφορούν τις ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο.

10.1. Ειδικότερα, η αρμοδιότητα χαρακτηρισμού των φορολογικών οφειλών ως ανεπίδεκτων είσπραξης απονεμήθηκε οριζόντια στον Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ). Εφόσον, όμως, πρόκειται για οφειλή που υπερέβαινε το ποσό του 1.500.000 ευρώ, απαιτείτο κοινοποίηση των σχετικών πράξεων στην Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου που είναι αρμόδια για τον έλεγχο των δημοσίων εσόδων, από την οποία και ελέγχονται. Επίσης, παρασχέθηκε εξουσιοδότηση στον Διοικητή της ΑΑΔΕ, ύστερα από σύμφωνη γνώμη της πλήρους Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, μεταξύ άλλων, να μεταβάλλει τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις καταχώρισης των οφειλών στα βιβλία ανεπίδεκτων είσπραξης και του επαναχαρακτηρισμού τους ως εισπράξιμων, καθώς και να ρυθμίζει κάθε θέμα σχετικό με τις συνέπειες και τα χρονικά όρια ισχύος των συνεπειών της καταχώρισης.

10.2. Όσον αφορά στη διαγραφή των οφειλών προς το Δημόσιο, ορίστηκε ότι αρμόδιο όργανο για τη διαγραφή των απαιτήσεων και την καταχώρισή τους στα ειδικά βιβλία είναι ο Διοικητής της ΑΑΔΕ, με υποχρέωση κοινοποίησης των σχετικών πράξεων στην Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου που είναι αρμόδια για τον έλεγχο των δημοσίων εσόδων, από την οποία και ελέγχονται. Επίσης, παρασχέθηκε εξουσιοδότηση στον Διοικητή της ΑΑΔΕ, ύστερα από σύμφωνη γνώμη της Διοικητικής Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, να μεταβάλλει τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις καταχώρισης των οφειλών στα βιβλία διαγραφών.

11. Μετά την κατάργηση του ν.δ. 356/1974, λόγω της ψήφισης του νέου Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (ν. 4978/2022, Α' 190), οι σχετικές διατάξεις περί διάκρισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο σε εισπράξιμες και ανεπίδεκτες είσπραξης περιλήφθηκαν στο άρθρο 73, ενώ οι αντίστοιχες περί της διαγραφής οφειλών προς το Δημόσιο, στο άρθρο 74 του ίδιου νόμου.

12. Ήδη, κατ' εξουσιοδότηση, ιδίως, των άρθρων 82 του ν.δ. 356/1974 και 73 του ν. 4978/2022, εκδόθηκε η Α.1232/20.10.2021 (Β' 4942) απόφαση του Διοικητή της ΑΑΔΕ, όπως τροποποιήθηκε με τις Α.1088/29.5.2024 (Β' 3199) και Α.1041/6.3.2025 (Β' 1395) όμοιες. Με την απόφαση αυτή, όπως ισχύει, επιδιώκεται η περαιτέρω απλούστευση του θεσμικού πλαισίου, ώστε η διαδικασία χαρακτηρισμού των οφειλών ως ανεπίδεκτων είσπραξης να καταστεί περισσότερο ευέλικτη και αποτελεσματική.

13. Εν συνεχεία, με την παρ. 2 του άρθρου 250 του ν. 5222/2025 (Α' 134), τροποποιήθηκε εκ νέου το άρθρο 73 του ΚΕΔΕ (ν. 4978/2022) σχετικά με τη διάκριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών σε εισπράξιμες και ανεπίδεκτες είσπραξης. Ειδικότερα, κατά παρέκκλιση των ισχυουσών μέχρι τότε διατάξεων, παρασχέθηκε η δυνατότητα χαρακτηρισμού φορολογικών οφειλών ως ανεπίδεκτων είσπραξης, παρά την ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη ή του συνυπόχρεου προσώπου, υπό τη σωρευτική συνδρομή των εκεί τιθέμενων προϋποθέσεων (η συνολική αξία της κυριότητας και των λοιπών εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτων να μην υπερβαίνει το 5% του ύψους της οφειλής και σε κάθε περίπτωση το ποσό των 100.000 ευρώ, η αντίστοιχη κινητή περιουσία να μην υπερβαίνει το ποσό των 30.000 ευρώ κ.λπ.). Πρόδηλος σκοπός των εν λόγω διατάξεων είναι να παρασχεθεί η δυνατότητα, μέσω της «χαλάρωσης» των σχετικών κριτηρίων, να

χαρακτηριστούν ως ανεπίδεκτες είσπραξης περισσότερες ληξιπρόθεσμες οφειλές ώστε να επιταχυνθεί η διαδικασία εκκαθάρισης.

III. Η εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών

A. Φορολογική Διοίκηση

14. Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τη Φορολογική Διοίκηση για την περίοδο 2016-2025 απεικονίζονται στον κατωτέρω Πίνακα³⁴.

Πίνακας 1 (σε δις ευρώ)

Έτος	Συνολικό Ληξιπρόθεσμο Υπόλοιπο	Ανεπίδεκτες Είσπραξης	Πραγματικό Ληξιπρόθεσμο Υπόλοιπο ³⁵	Συνολικό Αποτελεσματικό Ληξιπρόθεσμο Υπόλοιπο ³⁶
2016	92,88	4,28	88,60	11,44
2017	99,97	13,49	86,48	9,83
2018	104,37	18,11	86,26	8,48
2019	105,62	21,53	84,09	7,96
2020	108,18	24,01	84,10	7,07
2021	111,40	25,03	86,37	25,88
2022	113,78	26,28	87,47	27,20
2023	106,31	26,32	79,98	26,79
2024	109,70	26,35	83,35	27,36
2025	113,86	35,03	78,83	27,54

Από την επισκόπηση του παραπάνω Πίνακα και την επεξεργασία των λοιπών στοιχείων που αναφέρονται στην υποσημείωση 34 προκύπτουν τα εξής:

14.1. Το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο αυξήθηκε κατά 20,98 δις ευρώ μεταξύ των ετών 2016-2025. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 2025 το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο αυξήθηκε κατά 4,16 δις ευρώ σε σχέση με το 2024.

14.2. Την ίδια περίοδο (2016-2025) οι ανεπίδεκτες είσπραξης οφειλές αυξήθηκαν κατά 30,75 δις ευρώ (από 4,28 σε 35,03 δις ευρώ). Ειδικά για το έτος 2025, οι ανεπίδεκτες

³⁴ ΑΑΔΕ, Εκθέσεις Απολογισμού ετών 2016-2025, ΑΑΔΕ ΚΡΙΣ Δείκτες Παρακολούθησης της Φορολογικής και Τελωνειακής Διοίκησης για τα έτη 2016-2025, Τριμηνιαίες Εκθέσεις του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή για τα έτη 2013-2025.

³⁵ Το «πραγματικό» ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο προκύπτει αν από το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο αφαιρέσουμε τις οφειλές οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως ανεπίδεκτες είσπραξης.

³⁶ Το συνολικό «αποτελεσματικό» ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο είναι το υπόλοιπο από το οποίο προέρχεται το μεγαλύτερο ποσοστό των εισπράξεων, έναντι ληξιπρόθεσμων οφειλών.

είσπραξης οφειλές εμφανίζονται αυξημένες κατά 8,68 δις ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος³⁷.

14.3. Το υπόλοιπο από το οποίο προήλθε το 91,6% των εισπράξεων έναντι ληξιπρόθεσμων οφειλών (αποτελεσματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο) ανέρχεται (στο τέλος του 2025) σε 27,54 δις ευρώ και αντιστοιχεί στο 24,2% του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου. Στην πράξη, δηλαδή, σχεδόν όλες οι φορολογικές εισπράξεις προέρχονται από το ένα τέταρτο (1/4) περίπου του συνολικού ληξιπρόθεσμου χρέους.

14.4. Το αποτελεσματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο αυξήθηκε κατά 16,10 δις ευρώ κατά την τελευταία δεκαετία, με τις πιο αξιοσημείωτες αυξήσεις να σημειώνονται μετά το 2020 (κατά 20 δις ευρώ περίπου). Αυτό σημαίνει ότι αυξήθηκε το πλήθος των φερέγγυων οφειλετών. Παρά ταύτα, το αποτελεσματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο, δηλαδή η «δεξαμενή» από την οποία μπορούν πραγματικά να αντληθούν επιπλέον έσοδα, παραμένει ένα μικρό ποσοστό του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου.

14.5. Μόλις ένα μικρό ποσοστό του πραγματικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου έχει υπαχθεί σε καθεστώς ρύθμισης οφειλών. Ειδικότερα, στο τέλος του έτους 2025 σε καθεστώς ρύθμισης εμφανίζεται ποσό ύψους 4,97 δις ευρώ, που αντιστοιχεί σε ποσοστό μόλις 6,3% του πραγματικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου (78,83 δις ευρώ).

14.6. Αν και οι συνολικός αριθμός οφειλετών (πλήθος ΑΦΜ) μειώθηκε κατά 473.208 μεταξύ των ετών 2016-2025 (από 4.186.483 σε 3.713.275), εντούτοις οι οφειλέτες υπό αναγκαστικά μέτρα είσπραξης αυξήθηκαν κατά 823.925. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως το ποσοστό των οφειλετών αυτής της κατηγορίας ανήλθε στο τέλος του έτους 2025 στο 72% του συνόλου των οφειλετών για τους οποίους μπορούσαν να ληφθούν τέτοια μέτρα. Το συχνότερα εφαρμοζόμενο μέτρο είναι οι κατασχέσεις εις χείρας τρίτων (κατάσχεση τραπεζικών λογαριασμών, ενοικίων κ.λπ.), οι οποίες αντιστοιχούν στο 94,6% του συνόλου των μέτρων.

14.7. Στο τέλος του έτους 2025 το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο κατανέμεται κατά 38,2% σε φυσικά πρόσωπα και κατά 61,8% σε νομικά πρόσωπα. Μάλιστα στις κατηγορίες οφειλής μικρότερης των 3.000 ευρώ συγκεντρώνεται η πλειονότητα, ήτοι το 77,5% του συνόλου των ληξιπρόθεσμων οφειλετών (2.878.462 οφειλέτες), με ληξιπρόθεσμες οφειλές ποσοστού 1,3% (1,51 δις ευρώ) επί του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου. Αντιθέτως, στις κατηγορίες οφειλής μεγαλύτερης των 300.000 ευρώ συγκεντρώνεται μόλις το 0,7% των οφειλετών (24.639 οφειλέτες), οι οποίοι, ωστόσο, κατέχουν το 82,5% (93,89 δις ευρώ) του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου. Ενδιάμεσα, στις κατηγορίες οφειλής από 3.000 ευρώ έως 300.000 ευρώ, συγκεντρώνεται το 21,8% του συνόλου των ληξιπρόθεσμων οφειλετών (810.174 οφειλέτες).

14.8. Οι συνολικές ετήσιες εισπράξεις (για νέα και παλαιά χρέη) έναντι ληξιπρόθεσμων οφειλών αποτελούν ένα μικρό ποσοστό του πραγματικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου. Ενδεικτικά, τα έτη 2024 και 2025 οι σχετικές εισπράξεις ανήλθαν σε 6,34 και 6,92 δις ευρώ,

³⁷ Ωστόσο, σύμφωνα με την Έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή Μαρτίου 2026, στην αύξηση αυτή συνετέλεσε κατά κύριο λόγο μία μόνο οφειλή ύψους 5,51 δις ευρώ που αφορά πρόστιμα ΚΒΣ οφειλέτη, η οποία χαρακτηρίστηκε τον Νοέμβριο 2025 ως ανεπίδεκτη είσπραξης.

που αντιστοιχούν σε ποσοστό 7,6% και 8,77% επί του πραγματικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου.

14.9. Το «παλαιό» ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο, που κατά βάση αφορά οφειλές προ του έτους 2025, αυξήθηκε κατά 25,51 δις ευρώ (από 85,50 σε 111,01 δις ευρώ) μεταξύ των ετών 2016-2025. Παράλληλα το υπόλοιπο αυτό εμφανίζει χαμηλή εισπραξιμότητα. Ενδεικτικά, το έτος 2025 οι σχετικές εισπράξεις ανήλθαν σε 3,26 δις ευρώ, που αντιστοιχεί σε ποσοστό μόλις 2,93% επί του συνολικού «παλαιού» ληξιπρόθεσμου υπολοίπου.

14.10. Το «νέο» ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο, που κατά βάση αφορά οφειλές του έτους 2025, μειώθηκε κατά 4,05 δις ευρώ μεταξύ των ετών 2016-2025. Ωστόσο, το έτος 2025 αυξήθηκε κατά 1,40 δις ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ήτοι κατά ποσοστό 16,6%.

B. Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις Ασφαλισμένων³⁸

15. Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τους ΦΚΑ παρατίθενται στον κατωτέρω Πίνακα.

Πίνακας 2 - Συνολικές οφειλές (κύρια οφειλή-πρόσθετα τέλη) (2016-2025)

Έτος	Πλήθος μητρώου οφειλετών	Κύρια Οφειλή (€)	Πρόσθετα Τέλη (€)	Συνολικές Οφειλές (€)	Οφειλές που αφορούν το έτος 2009 ή και παλαιότερα σε ποσοστό (%) επί των συνολικών οφειλών
2016	329.570	12,62	4,92	17,54	79,42
2017	1.204.606	22,91	8,34	31,29	78,76
2018	1.407.061	24,52	10,27	34,79	77,60
2019	2.007.307	24,34	11,05	35,38	74,53
2020	2.013.900	24,93	12,59	37,52	47,75
2021	2.359.132	26,84	14,18	41,02	44,88
2022	2.326.793	29,17	16,51	45,67	42,29
2023	2.267.625	29,45	18,10	47,56	41,24
2024	2.145.089	29,63	19,66	49,23	40,48
2025	2.072.878	30,03	21,29	51,32	39,52

³⁸ Τριμηνιαίες Εκθέσεις (Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου) 2016-2025 του ΚΕΑΟ.

Από την επισκόπηση του Πίνακα και τις οικείες εκθέσεις του ΚΕΑΟ που αναφέρονται στην υποσημείωση 38 προκύπτουν τα εξής:

15.1. Οι συνολικές οφειλές αυξήθηκαν κατά 33,78 δις ευρώ μεταξύ των ετών 2016-2025 (από 17,54 δις ευρώ σε 51,32 δις ευρώ). Μόνο το έτος 2025 οι ασφαλιστικές οφειλές αυξήθηκαν κατά 2,09 δις ευρώ σε σχέση με το έτος 2024.

15.2. Οι οφειλές που αφορούν το έτος 2009 ή και παλαιότερα, αν και έχουν μειωθεί ως ποσοστό των συνολικών οφειλών κατά την εξεταζόμενη περίοδο, εντούτοις αντιστοιχούν το έτος 2025 στο 39,52% των συνολικών οφειλών.

15.3. Το μεγαλύτερο μέρος των οφειλών αφορά σε λίγους μεγαλοοφειλέτες, οι οποίοι έχουν οφειλές άνω του 1.000.000 ευρώ. Ενδεικτικά, το έτος 2025 μόλις 2.961 οφειλέτες συγκεντρώνουν το 24,61% του συνολικού υπολοίπου οφειλών.

15.4. Οι υψηλότερες ετήσιες εισπράξεις εντοπίζονται στα έτη 2024 και 2025 (1,96 και 1,92 δις ευρώ, αντίστοιχα).

15.5. Περίπου 10,55 δις ευρώ -από τα 51,32 δις ευρώ που εμφανίζονται στο χαρτοφυλάκιο του ΚΕΑΟ στις 31.12.2025- είναι οφειλές πολύ χαμηλής εισπραξιμότητας³⁹.

15.6. Τα πρόσθετα τέλη εξελίσσονται σε μεγάλο πρόβλημα που δυσκολεύει έτι περαιτέρω την ανάκτηση των οφειλών, καθώς αυξάνονται με γεωμετρική πρόοδο. Από το συνολικό χρέος των 51,32 δις. ευρώ, τα 21,29 δις. ευρώ είναι πρόσθετα τέλη (41,48%).

15.7. Το έτος 2025 υπήρξε απώλεια 1.325.106 ρυθμίσεων οφειλών, επί συνόλου 2.433.380 ρυθμίσεων, ήτοι ποσοστό 54,5%. Μεγαλύτερο από 23,18 δις ευρώ ήταν το ποσό που είχε ενταχθεί στις ρυθμίσεις αυτές και δεν αποπληρώθηκε.

IV. Συμπεράσματα

16. Η έστω και καθυστερημένη νομοθετική πρόβλεψη του συστήματος εκκαθάρισης των φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών αποτελεί μια σημαντική και αναγκαία διαρθρωτική μεταρρύθμιση, καθώς μέσω της διάκρισης των οφειλών σε εισπραξιμές και ανεπίδεκτες εισπραξης υπηρετείται ο δημοσίου συμφέροντος σκοπός της διαμόρφωσης αληθινής και ρεαλιστικής εικόνας για το πραγματικό ύψος των απαιτήσεων της φορολογικής και ασφαλιστικής διοίκησης. Τούτο επιτρέπει, περαιτέρω, την επικέντρωση του διοικητικού μηχανισμού, μέσω της λήψης αναγκαστικών μέτρων, στην επιδίωξη εισπραξης μόνον εκείνων των χρεών για τα οποία υπάρχουν βάσιμες πιθανότητες ανάκτησης (έστω ενός μέρους αυτών).

17. Οι διαδοχικές και πολλαπλές τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου εκκαθάρισης των φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών είχαν ως πρόδηλο στόχο την απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών. Ωστόσο, δεκαπέντε χρόνια μετά την ανάληψη της πρώτης

³⁹ Στην κατηγορία των οφειλών πολύ χαμηλής εισπραξιμότητας εντάσσονται οφειλές για την εισπράξη των οποίων έχουν ληφθεί επανειλημμένα αναγκαστικά μέτρα εισπραξης χωρίς αποτέλεσμα, οφειλές προσώπων που έχουν αποβιώσει και παράλληλα οι κληρονόμοι έχουν αποποιηθεί την κληρονομία, οφειλές επιχειρήσεων που έχουν πτωχεύσει ή βρίσκονται σε αδράνεια κ.λπ..

νομοθετικής πρωτοβουλίας (ν. 3943/2011), το ύψος των ληξιπρόθεσμων φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών συνεχώς διογκώνεται.

18. Ενδεικτικά, το έτος 2016 οι ληξιπρόθεσμες φορολογικές οφειλές ανέρχονταν σε 92,88 δις ευρώ και οι αντίστοιχες ασφαλιστικές σε 17,54 δις ευρώ. Στο τέλος του έτους 2025 το ύψος των ληξιπρόθεσμων οφειλών είναι πολύ μεγαλύτερο (113,86 δις ευρώ και 51,32 δις ευρώ, αντίστοιχα). Τα τελευταία ποσά αντιστοιχούν σε ποσοστό 45,8% και 20,7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) έτους 2025 (248,35 δις ευρώ⁴⁰). Αθροιστικά, οι συνολικές οφειλές ανέρχονται σε 165,18 δις ευρώ και αντιστοιχούν στο 66,5% του ΑΕΠ. Συγκρινόμενες με το δημόσιο χρέος, το οποίο στο τέλος του έτους 2025 διαμορφώθηκε στο ποσό των 362,93 δις ευρώ⁴¹ (146,1% του ΑΕΠ), αντιστοιχούν σε ποσοστό 45,51% αυτού.

19. Οι ανεπίδεκτες είσπραξης φορολογικές οφειλές διαμορφώνονται, στο τέλος του έτους 2025, σε 35,03 δις ευρώ, δηλαδή είναι λιγότερες από το ένα τρίτο του συνόλου των οφειλών. Ωστόσο, για τις λοιπές οφειλές, που θεωρητικά είναι εισπραξιμες και συνιστούν το πραγματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο (78,83 δις ευρώ), δεν τεκμηριώνεται από τη Διοίκηση ούτε διατυπώνεται σχετικός ισχυρισμός ότι μπορούν πράγματι να ανακτηθούν, έστω κατά ένα σημαντικό μέρος τους. Επισημαίνεται συναφώς ότι το 71,9% του πραγματικού ληξιπρόθεσμου χρέους αφορά σε οφειλές που γεννήθηκαν μέχρι 31.12.2019 και μόλις το 28,9% αφορά σε οφειλές που γεννήθηκαν μεταξύ των ετών 2020-2025.

20. Αντίστοιχα, στο πεδίο των ασφαλιστικών οφειλών, διαπιστώνεται γεωμετρική αύξηση τόσο του κύριων οφειλών όσο και των πρόσθετων τελών. Το ΚΕΑΟ έχει χαρακτηρίσει μέρος των οφειλών (10,55 δις ευρώ) ως πολύ χαμηλής εισπραξιμότητας. Ωστόσο αυτές εξακολουθούν να εμφανίζονται στα λογιστικά βιβλία. Επιπρόσθετα, για τις οφειλές που έχουν γεννηθεί το έτος 2009 και παλαιότερα, οι οποίες αποτελούν το 39,52% του συνόλου (πάνω από 20 δις ευρώ), δεν διατυπώνεται ισχυρισμός της διοίκησης των ΦΚΑ ότι υπάρχουν ισχυρές πιθανότητες ανάκτησης έστω μέρους αυτών.

21. Ο χαρακτηρισμός μιας οφειλής ως ανεπίδεκτης είσπραξης και η καταχώριση αυτής στα ειδικά βιβλία δεν «τερματίζει» τη διοικητική ενασχόληση με αυτήν. Απλώς «παγώνει» τη διαδικασία επιδίωξης είσπραξης της μέσω της λήψης αναγκαστικών μέτρων, με ταυτόχρονη επιβολή κυρώσεων σε βάρος του οφειλέτη. Δηλαδή η οφειλή εξακολουθεί να παραμένει στα λογιστικά βιβλία επιβαρύνοντας διοικητικά και οικονομικά τον φορέα.

22. Το θεσμικό πλαίσιο δεν έχει αξιοποιηθεί στο σύνολό του. Η διαγραφή οφειλών, ενώ προβλέπεται νομοθετικά, με ρητή μνεία ότι επιτρέπεται να γίνει και πριν την παρέλευση δεκαετίας από την εγγραφή στα βιβλία ανεπίδεκτων είσπραξης οφειλών, δεν προκύπτει ότι έχει τύχει ουσιαστικής εφαρμογής, αν και έχει παρέλθει χρόνος πέραν της δεκαετίας από τη θέσπιση του σχετικού πλαισίου. Μόνον, όμως, η διαγραφή τερματίζει την ενασχόληση με την οικεία οφειλή και απαλλάσσει τον φορέα από το αντίστοιχο διοικητικό και διαχειριστικό βάρος.

⁴⁰ Σχετικό το από 22.4.2026 Δελτίο της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) υπό τον τίτλο «Δημοσιονομικά στοιχεία 2022-2025».

⁴¹ Σχετικό το από 22.4.2026 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ υπό τον τίτλο «Τριμηνιαίο μη χρηματοοικονομικό λογαριασμός Γενικής Κυβέρνησης, 4ο Τρίμηνο 2025».

V. Συστάσεις προς τη Διοίκηση

Σε συνέχεια της ανάλυσης που προηγήθηκε, το Δικαστήριο κρίνει αναγκαίο να απευθύνει στη Διοίκηση τις εξής συστάσεις:

- 1.** Να διερευνήσει ενδελεχώς τις αιτίες για τις οποίες η διαδικασία εκκαθάρισης των φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών δεν έχει αποδώσει μέχρι σήμερα τα αναμενόμενα.
- 2.** Εφόσον εκτιμηθεί ότι οι αιτίες αφορούν το θεσμικό πλαίσιο, αυτό πρέπει να τύχει επανεξέτασης ώστε να μπορεί να υπηρετήσει την επίτευξη περισσότερο φιλόδοξων και ρεαλιστικών στόχων. Ενδεικτικά, η διάκριση των οφειλετών με βάση το προφίλ κινδύνου τους (βιώσιμοι αλλά σε προσωρινή αδυναμία οφειλέτες, συστηματικοί κακοπληρωτές, μη βιώσιμοι οφειλέτες) και η αντιμετώπιση αυτών ανάλογα με την κατάταξή τους (διευκολύνσεις για τους βιώσιμους οφειλέτες, ενεργοποίηση αναγκαστικών μέτρων για τους κακοπληρωτές, απομείωση χρεών ή διαγραφή αυτών για τους μη βιώσιμους οφειλέτες), σε συνδυασμό με την εφαρμογή μοντέλων τεχνητής νοημοσύνης, εκτιμάται ότι μπορεί να συμβάλλει ουσιαδώς στην επιτάχυνση της διαδικασίας εκκαθάρισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών.
- 3.** Εφόσον εκτιμηθεί ότι οι αιτίες αφορούν (και) την πολυπλοκότητα των διοικητικών διαδικασιών και γενικότερα τον τρόπο εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου από τα εμπλεκόμενα στην εκκαθάριση των οφειλών όργανα, θα πρέπει να ληφθούν πρωτοβουλίες απλοποίησης των διαδικασιών με κατάργηση περιττών διατυπώσεων και σαφή οριοθέτηση και κατανομή ρόλων με βάση την αρχή της επιμερισμένης ευθύνης.
- 4.** Να διερευνήσει ειδικά το ζήτημα της πρόδηλης αναποτελεσματικότητας του υφιστάμενου συστήματος διαγραφής των οφειλών, μετά τον χαρακτηρισμό τους ως ανεπίδεκτων είσπραξης. Στην πράξη το εν λόγω θεσμικό πλαίσιο δεν αξιοποιείται.

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε με την επιμέλεια του Συμβούλου Κωνσταντίνου Κρέπη, μέλους του Όγδοου Τμήματος, και τη συμβολή των Εισηγητών Σωτηρίου Πετάκου και Εμμανουήλ Καλαϊντζή, καθώς και της Υπηρεσίας Επιτρόπου "Εκτέλεση Ελέγχων και Ετήσια Έκθεση Ευρημάτων, Πορισμάτων και Συστάσεων", αποτελούμενης από τους Παναγιώτα Δημοπούλου, Επίτροπο, Όμηρο Ψωμιάδη, Προϊστάμενο Τμήματος, Αδαμαντία Βλάσση, μαθηματικό - αναλογίστρια και Πέτρο Αλετρά, ελεγκτή.

Η έκθεση συζητήθηκε ενώπιον του Όγδοου Τμήματος, αποτελούμενου από τους Σωτηρία Ντούνη, Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Όγδοου Τμήματος, Κωνσταντίνο Κρέπη και Ιουλία Παπαθεοδώρου, Συμβούλους, Ελένη Νικολάου και Νικόλαο Σπανάκη, Παρέδρους, και εγκρίθηκε κατά την από 26.6.2026 Συνεδρίαση του Τμήματος.

